

CODFREURCOR-ის მე-8 საერთაშორისო კონფერენცია
8e colloque international du CODFREURCOR
8th International CODFREURCOR Conference

ეროვნული ლიტერატურა თარგმანში
Les littératures nationales en traduction
National Literatures in Translation

მოხსენებების თეზისები / Résumés de communication
Communication Summary

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie
Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia

Batoumi - ბათუმი - Batumi
31.08.2020 – 02.09.2020

Natia ABASHIDZE, Professeur assistant, Nino GURGENIDZE, PhD, Tamar MACHUTADZE, PhD, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi

ფრაზეოლოგიზმები და თარგმნის თავისებურებები ფრანგულ და ქართულ ენებში

თეზისები: თითოეულ ენას ცნებებისა და საგნების ასახვის საკუთარი მექანიზმი აქვს. საერთო შინაარსს სხვადასხვა მეტაფორული კავშირებით გადმოსცემენ. რთულია, ვთარგმნოთ წმინდა ეროვნული კოლორიტის მქონე ერთეულები, მათ სწორად უნდა შევუსაბამოთ ეკვივალენტები არა მხოლოდ სემანტიკური, არამედ შესაბამისი ფორმულირებით. კვლევაში განვიხილავთ ფრაზეოლოგიური ერთეულების თარგმნის სპეციფიკას, მათ მეტაფორულ ბუნებას და სტრუქტურულ მოდელებს. ცხადია, რომ ფრაზემა არ წარმოადგენს მხოლოდ ენობრივ ნიშანს, არამედ კულტურულ ფენომენს განეკუთვნება. კულტურა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფრაზეოლოგიზმების წარმოქმნაში. კულტურულ-ენობრივ სეგმენტში კი თავისი წვლილი შეაქვს მეტაფორიზაციას.

კვლევაში გთავაზობთ ფრაზეოლოგიზმების კულტურული ასპექტების კვლევის ძირითად ტენდენციებს. გამოვყოფთ კავშირს აღნიშნულ ერთეულებსა და კულტურას შორის ორი ენის ფარგლებში. ვადგენთ მეტაფორების ფუნქციონირების ნორმებს და ფრაზეოლოგიური ერთეულების თარგმნის, კალკირების თუ შესაბამისი მნიშვნელობების მოდელებს. მიუხედავად მსგავსებისა, ფრანგული და ქართული ფრაზეოლოგიზმები მკვეთრად გამოხატული სპეციფიკური ნიშნებით ხასიათდებიან.

საკვანძო სიტყვები: ფრაზეოლოგიზმები, კონცეპტები, მეტაფორიზაცია, კულტურა, თარგმანი

Abstract: Each language has its own mechanism to reflect concepts and objects. Common content is conveyed through various metaphorical connections. It is difficult to translate units with purely national coloring, we have to choose correct equivalents not only from semantic point of view, but also appropriate wording. In the study we will discuss the specifics of the translation of the phraseological units, their metaphorical nature and structural models. It is clear that the phrase is not only a sign of language, but also it belongs to a cultural phenomenon. Culture plays an important role in the formation of phraseologisms.

The study deals with the study of key trends of the cultural aspects of phraseology. We will highlight the connection between these entities and culture within the two languages. We define the rules of functioning of metaphors and the models of translation, calculus or corresponding meanings of phraseological units. Despite the similarities, French and Georgian phraseologies are characterized by distinctly specific signs.

Keywords: phraseologisms, concepts, metaphorization, culture, translation

Gerardo ACERENZA, Professeur, Université de Trento, Italie

En sicilien dans le texte ? Le défi de la traduction des proverbes en français

Résumé : À la fin du XIXe siècle et au tout début du XXe siècle, les intellectuels français manifestent de l'indifférence pour la littérature italienne. Des écrivains à succès en Italie comme Carducci, Pascoli et Verga sont généralement ignorés en France. Les raisons sont nombreuses et pour ce qui est de Giovanni Verga en particulier, la nature linguistique de ses textes, avec un très grand nombre de mots et d'expressions siciliennes, ne favorise pas la traduction en français. Toutefois, grâce à Edouard Rod, écrivain suisse qui connaissait le milieu littéraire de l'époque, Giovanni Verga eut la chance de rencontrer Zola et de voir ses *Malavoglia* traduit en français en 1887. Aujourd'hui, il existe plusieurs traductions françaises de ce chef-d'œuvre de la littérature italienne.

Dans notre communication, qui s'inscrit dans l'axe de recherche du colloque « Le problème de la traduction des dialectes et des phraséologismes en langue étrangère », nous nous proposons de voir comment un nombre assez important de proverbes qui appartiennent à la tradition orale de la Sicile, région italienne où se déroule l'action du roman, ont été traduits en français dans cette première traduction faite par Edmond Rod. Ces proverbes apparaissent parfois en italien standard, mais très souvent en dialecte sicilien, ce qui n'a pas rendu facile la tâche de ce premier traducteur. Nous nous proposons de comparer ensuite cette première traduction avec des traductions plus contemporaines (Valot 1957 et Darmon 1988) pour comprendre la stratégie utilisée par deux autres traducteurs pour ce qui est de la traduction de ces formes fixes qui donnent toujours du fil à retordre lorsqu'on les traduit dans une autre langue.

Mots-clés: traduction, proverbe, sicilien, français, littérature italienne

Abstract: At the end of the 19th Century and at the beginning of the 20th century, French intellectuals showed indifference to Italian literature. Successful writers in Italy like Carducci, Pascoli and Verga are generally ignored in France. There are many reasons for this, and in particular for Giovanni Verga, the linguistic nature of his texts, with a very large number of Sicilian expressions, does not favor translation into French. However, thanks to Edouard Rod, a Swiss writer who knew the literary milieu of the time, Giovanni Verga had the chance to meet Zola and to have his *Malavoglia* translated into French in 1887. Today, there are several French translations of this book.

In our presentation, we set out to see how a fairly large number of proverbs that belong to the oral tradition of Sicily, the Italian region where the action of the novel takes place, were translated into French in this first translation made by Edmond Rod. These proverbs sometimes appear in standard Italian, but very often in Sicilian dialect, which did not make the task of this first translator easy. We then propose to compare this first translation with more contemporary translations (Valot 1957 and Darmon 1988) to understand the strategy used by two other translators with regard to

the translation of these fixed forms which always give a hard time when we translate them into another language.

Keywords: Translation, Proverb, Sicily, French, Italian literature

Merab AKHVLEDIANI, Professeur associé, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

ლექსიკური ინტერფერენცია პოეტურ ენაში

თეზისები: მოხსენებაში, პოეტური ენის თვისებების გათვალისწინებით, განხილულია ერთი ენის ლექსიკიდან მეორე ენის ლექსიკაში გადასვლის პროცესი. მითითებულია იმაზედაც, რომ პოეტური ენის სტრუქტურული და ვერსიფიკაციული ორგანიზაცია გულისხმობს სიტყვების სესხების თავის კანონებს. გაანალიზებულია ქართული სიტყვების რუსულ ენაში გადასვლის კონკრეტული მაგალითები.

წარმოჩენილია თარგმანში და ორიგინალურ ნაწარმოებებში უცხოური ლექსიკის გამოყენების პირობები. მინიშნებულია განსხვავება სესხებასა და ლექსიკურ ინტერფერენციას შორის. ამასთანავე, გათვალისწინებულია მსესხებელი ენის თემატიკაც.

მომხსენებლის აზრით, ეს პროცესი, როგორც ყოველთვის, დღესაც აქტუალურია, რადგან ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნა ხალხთა შორის ლიტერატურული ურთიერთობის განმსაზღვრელია.

მოხსენებაში საკითხების წრე შემოსაზღვრულია პოეტური ენითა და ნასესხები სიტყვების ფუნქციებით.

მხატვრულ პროზაში უცხოური ლექსიკის სესხების, თარგმნისა და ადაპტაციის პროცესი ცალკე გამოკვლევის თემაა.

საკვანძო სიტყვები: პოეტური ენა, სტრუქტურული და ვერსიფიკაციული ორგანიზაცია, თარგმანი და ადაპტაცია

Abstract: This article investigates the process of lexical inter-changing from one language into another, including the features of poetic language. It also designates that the structural and versional set-up of poetic language means the laws of word borrowing.

The concrete examples of lexical inter-changing from Russian into Georgian language are analysed with inclusive line organization.

The circumstances of using foreign lexics in translation and in the original fiction are deeply shown in the above mentioned article. It also gives the differences between borrowings and lexica interferation, also it characterises the language of borrower.

From the point of the author's view, this process has always been very actual and it is still very active nowadays, as the translation from one language into another defines the literary relationship between people.

The circle of questions in the article are determined by the poetic language and the functions of borrowings.

Borrowing foreign lexical words and the process of adaptation in prose is the other subject of investigation.

Keywords: Poetic language, structural and versification organization, translation and adaptation

Tsiuri AKHVLEDIANI, Professeur, **Ketevan GABUNIA**, Professeur, **Gia KUPARADZE**, Professeur, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ფრაზეოლოგიური ერთეულების შემცველი ფრანგული და ინგლისური მასობრივი ინფორმაციული ტექსტების ქართულ ენაზე თარგმნის თავისებურებანი

თეზისები: თანამედროვე საზოგადოებაში დომინირებულ როლს ასრულებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. რადიო, ტელეხედვა, პრესა და, რასაკვირველია, ინტერნეტი - წარმოადგენენ იმ წყაროებს, რომელთაგანაც თანამედროვე ადამიანი იღებს ინფორმაციას მიმდინარე მოვლენათა შესახებ. ჩვენი ნაშრომის მიზანია, განვიხილოთ იმ ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა ქართულ ენაზე თარგმნის ვარიანტები, რომლებიც გვხვდება ფრანგ და ინგლისელ მოზარდთა მეტყველებაში. კვლევის მეთოდებია: კონტექსტუალური ანალიზის მეთოდი და შეპირისპირებითი მეთოდი. კვლევის მასალად გამოყენებულია ფრანგ და ინგლისელ მოზარდთათვის განკუთვნილი ფრანგული და ინგლისური ჟურნალებიდან ამოღებული სტატიები, რომელთაგანაც საანალიზოდ შევარჩიეთ 100 ფრაზეოლოგიური ერთეული. ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში ვგულისხმობთ მყარ შეერთებებს, იდიომებს, ანდაზებსა და თქმებს. ფრანგული და ინგლისური ფრაზეოლოგიური ერთეულებისათვის დამახასიათებელია შემდეგი სტილისტიკური ხერხები: ჰიპერბოლები, ხატოვანი შედარებები, მეტაფორები და სხვ. ფაქტიური მასალის ანალიზმა მოგვცა საშუალება, გამოგვეყო მათი ქართულ ენაზე თარგმნის შემდეგი კანონზომიერებანი: 1. კომპლექსური ტრანსფორმაციები, რაც იწვევს ფრაზეოლოგიის დარღვევას, კომპონენტების მიხედვით ან აღწერილობით თარგმანს, მიანიშნებს რა მხოლოდ ხატზე; 2. სემანტიკური (აზრობრივი) ტიპის ტრანსფორმაციები, რაც ხორციელდება კომპონენტებით; 3. შიდა მორფოლოგიური და სინტაქსური გარდაქმნები, რომლებიც არ აისახება თარგმნისას: შეპირისპირებულ ენათა სიტყვაწარმოებითი და ფორმაწარმოებითი სისტემების განსხვავებათა გამო, შეუძლებელია აფიქსების გადმოცემა ქართულ ენაზე თარგმნისას.

საკვანძო სიტყვები: ვარიანტები, მყარი შეერთებები, ტრანსფორმაციები, შეპირისპირებული ენები

Abstract: Mass media plays a dominant role in modern society. Radio, television, Media and, of course, the Internet – are the sources from which individuals of modern society receive information about current events.

The purpose of our paper is to analyse and discuss the translation varieties of the phraseological units into Georgian found in the speech of French and English adolescents. Research methods are: contextual analysis and contrastive methods.

The research corpora is based upon the articles from French and English magazines for French and English adolescents. We selected 100 phraseological units for analysis. In phraseological units we mean firm combinations, idioms, proverbs and sayings. The following stylistic devices and expressive means are typical for French and English phraseological units: Hyperboles, Similes, Metaphors, etc. The analysis of the material enabled us to single out the following regularities of translation of these phraseological units into Georgian:

1. Complex transformations that lead to disruption of phraseology, by components or by descriptive translation, indicating only the image;
2. Semantic (meaningful) transformations that are carried out by components;
3. Internal morphological and syntactic transformations not reflected during translation: Due to the differences between the word and form formation systems of the comparing languages, it is impossible to translate affixes into Georgian.

Key words: varieties, firm combinations, transformations, comparing languages

Zurab ARCHVADZE, Professeur, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

ჟან რასინის „ფედრას,, ოთარ ჭილაძისეული ქართული თარგმანი

თეზისები: ყოველი ლიტერატურული ტექსტის თარგმანის დანიშნულება, სხვა მრავალ კომპონენტთან ერთად, ისიც არის, რომ თარგმანმა მკითხველს იგივე ესთეტიკური სიამოვნება განაცდევინოს, რასაც მას დედნის ტექსტი ჰგვრის.

რასინის „ფედრა,, დაწერილია ალექსანდრიული ლექსით, რაც კიდევ უფრო მეტად განაპირობებს ამ კლასიციტური ტრაგედიის სიდიადეს. „ფედრას,, ჭილაძისეული ქართული თარგმანი კი შესრულებულია არაკონვენციური ლექსით, რაც იმის წინაპირობაა, რომ ამ თარგმანმა მკითხველს ვერ განაცდევინოს შესაბამისი ესთეტიკური ტკბობა.

რასინის „ფედრას,, არაკონვენციური ლექსით თარგმნის მიზეზი უთუოდ ის არის, რომ გართიმვის პროცესი იწვევს ბევრ „შეუსაბამობას,, ორიგინალთან მიმართებაში, მაგრამ მთარგმნელის ოსტატობა სწორედ ის იქნებოდა, რომ ფორმისა და შინაარსის იდენტობა თარგმანში ეზრუნველეყო მინიმალური „დათმობებისა,, და,, მსხვერპლის გაღების,,ხარჯზე.

და საერთოდ, მთარგმნელობით კულტურაში უნდა მოიშალოს კონვენციური ლექსით გამართული დედნის ტექსტის თარგმანში არაკონვენციური ლექსით გადმოღება, რადგან მსგავსი შეუსაბამობა, მკაცრად რომ არ ვთქვათ, ანელეებს დედნისეული ესთეტიკური ტკბობის მიღების ხარისხს, მით უფრო, როცა მოცემული დედანი სცენისთვის განკუთვნილი კლასიციტური ტრაგედიაა.

საკვანძო სიტყვები: მთარგმნელობითი კულტურა, ფორმისა და შინაარსის იდენტობა თარგმანში

Abstract: The key function and aim of translating any literary text is to convey the original tone and intent of a message, taking into account cultural and regional differences between source and target languages and provide the reader with the same aesthetic pleasure that the original text has for the reader. Racine's "Phèdre" is written in Alexandrian verse, which further enhances the greatness of this classicist tragedy. The reason for translating it into an unconventional poem is that the grading process causes many "inconsistencies" with the original, but the translator's mastery would be to ensure that the form and content identity in the translation was maintained with minimal "concessions".

And it should be noted, that the culture of translation, in general, should somehow restrict the translation of the original text with a conventional verse into a non-conventional one. Since such inappropriate and trivial version of translation make the readers not to appreciate and value the quality of the original text.

Keywords: Translation Culture, Form and Content Identity in the Translation

Natia ARVELADZE, Doctorante, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

*ეპითეტების თარგმანისათვის ანტიკური ეპიკური პოეზიიდან
(ჰომეროსი, აპოლონიოსი, ვერგილიუსი)*

თეზისები: რამდენადაც ანტიკური ეპიკური პოეზიის ძირითად საიდენტიფიკაციო ნიშანს ექსპრესიულობა წარმოადგენს, სტილისტური ხერხები და განსაკუთრებით ეპითეტი მისი წამყვანი მხატვრული ელემენტია. საკვლევ ავტორთა შემოქმედებაში ეპითეტი ძირითადი ლექსიკურ-გრამატიკული ერთეულია, რომელიც მნიშვნელოვნად აძლიერებს მკითხველის რეალისტურ აღქმას და ახდენს სიტუაციის ინტენსიფიკაციას. ეპითეტს ერთდროულად გააჩნია როგორც შემეცნებითი, ასევე, ესთეტიკურ-ემოციური ბუნება.

ანტიკური ეპიკური ტექსტების ქართულ ენაზე გადმოცემის დროს ეპითეტების თარგმნას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ჰომეროსის, აპოლონიოსისა და ვერგილიუსის ტექსტების („ილიადა“, „ოდისეა“, „არგონავტიკა“ „ენეიდა“) თარგმანებში, ეპითეტების ქართულ ენაზე გადმოცემის საკითხში, რამდენიმე განსხვავებულ რეალობას ვხვდებით:

ეპითეტები გადმოცემულია აბსოლუტური სიზუსტით, დაცულია როგორც კონტექსტუალური, ასევე გრამატიკული და ლექსიკური მხარეები. საილუსტრაციოდ, შეგვიძლია მოვიყვანოთ მაგალითები: *φιλокτεανώτατε* - *გაუმადლარი* (აგამემნონი); *ὄντιθέω* - *ღმერთკაცი* (ოდისევსი); *δυσσυχής* - *ბაქია* (მამაკაცები); *oculus referent* - *თვალშეუდგამი* (გოდოლოები).

ერთსა და იმავე ეპითეტის გადმოსაცემად გამოყენებულია სხვადასხვა ლექსიკურიერთეული, რომელთაც აქვთ მსგავსი სემანტიკური მნიშვნელობა: *κορθαίολος* - *ზუჩმოელვარე / ჩაჩქანმოელვარე*; *θαρσαλέως* - *მამაცი /ვაჟკაცი /*

უშიშარი: ἄριστος - სახელოვანი, პატივცემული; pulcherrima - ლამაზი, მშვენიერი.

ეპითეტები გადმოცემულია სემანტიკური მხარის დაცვით, მაგრამ მეტაფორულად - განსხვავებული ლექსიკური ერთეულით. ეპითეტის თარგმნისას დაცულია კონტექსტუალური და ენობრივი მახასიათებლები. აღნიშნულს ეპიკოსი ავტორები მიმართავენ შინაარსის უფრო მხატვრულად გადმოცემისა და მკითხველის ემოციური ინტენსიფიკაციის მიზნით: ὁ δ' ἦϊε ψακί ἔοικας - პირღამიანი (აპოლონი); στυγερὸς - თავზარდამცემი სახით და ღონით (ჰერაკლე); scelerus - უპატიოსნო (დიომედე); ingens - ცად მიმსწრაფი (კედლები).

ეპითეტები გადმოცემულია მეტაფორულად, განსხვავებული ლექსიკური ერთეულით, რომელიც მართალია შეესაბამება კონტექსტს, მაგრამ სემანტიკურად იმდენად განსხვავდება ორიგინალისგან, რომ შესაძლოა მკითხველმა ის განსხვავებულად აღიქვას: ἄθανάτοιο - სურნელოვანი (თმები); νυκίς - ველური (ჰერაკლე); ἄταρτηρός - ჭკუადამთხვეული (მენტორი); semivir - საჭურისი (ენეასი); socius - კეთილი სიტყვა; urbs - ბედკეთილი და მეომარი, სიუხვით სავსე (კართაგენი).

ეპითეტები სრულიად განსხვავებულია ორიგინალი ტექსტისაგან. ეპითეტები თარგმნილია სრულიად განსხვავებულად: ἄβρις - კუმტი (ჰერაკლე); obnixi - გალესილი ან ჩამატებულია მთარგმნელის მიერ: ბედისწერის გარდუვალი საქმე; უღმერთო (სასიძოები); მშობელი მამის მკვლეელი (ეგისტე) - ეპითეტი ავტორს ჩამატებული აქვს კონტექსტის მიხედვით, თუმცა ორიგინალ ტექსტში ამგვარი ეპითეტი არ ფიქსირდება (δολόμητιν, ὃ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα).

ანტიკურ ეპიკურ პოეზიაში ეპითეტების თარგმნისას ამგვარ ლექსიკურ ვარირებას სამი ძირითადი მიზეზი აქვს: სათარგმნ ენაში არ მოიპოვება ლექსიკური ერთეული, რომელიც თვითმყოფადია ორიგინალ ტექსტში გამოყენებული აღმწერის გადმოსაცემად; ავტორი იძულებულია, კონტექსტისა თუ სიტუაციის შესაბამისად შეცვალოს ეპითეტი იმ მიზნით, რომ ის აღქმადი გახდეს სათარგმნ ენაზე მკითხველი სუბიექტებისთვის; ავტორს სურს, ტექსტს მხატვრული მრავალფეროვნება შემატოს.

საკვანძო სიტყვები: ანტიკური ეპიკური პოეზია, ეპითეტი, თარგმანი, ჰომეროსი, აპოლონიოსი, ვერგილიუსი

Abstract: As long as expressiveness is the main identification point of ancient epic poetry, stylistic devices and especially epithet is the basic artistic feature. In the works by the research authors epithet is the main lexical-grammatical unit, which highly enhances the readers' realistic perception and intensifies the situation. The epithet has both a cognitive and an aesthetic-emotional nature.

The translation of epithets is of particular importance while expressing the texts from the ancient epic poetry in Georgian language. During the translation of the texts by Homer, Apollonius and Vergil ("The Iliad", "Odysseus", "Argonautica", "Aeneid"), in

the issue of translating epithets into Georgian, we come across several different realities:

Epithets are presented with absolute accuracy, preserving contextual, grammatical and lexical aspects. To illustrate, we can give examples: *φιλοκτεανώτατε* – *greedy* (Agamemnon); *ἀντιθέω* – *godlike* (Odysseus); *δυσσαυχής* – *boastful* (men); *oculus referent* – *strongholds* (towers).

There are used different lexical units having the same semantic meaning for conveying the same epithet: *κορυθαίολος* – *with the shiny shield / with the shiny helmet*; *θαρσαλέως* – *brave / courageous / fearless*; *ἀριστεύς* – *famous / respected*; *pulcherrima* – *pretty / beautiful*.

The epithets are set out in terms of the same semantic point, but metaphorically – with different lexical units. When translating epithets, contextual and linguistic characteristics are preserved. The mentioned way is used by the epic writers for conveying the content more artistically and for intensifying the reader's emotional features: *ὁ δ' ἦϊε νυκτὶ εἰοικώς* – *like the night* (Apollo); *στυγερός* – *awful in his face and strength* (Heracles); *scelerus* – *dishonest* (Diomedes); *ingens* – *defiant* (walls).

Epithets are presented metaphorically, with a different lexical unit that is true to the context, but semantically so different from the original, that the reader may perceive it differently: *ἀθανάτοιο* – *fragrant* (hair); *νηλής* – *wild* (Heracles); *ἄταρτηρός* – *unconscious* (Mentor); *semivir* – *Eunuch* (Aeneas); *socius* – *kind* (word) *urbs* – *kind and warrior, full of abundance* (Carthage).

The epithets are completely different from the original text. They are translated completely differently: *ὑβρις* – *dull* (Heracles); *obnixi* – *sharpened* or added by the translator: *the inevitable case of fate, godless* (grooms); *the killer of his father* – epithet is added by the translator according to the context, though such epithet is not given in original text (*δολόμετιν, ὃ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα*).

During the translation of epithets from ancient epic poetry there are three main reasons for this kind of lexical variation: there is no lexical unit in the translation language that is unique to the transcript used in the original text; The author is forced to modify the epithet according to the context or situation in order to make it understandable for the reader; The author wants to add artistic diversity to the text.

Key words: ancient epic poetry, epithet, translation, Homer, Apollonius, Vergil

Chorena ASTHAVISHVILI, Chercheuse indépendante, Paris, France

Titres littéraires: entre traduction et trahison

Résumé: Le titre d'une œuvre littéraire est une partie importante du texte. C'est l'un des premiers éléments, sinon le premier sur lequel porte notre regard. Il est déjà la clé d'un commentaire selon Umberto Eco et peut, selon Gérard Genette, influencer favorablement ou non, la réception d'un livre.

Toujours selon Genette, le titre remplit plusieurs fonctions. La première et la seule obligatoire est la fonction de désignation ou d'identification. Ensuite, le titre peut être descriptif, mais peut aussi laisser planer l'ambiguïté. Un titre peut avoir une fonction connotative et enfin, une fonction séductrice.

Les titres littéraires nous donnent accès à des demeures virtuelles, à des mondes, à des univers d'altérité. On s'en détache difficilement et restent parfois gravés dans notre mémoire, comme écho de nos lectures passées, voire oubliées. Comment les titres littéraires sont-ils traduits? Très souvent le titre est le premier "habit" à tomber ou à changer. Certains titres, tantôt pour des raisons d'euphonie, tantôt pour des raisons de décence ou de réception, parfois pour des raisons purement commerciales, possèdent une traduction qui diffère sensiblement du titre d'origine.

En étudiant quelques titres littéraires traduits en français, en italien et en géorgien, nous essayerons de montrer la complexité du travail de traducteur et de nombreux défis auxquels il est confronté. Il sera question dans ce travail de différents procédés utilisés dans les traductions de titres littéraires et de l'impact que cela peut exercer sur la transmission et circulation d'une œuvre.

Mots-clés: titre littéraire, traduction, procédé, français, géorgien, italien

Abstract: The title of a literary work is an important part of the text. It is one of the first elements, if not the first on which we are looking. It is already the key to a comment according to Umberto Eco and can, according to Gérard Genette, influence favorably or not, the reception of a book.

Still according to Genette, the title fulfills several functions. The first and only necessary is the designation or identification function. Then, the title can be descriptive, but can also leave ambiguity hovering. A title can have a connotative function and finally, a seductive function.

Literary titles give us access to virtual worlds, universes of otherness. It is difficult to detach from it and sometimes remain etched in our memory, as an echo of our past readings, even forgotten.

How are literary titles translated? Very often the title is the first "dress" to fall or change. Some titles, sometimes for reasons of euphony, sometimes for reasons of decency or reception, sometimes for purely commercial reasons, have a translation which differs significantly from the original title.

By studying some literary titles translated into French, Italian and Georgian, we will try to show the complexity of the translator's work and the many challenges it faces. In this work, we will discuss the different processes used in the translation of literary titles and the impact that this can have on the transmission and circulation of a work.

Keywords: literary title, translation, method, French, Georgian, Italian

Shorena BARBAKADZE, Professeur associé, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

ფრაზეოლოგიზმებისა და იდიომების თარგმნის პრობლემა

თეზისები: მოხსენებაში განხილულია ფრაზეოლოგიზმებისა და იდიომების თარგმნის პრობლემა ინგლისურიდან ქართულ ენაზე. მოგეხსენებათ, თარგმნის ფენომენი დიდი კულტურული მნიშვნელობის და ფუნქციის მატარებელია. მისი მეშვეობით მიმღებ ენაზე იქმნება ისეთი „ტექსტი“ რომელშიც უნდა იგრძნობოდეს, ერთის მხრივ, თავად ავტორი და ამავდროულად, ითვალისწინებდეს ადრესატ(ებ)ს. მთარგმნელმა, თავისი ნიჭითა და ოსტატობით უნდა შეძლოს და ორიგინალი ტექსტი „მოარგოს“ სამიზნე ენას, ლიტერატურას, რეალიებს და ა.შ. იმისათვის, რომ მოიხსნას გადმოცემა-გაგების პრობლემა, რაც შრომატევადი და რთული საქმეა, მით უფრო, თუ საქმე ეხება ფრაზეოლოგიზმებსა და იდიომებს. შეუძლებელია, გაკეთდეს მაგალითად, ფრაზეოლოგიზმების სიტყვასიტყვითი თარგმანი. ამისათვის საჭიროა, შესაბამის ენაში მოიძებნოს მისი შესატყვისი ექვივალენტი. აქვე შემოგთავაზებთ იმ ახალ ხერხებსა თუ საშუალებებს, რაც საჭიროა ინგლისურიდან ქართულ ენაში იდიომებისა და ფრაზეოლოგიზმების სწორად გადმოტანისათვის და რა ხდება მაშინ, თუ/როცა მიმღებ ენაში არ არსებობს მათი რელატიური ექვივალენტიც კი. საკითხი შესწავლილია თარგმნის თანამედროვე სტანდარტების ჭრილში.

საკვანძო სიტყვები: ფრაზეოლოგიზმები, იდიომები, თარგმანი, პრობლემა, ენობრივი

Abstract: The article deals with the evergreen challenge for translators how to overcome the difficulties in translating idioms and phraseological units from English into Georgian. Mainly, translators should ideally have or have to have a solid knowledge of the target language and its cultural aspects, but sometimes it happens so that they are not able to match or find the identical one– i.e. in what context and text type – an idiom would or would not be appropriate. This study aims to explore the main characteristics of idioms and phraseological units and the difficulties which might occur while translating them from English into Georgian. A needs analysis will also be presented, where the various solutions which a group of translator trainees chose while translating certain lexical units from // (in) to our target languages . Also, we will discuss the experiment, which was done in our, Georgian reality and answer the question if a mother-tongue matters at all while translating the above-mentioned “terms” from our own perspective and share the results with you.

Keywords: Problems, Idioms, Phraseology, Translation, Language

Liana BASHELEISHVILI, Professeur associé, Université d'État Lomonosiv de Moscou, Russie

ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლების თარგმანთა კონტექსტები. რუსული დისკურსი

თეზისები: მოხსენება თემაზე „ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლების თარგმანთა კონტექსტები, რუსული დისკურსი“ ეძღვნება ისეთ რთულ საკითხს, როგორცაა კულტურულ-ისტორიული კონცეპტის ადეკვატური გადმოცემის პრობლემა. მიუხედავად იმისა, რომ ჰაგიოგრაფიული ლიტერატურა სავსეა ტოპოსებით და რუსული ენაც თითქოს „დამუშავებულია“ მართლმადიდებლურ-ღვთისმეტყველური კონცეფციების გადმოცემის კუთხით, ქართული ჰაგიოგრაფიული თხზულებების რუსულ თარგმანებში იძებნება სერიოზული ხარვეზები. ჩვენი მოსაზრებით, ეს რამდენიმე ფაქტორითაა განპირობებული: 1. შეგნებულად დამზებული შეცდომა; 2. საკითხის შესწავლის არასათანადო მეცნიერული დონე; 3. კონტექსტის პრობლემა ძველ ქართულში და მისი ვერ გაგება მშობლიურ ენაზე. 4. მთარგმნელის არაკომპეტენტურობა.

შესაძლოა, ნიკოლოზ მარის მიერ აღმოჩენილ, გამოცემულ და რუსულ ენაზე თარგმნილ „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ ერთი ეპიზოდისთვის ყურადღება აქამდის არავის მიუქცევია, მაგრამ ნ. მარის მიერ შემოთავაზებული რუსული თარგმანის ეს ადგილი, კერძოდ, ხანძთის მონასტრის ტიპიკონის ნაწილი, ეჭვქვეშ აყენებს ტაო-კლარჯეთის მონასტრების ქალკედონური ორიენტაციის პრობლემას და მონასტრული ყოფისათვის ისეთი სერიოზული საკითხის არაქალკედონურ რეგლამენტაციას, როგორცაა მარხვა.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ჰაგიოგრაფია, კულტურულ-ისტორიული კონცეპტი, ნიკოლოზ მარი

Abstract: Report subject. «Georgian hagiographic texts translations contexts. ”Russian definition” is dedicated to such complex matter as problem of presenting adequate translation of cultural-historical concept. Despite the fact that hagiographic texts are fulfilled with clichés and Russian language itself seems to be well processed on parts of orthodox-theological concepts, still serious defects can be detected in within translated texts on Russian. In our opinion this is caused by several factors:

1. Consciously, made mistake.
2. Inappropriate scientific level or subject approach.
3. Context understanding problem on native old Georgian language.
4. Translators incompetence. Perhaps nobody has paid attention so far to one passage from Niko Mars discovered, published and translated to Russian text “Life of Grigol Xandzeli” but this presented part of Russian translation Xandzta monastery typicon part in particular, casts doubt on the Tao Klarjeti monasteries chalcedonic orientation problem, as on such serious matter of monastery mode of life like, no chalcedonic reglamentation referring fasting.

Keywords: Georgian hagiography, cultural historical concept, Niko Mare

Khatouna BERIDZE, Professeur associé, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

თანამედროვე ქართული ლიტერატურის თარგმანის კორპუსლინგვისტიკური ანალიზი პოსტკოლონიალიზმის პარადიგმაში

თეზისები: თანამედროვე თარგმანის თეორეტიკოსების აზრით, თარგმანი კოლონიასთან ასოცირდება, რადგან, კოლონიასავით, ისიც ორიგინალის ხატზე საკუთარი ხელწერით ქმნის იმიტაციურ ასლს და ახშობს დედნის გმირთა რეალურ იდენტობას.

თარგმნის პროცესში, ნებისთ ან უნებლიეთ, სუბიექტური მიზეზებითა თუ ობიექტური გარემოებებით, ავტორის იდეოლოგიასა და ენობრივ პოლიტიკას მთარგმნელის იდეოლოგია და ენობრივი პოლიტიკა ერწყმის და ეს ორი ხმა ან ჰარმონიაშია ერთმანეთთან, ან დისონანსში. მოხსენებაში წარმოდგენილია გურამ დოჩანაშვილის „მხიარული ბორცვის“, აკა მორჩილაძის „კაგდატა ინ ჯორჯიას“, ზაზა ბურჭულაძის „ფონოგრამის“, ნუგზარ შატაიძის „ნოემბრის წვიმისა“, და რეზო გაბრიაძის „თეთრი ხიდის“ ინგლისური თარგმანების კრიტიკული ანალიზი თარგმანმცოდნეობის თანამედროვე თეორიული მოსაზრებების შეპირისპირებით. თარგმნილი მოთხრობების კორპუსლინგვისტიკური ანალიზი ჩატარდა ტექნოლოგიური პლატფორმის, პარალელური კორპუსის ლინგვისტიკური ანალიზატორის გამოყენებით. კორპუსლინგვისტიკური ანალიზი დაგვეხმარა გაგვეგო, რამდენად შესწევს უნარი თანამედროვე ტექნოლოგიას, თარგმანის ხარისხი ციფრებით განსაზღვროს. ანალიზატორის საბაზისო ვერსია ბსუ-ში 2011 წელს შევქმენით, ხოლო 2017-2020 წლებში განვაახლეთ. მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება ანალიზატორის მუშაობის პრინციპები, ტექსტების მარკირების მეთოდოლოგია და თეგების ანაკრები. კვლევებში ჩართულები იყვნენ ბსუ-ს ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტები.

ქართული ლიტერატურის თარგმანების უცხოურ გამოცემაში, საიდანაც საანალიზო მასალა შევარჩიეთ, 25 ქართველი ავტორის სხვადასხვა ჟანრის ტექსტებია. ინგლისურ ენაზე ყველა ავტორი ელიზაბეთ ჰეივეიმ თარგმნა. კრებულის თარგმნა და გამოცემა 2015 წელს საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს პროექტის მეშვეობით განხორციელდა. აშშ-სა და დიდ ბრიტანეთში მოქმედმა გამომცემლობა „დელკი არქაივ პრესმა“ წიგნი ამერიკასა და ევროპაში გაავრცელა. თარგმანის ანალიზისადმი ინტერესი იმ ფაქტორმა გააღვივა, რომ 2009 წელს თავად ვთანამშრომლობდი აშშ-ში „დელკი არქაივ პრესთან“ როგორც მკვლევარი, ვესწრებოდი გამომცემლობის დამფუძნებლისა და მთავარი რედაქტორის ჯონ ო'ბრაიენის მასტერკლასებს. ო'ბრაიენის პოზიციას, რომ მთარგმნელი საინტერესო მოთხრობელი იყოს, ამბავი კი გასაგებად და სხარტად გადმოსცეს. ცხადია, ეს მასობრივ მკითხველზე გათვლილი მიდგომაა. ო'ბრაიენის პოზიციისაგან მკვეთრად

განსხვავდება თარგმანის ამერიკელი თეორეტიკოსის, ლოურენს ვენუტის მოსაზრება, რაც გამოთქმულია წიგნში *The Invisibility of Translator* („მთარგმნელის უჩინარობა“). ვენუტი წერს: „მინდა ისე ვთარგმნო და ისეთი თარგმანი ვიკითხო, რომელიც უცხო ტექსტის ლინგვისტურ და კულტურულ განსხვავებას ასახავს.“ ზოგადად, ინგლისურენოვან გამომცემლებს კრიტიკული დამოკიდებულება აქვთ მწერლებისადმი, ვისი მშობლიური ენაც ინგლისური არაა, თუმცა წერს ყოფილი კოლონიზატორის ენაზე. როგორც მაგ.: მაგიური რეალიზმის აფრო-ამერიკელი მწერლები, ჩინუა აჩებე და უოლე სონკა. მათ ტექსტებს დამახინჯებულ ინგლისურს უწოდებენ და ცუდ თარგმანს ადარებენ. ანალოგიურად, მხატვრული ლიტერატურის მშობლიური ენიდან უცხო ენაზე თარგმნა ტაბუდადებული თემაა. გავიხსენოთ, ქართველი მწერლების რუსულად თარგმნილი ლიტერატურისა ა. ბაქრაძისეული მწვავე შეფასება, როგორც „ჩოხაში გამოწყობილი რუსულის.“ თუმცა, საკუთარი პოზიცია აქვს სლოვენელ პროფესორს, თარგმანის თეორეტიკოსს ნიკე პოკორნს: „საფუძველს მოკლებულია ის თვალსაზრისი, თითქოს თარგმნის პროცესი უდავოდ უფრო ეფექტურია, თუ მთარგმნელი მშობლიურ ენაზე თარგმნის (ვიდრე მშობლიურიდან უცხო ენაზე თარგმნისას). თარგმანის ხარისხი დამოკიდებულია ინდივიდუალური მთარგმნელის უნარზე, მის მთარგმნელობით სტრატეგიებზე, წყარო და სამიზნე კულტურების ცოდნაზე“. ვენუტისა და პოკორნის მოსაზრებების განზოგადებას მივყავართ გ. სპივაკის გამოთქმულ შენიშვნასთან: იგი ამერიკელი მთარგმნელის მიერ ბენგალელი ავტორის ინგლისურენოვან თარგმანს პოსტკოლონიალიზმის ანალოგიურ მსხვერპლად მიიჩნევს. ჩვენი თეორიული პოზიციაა, რომ მთარგმნელს ამბის გადმოცემისას უნდა შეეძლოს მწერლის ინდივიდუალური ხმა მოგვასმენინოს, იდიოლექტი გვაგრძნობინოს, დაგვანახოს მისი დამოკიდებულება თავად ამბისადმი, რამდენად მრავალფეროვან, ან სადა ლექსიკო-სტილისტურ პალიტრას იყენებს პერსონაჟების დასახატად, გაგვიზიაროს და გაგვაზარებინოს ექსტრალინგვისტური ინფორმაცია და ასოციაციები. როგორც ვან დეიკის ამბობს, ტექსტი „ინფორმაციულ აისბერგს“ გავს და ის, რაც გამოხატულია სიტყვებით, მხოლოდ მის „წვერს“ წარმოადგენს (Van Deyk 1993:29).

საკვანძო სიტყვები: პარალელური კორპუსი, თარგმანი, ტრანსფორმაციები, საბჭოთა vs პოსტკოლონიური

Abstract: “Once Upon a Time in Georgia,” “Funny Hill,” “Phonogram,” “November Rain,” and “White Bridge” belong to the most popular contemporary Georgian authors: Aka Morchiladze, Guram Dochanashvili, Zaza Burchuladze, Nugzar Shataidze's and Rezo Gabriadze respectively.

The paper rethinks some well-established myths in postcolonial terms about the “successful and prolific intercultural communication” through the literary translation during the Soviet times.

While the Communist censors treated translations the same as their postcolonial objects, the contemporary global publishers re-appropriate the nascent liberated voices in the literatures of less-resourced languages. The loss of the past identity in a translated text means the loss of the background information that potentially ensues ambiguity. These translations may be compared to hieroglyphic texts, which only a few readers may wish to decipher. Hence, fluent or not, such translations can ensure an only limited audience. Applying a corpus-based study to the recent translations of Georgian literature into English, I have analyzed five modern Georgian stories in English translations by British translator Elizabeth Hayway. Co-funded by the Ministry of Culture and Monument Protection of Georgia within a framework of a cultural/commercial project, the volume was published in 2012 by Dalkey Archive Press, based in the US and the UK. The selected five stories: "Once Upon a Time in Georgia," "Funny Hill," "Phonogram," "November Rain," and "White Bridge" belong to the most popular contemporary Georgian authors: Aka Morchiladze, Guram Dochanashvili, Zaza Burchuladze, Nugzar Shataidze's and Rezo Gabriadze respectively.

Keywords: Parallel corpus, translation, transformations, Soviet vs. postcolonial

Galina BOBEICA, PhD Student, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova

The Concept of Diplomatic Discourse as part of Language for Specific Purposes

Abstract: This study aims to analyse the concept of diplomatic discourse as part of language for specific purposes by establishing relevant characteristics and outlining a specialized lexicon. The language for specific purposes refers to the way in which a language is used by the members of a particular subject field of activity. This allows us to say that the language for specific purposes provides a code used by a relatively small group of speakers, which aims to ensure communication and perception of the message by the recipient. Diplomatic discourse refers to the expressions that, over the centuries, have become part of ordinary diplomatic vocabulary. Diplomatic discourse refers also to euphemistic expressions that allow unsatisfactory things to be revealed without becoming provocative or rude. The diplomatic language fascinates with its complexity by the fact that it falls under the competence of several fields, making it an interdisciplinary field of study. The issue investigated in this study confronts the ethics of the diplomatic corps and the interests of states, combining, in a genuine way, the semiotics with the political science. Thus, our approach is situated at the crossroads of two academic fields that are often separate, but also complementary: on the one hand, political science, as a study of inter-statehood, trans-nationality and internationality; and on the other hand linguistics, to be more specific semiotics, at the level of discursive structures and functions. The intended purpose of this communication is to thoroughly investigate this field by decoding the diplomatic

discourse as euphemistic, discreet, secret, silent, incomplete, untrue or as circumstances require.

Keywords: language for specific purposes, diplomatic language, euphemism

Maia BOLASHVILI, Doctorante, Université d'État de Gori, Géorgie

კორნიშულ-იორკშირული დიალექტის თარგმნის სირთულები ქართულ ენაზე (დ. ჰ. ლორენსის მცირე პროზის "The Primrose path" და "Christening"-ის მაგალითზე)

თეზისები: წინამდებარე მოხსენებაში განხილულია წყარო ენიდან სამიზნე ენაზე თარგმნისას ერთ-ერთ რთულ ფენომენად მიჩნეული, დიალექტის ტრანსლატიკის სირთულები, რომლის შესახებაც თანამედროვე თარგმანმცოდნეობაში მრავალი თეორია და მოსაზრება არსებობს. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ინგლისურ და ქართულ ენებს, მიუხედავად მათი რადიკალურად განსხვავებული ფონეტიკური, გრამატიკული თუ სემანტიკურ-ლექსიკური თავისებურებებისა, საერთოც ბევრი მოეპოვებათ დიალექტიზმების მრავალრიცხოვნებისა და მრავალფეროვნების თვალსაზრისით. ამდენად, მიგვაჩნია, რომ ინგლისურენოვანი მხატვრული ტექსტის ქართულად თარგმნის პროცესში დიალექტური გამოთქმებისათვის შესაბამისი ექვივალენტების სათანადოდ შერჩევა, მთარგმნელისათვის ერთგვარად რთულ და საინტერესო გამოწვევას წარმოადგენს. ჩვენ შევეცადეთ, ამ თავისებურებებისა და საერთო მახასიათებლების გათვალისწინებით გვეთარგმნა XX საუკუნის გამოჩენილი ინგლისელი მოდერნისტი მწერლის, პოეტის, პუბლიცისტის, დრამატურგისა და ფერმწერის, დევიდ ჰერბერტ ლორენსის მცირე პროზა და ქართულად აგვემეტყველებინა მისი ცნობილი მოთხრობები. მოხსენებაში მოცემულია კორნიშულ-იორკშირული მეტყველებისთვის დამახასიათებელი თავისებურებანი, მოძებნილია მათი შესატყვისები, როგორც თანამედროვე სალიტერატურო ინგლისურ, ასევე ქართულ ენაზე. ჩვენს მიერ თარგმნილი პასაჟები შედარებულია იგივე ნოველების სხვა ქართველ მთარგმნელთა მიერ შესრულებულ თარგმანებთან, რის საფუძველზეც ჩავატარეთ ზემოაღნიშნული ტექსტების ლინგვო-სემანტიკური და სტრუქტურულ-პრაგმატიკული ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: წყარო და სამიზნე ენები, არქაული, მარკერი, უთარგმნელი დიალექტი

Abstract: The present study deals with the problems of translating dialects from the source language into the target one as one of the most difficult process.

There are many theories and opinions in the modern translatology concerning the difficulties of finding the adequate equivalents for the English dialectical forms.

It is well-known that the English and Georgian languages, despite their radically different phonetic, grammatical or semantical structures have one thing in common -

Georgian language is also rich with various forms of dialects. In spite of the fact that this variety causes the difficulties for translators, it turns out the appealing challenge to find the adequate interpretation for the given dialectical expressions while translating the novels of the prominent English modernist writer, poet, dramatist, publicist and artist of the XX century, David Herbert Lawrence.

Therefore we investigated the peculiarities of the Cornish-Yorkshire speech and tried to find the most adequate equivalents into the Georgian language.

Accordingly we carried out the lingua-structural and semantic-pragmatic comparative analysis based on the other versions of translations of the same novels.

Keywords: Source and target languages, archaic, marker, untranslatable phrases, dialect

Irina BREAHA, Maître de conférences, Université d'État de Moldova, Chisinau, République de Moldova

Traduction et pertinence

Résumé: Suite à sa première édition en 1991, l'ouvrage d'Ernst-August Gutt « Translation et Relevance » est devenu en l'espace de dix ans un classique des recherches en traductologie. Sa nouvelle édition de 2000, réaffirmait la position de l'auteur à considérer la traduction comme activité distincte des autres modes de communication interlinguale. La Théorie de la pertinence (Sperber et Wilson) fait son entrée dans le débat avec la figure du traducteur qui prend des décisions pertinentes en fonction de son destinataire. Comme il s'agit d'une théorie cognitive de la communication humaine, la Pertinence a un pouvoir d'explication et de généralisation suffisamment fort pour rendre compte des aspects cognitifs de la traduction. Une théorie de la traduction n'est pas donc nécessaire. L'auteur insiste sur ce point, maintes fois critiqué par la suite.

Nous nous proposons dans ce qui suit de réfléchir sur la place de la traduction dans la Théorie de la pertinence et de mettre en avant notre propre vision de la façon dont la cognition et le contexte modèlent ce mode de communication interlinguale

Mots-clés: traduction, Théorie de la pertinence, cognition, communication, interlingual

Abstract: Following its first edition in 1991, Ernst-August Gutt's work "Translation and Relevance" has become a classic in translation studies in the span of ten years. Its second edition in 2000 wishes "to bring out with new clarity the truly unique mandate of translation which distinguishes it from other modes of interlingual communication" (p. 208). The Relevance Theory (Sperber and Wilson) enters into the picture with the translator who makes relevance decisions according to his audience. As it is a cognitive theory of human communication, Relevance has a power of explanation and generalization strong enough to account for the cognitive aspects of translation. A translation theory is therefore not necessary. The author insists on this

point, which has been criticized many times since.

In what follows, we will reflect on the place of translation in the Relevance framework and we will highlight our own account of how cognition and context shape this mode of interlingual communication.

Keywords: translation, Relevance, cognition, communication, interlingual

Constantina Raveca BULEU, Ph.D, Scientific Researcher, “Sextil Puscariu” Institute of Linguistics and Literary History, The Romanian Academy, Cluj-Napoca, Romania

Bucura Dumbrava’s Historical Novels: Two Cases of Cultural Retro-Translations

Abstract: The sophisticated Fanny Szekulicz (1868 – 1926), better known by her pen name Bucura Dumbravă, was a complex and atypical figure of the Romanian literature and society at the turn of the 19th and 20th centuries. Born in Bratislava, her mother tongue was German when she became a lady in waiting for the Queen Elisabeth of Romania, an established writer herself, known by her pen name Carmen Sylva. A great, pioneering mountaineer within a rather conservative and gender-limited milieu, Bucura Dumbravă embedded herself into the deep layers of the Romanian mythology, folklore and history, while laying as well the foundations of the local chapter of the Theosophical Society.

My paper intends to analyze two related cases of complex, cross-cultural retro-translations. Bucura Dumbravă’s historical novels, *Der Haiduck* (1908) and *Der Pandur* (1912) were initially published in German, outside Romania, and represented a trans-cultural challenge for the targeted, German speaking reader, because their texture and ethos were exclusively related to a historical knowledge and folklore rather unknown to the audience. Therefore, in order to ease the access to her specific Romanian message, the author was obliged to “translate” the plot of the two books into an internationally accepted, very popular literary structure, namely the Robin Hood type heroic outlaw saga.

When translated into Romanian, the two novels became instantly bestsellers and were even introduced into the school curricula, as being representative for the patriotic fervor of an audience whose ideology consisted chiefly in a widely accepted cultural and literary rhetoric based on Romantic re-writings of history. The ethnocentric match was so perfect, that nobody cared about the origins of the author or about the fact that the two novels were actually translations. On the contrary, the author was hailed for her “genuine” authenticity, within a social milieu whose upper class still used French as its way of everyday communication.

Keywords: Romanian literature, historical novels, Bucura Dumbravă, Robin Hood novels, outlaws in literature, Theosophy, cultural translation

Svetlana CEBOTARI, Professeur associé, **Violeta COTILEVICI**, Doctorante, Université d’État de Moldova, Chisinau, République de Moldiova

The Reterminologization in the Political Text of the „Geopolitical Architecture”

Abstract: The vocation of openness for the loan, characteristic of political terminology, causes that in the political language it penetrates terms from other fields, such as economic, linguistic, mathematical, legal, biology, geography, physics, military, medicine, etc. We are presently present at the reterminologization, the passage of a term from one domain to another, in this case the political one. In this context, there is also the term "geopolitical architecture", a term that has recently appeared in the scientific circuit. The geopolitical architecture has been and is the subject of many interpretations present both in scientific approaches and in the practice of international relations.

The present article is subject to the reterminologization in the political language of the term "geopolitical architecture". Thus, in the specialized literature, the first attempts are made to express and define the term „geopolitical architecture”. This indicates that the geopolitical architecture has been and remains an active domain. The analysis of the "geopolitical architecture" allows us to consider it as one of the latest concepts. Its emergence is perhaps one of the few revolutionary events in the sphere of international relations.

Keywords: geopolitical architecture, space, political terminology, reterminologization

Larisa CEBUC, doctorante, Université d'État de Moldova, Chisinau, République de Moldova

Effets polyphoniques de l'emprunt et leur transfert dans la version en roumain de l'œuvre de F. Beigbeder

Résumé: Notre contribution a pour objectif de mener une réflexion sur l'emprunt et sa polyphonie inhérente dans le texte original, mais surtout sur les effets qui en résultent lors de la traduction d'un texte littéraire. A partir de l'étude de plusieurs traductions en roumain de l'œuvre de Frédéric Beigbeder qui vont servir à la constitution du corpus comparés des exemples, nous nous proposons de nous pencher sur les stratégies de traductions appliquées pour les emprunts de l'anglais et du russe, auxquels recourt l'auteur dans ses écrits, tant au niveau de la surface du texte, mais surtout dans les structures de profondeur afin d'analyser la façon dont les stratégies de traduction et les procédés techniques réussissent à établir, maintenir ou anéantir et même détruire le dialogue des voix - cultures : celles de l'auteur/ narrateur/ personnage et son destinataire français d'une part, et le traducteur et son destinataire roumain de l'autre part. Nous sommes conscients que la traduction de l'emprunt met à l'épreuve les qualités personnelles et surtout celles professionnelles du traducteur et que la liberté et la créativité de ce dernier sont la condition *sine qua non* de la réussite ou de la non réussite de la traduction.

Mots-clés: polyphonie, emprunt, voix, traduction littéraire, anglicisme, russisme

Abstract: Our contribution aims at reflecting on borrowings and their inherent polyphony in the original text, especially on the effects that result when translating a

literary text. From the study of several Romanian translations of Frédéric Beigbeder's works, selected to build up the comparative corpus of examples, we propose to look at the translation strategies applied to borrowings from English and Russian, which the author uses in his works, both at the surface level of the text and, especially, in deep structures in order to analyze how the translation strategies and techniques manage to establish, maintain, neutralize or even destroy the dialogue of voices - cultures: those of the author / narrator / character and the French readership, on the one hand, and those of the translator and the Romanian readership, on the other hand. We are aware that the translation of borrowings challenges the personal and professional qualities of the translator whose freedom and creativity are definitely an essential condition for achieving a good or a bad translation.

Key-words: polyphony, borrowing, voice, literary translation, borrowings from English, borrowings from Russian

Mariana CEREPANOVA, Doctorante, Université d'État de Moldova, Chisinau, République de Moldova

Caractère culturel de la traduction dans le domaine de l'industrie alimentaire

Résumé : Les textes du domaine de l'industrie alimentaire représentent des documents portant des informations spécialisées importantes, étant en même temps profondément marqués du point de vue culturel. Ils contribuent à l'établissement des normes et des standards, à l'élucidation des réalités de différentes sociétés, mais aussi à la transmission des valeurs par l'intermédiaire des produits alimentaires. L'outil fondamental dans le partage et la transmission de ces documents est la traduction. La traduction de ces types de textes se manifeste tant comme une activité interlinguistique, qu'une activité interculturelle. Le domaine de l'industrie alimentaire met en évidence, par multiples exemples, l'existence d'une relation étroite entre traduction et culture. Au centre d'attention de cette approche culturelle de la traduction se trouve le phénomène d'équivalence. Souvent, le processus de traduction est influencé par diverses pratiques et normes sociales, par différentes institutions, politiques et identités nationales. Cependant, le texte traduit comme le texte original doit présenter le même produit sémiotique, qui fonctionne dans un certain espace socioculturel. Ainsi, la traduction se manifeste comme une forme de médiation entre. Dans la présente communication, nous allons nous préoccuper de la définition de la notion polyvalente de culture, de l'interdépendance entre la culture et la traduction des textes de l'industrie alimentaire, de l'influence de la culture sur ces types de textes, ainsi que de certaines difficultés de traduction culturelle.

Mots-clés : traduction, caractère culturel, texte pragmatique, difficultés de traduction

Abstract: The texts in the field of Food Industry represent in themselves some documents carrying the important specialized information, being at the same time deeply marked from the cultural point of view. They contribute to the establishment

of standards, to the elucidation of the realities of different societies, but also to the transmission of values through food. The fundamental tool in sharing and transmitting them is translation. The translation of these types of texts manifests itself not only as an interlinguistic activity, but also as an intercultural one. Given the fact that language and culture are in close relationship of interdependence, language has the function of transmitting culture, being in turn marked by it. The phenomenon of translation equivalence focuses on the cultural approach of it. Often the translation process is influenced by various social practices and norms, by different institutions, policies and national identities. However, the text translated like the original one must present the same semiotic product, which operates within a certain socio-cultural space. Thus, translation manifests itself as a form of mediation between different cultures. Therefore, our main concern is the definition of the polyvalent notion of culture, the establishment of the interdependence between culture and the translation of texts in Food Industry, the influence of culture on these types of texts as well as cultural translation difficulties.

Keywords: translation, cultural character, pragmatic text, translation difficulties

Nino CHIKHLADZE, Professeur, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

რატომ და როგორ უნდა ვთარგმნოთ კვინტილიანუსი?

თეზისები: შეიძლება თამამად ითქვას, რომ წელს საქართველოში ანტიკური ეპოქის მხატვრული ნაწარმოებების ნამდვილი ბუმია. როგორც ჩანს, ქართულად ამეტყველებული ანტიკური მწერლობა ძალიან ადეკვატურად გამოხატავს ჩვენი დროის პრობლემებს.

მარკუს ფაბიუს კვინტილიანუსი (ახ. წ. 35-96) ანტიკურობის ერთ-ერთი საინტერესო პედაგოგი, ორატორი და ადვოკატია. მისი „მჭევრმეტყველების სწავლება“ (*Institutio oratoria*) ლათინურ ენაზე დაწერილი, 12 თავისგან შემდგარი წიგნია, რომელშიც ავტორი გვთავაზობს თეორიულ კვლევებსა და პრაქტიკულ რჩევებს მჭევრმეტყველების, კარგი ორატორის, ზოგადად, კარგი ადამიანის აღზრდის შესახებ.

ქართულ ენაზე დღემდე არ არსებობს მარკუს ფაბიუს კვინტილიანუსის ამ ნაწარმოების სრული თარგმანი. მოხსენებაში წარმოჩენილია არგუმენტები, რატომ ჩავთვალეთ მისი თარგმნა საჭირო, რა სირთულეებს ვაწყდებით ტექსტის თარგმნისას, როგორ უნდა გაიაროს მთარგმნელმა ბეწვის ხიდზე, რომ არც თანამედროვეობა ზედმეტად „აჰკიდოს“ უძველეს ავტორს და არც მის ნააზრევს მოაკლოს რამე, რადგან ლიტერატურის ისტორიის, განათლების, აღზრდის, მასწავლებლის შერჩევის და სხვა საკითხებში კვინტილიანუსი დღემდე ყველაზე თანამედროვე ავტორად მიმაჩნია ჩვენს თანამედროვეთა

შორის.

მაქსიმალურად ვცდილობდით, ტექსტის ორიგინალთან სიზუსტე შეგვენარჩუნებინა, გარკვეულ სიტუაციაში კი ვამჯობინებდით, ტექსტი ქართულად ყოფილიყო უფრო გამართული და სიზუსტისათვის კითხვის სილალე არ შეგვეწირა - თავად კვინტილიანუსის თარგმანისადმი დამოკიდებულება გვიბიძგებდა ამისკენ: „მე არ მინდა, რომ თარგმანი იყოს უბრალოდ თარგმანი, - აუცილებელია, მოვაწყოთ გარკვეული სახის შეჯიბრი თუ მეტოქეობა ერთი და იმავე აზრის გადმოცემაში... არ უნდა ვიდარდოთ უკვე თქმულის უკეთესი ფრაზის ძიებისას, ლათინური ენა არც ისე სუსტი და ღარიბია, რომ ერთი აზრის გამოხატვა წარმატებით მხოლოდ ერთხელ შეიძლებოდეს“. არც ის გვავიწყდებოდა, რომ თარგმანს კლასიკური ფილოლოგიის, ლათინური ენის შესწავლით დაინტერესებული სტუდენტებისათვის მაქსიმალურად ზუსტი წარმოდგენა უნდა შეექმნა ორიგინალზე. ზოგიერთი სპეციფიკური პასაჟის თარგმნის ტექნიკას მოხსენებაში ავხსნი.

საკვანძო სიტყვები: კვინტილიანუსი, თარგმანი, ლათინური ენა, ქართული ენა, მჭევრმეტყველის სწავლება

Abstract: It can be said boldly that there is a real boom in antiquity in Georgia this year. It seems that in Georgian language ancient writings expresses the problems of our time very adequately.

Marcus Fabius Quintilianus (35-96) is one of the most prominent teacher, orator and lawyer of antiquities. His *Institutio oratoria* is a 12-part Latin-language book, in which the author offers theoretical research and practical advice on the study of theology, good orator and generally about upbringing of a good man.

There is still no complete translation of this work by Marcus Fabius Quintilianus into Georgian language. The report argues why we considered it necessary to translate *Institutio oratoria* of Quintilianus, what difficulties we faced during translating the text, how the translator would cross the fur bridge so that modernity would not be overly "ahked" to the ancient author, nor diminish his ideas on history, education and teaching of literature, because, I think Quintilianus is the most modern author with his ideas, between our contemporaries.

We tried our best to maintain accuracy with the original text, but in some situations we preferred to have the text in Georgian more smoothly and without sacrificing precision - the attitude towards Quintilianus's translation itself prompted us to do so:

"I don't want the translation to be just a translation...Latin is not so weak and poor, that one opinion can be successful only once".

Nor did we forget that the translation had to be as accurate as possible for students interested in classical philology and Latin.

We will explain some specific passages of translation techniques in the report.

Keywords: Quintillianus, translation, Latin language, Georgian language, Institutio oratoria

Natela CHITURI, Docteur en Philologie, **Shorena SHAMANADZE**, Doctorante, Institut de littérature géorgienne, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

მხატვრული თარგმანი როგორც კულტურის ტრანსფერი

(შორენა ლებანიძის „მე ვარ ფიროსმანი“ ლია ვიტეკის თარგმანში)

თეზისები: დღეისათვის სულ უფრო და უფრო ხშირია თარგმანმცოდნეობითი კვლევები, რომლებშიც თარგმანი შეფასებულია როგორც არა მხოლოდ ენობრივი, არამედ კულტურული საქმიანობაც. ამათან დაკავშირებით აქტუალური ხდება კულტურტრანსფერის ანალიზის საკითხები. ამ ანალიზის განსახორციელებლად, პირველ რიგში, საჭიროა ორიგინალური ტექსტის კულტურული თავისებურებებისა თუ შინაარსების განსაზღვრა. ეს, თავის მხრივ, ათვალსაჩინოებს მოცემული კულტურის იმ საკვანძო თუ ცენტრალურ ტერმინებს, რომელთა თარგმნისას თავს იჩენს გაგებისა თუ კულტურული კომპეტენციის პრობლემები, რაც ნამდვილ გამოწვევად იქცევა ხოლმე მთარგმნელისათვის.

როგორც ვიცით, 1980-იან წლებიდან თარგმანმცოდნეობაში - განსაკუთრებით გერმანულენოვან სივრცეში - გამოიკვეთა ახალი შეხედულებები ფუნქციონალური თარგმანმცოდნეობის შესახებ, რომლის თანახმადაც თარგმნის პროცესი მოიცავს არა მხოლოდ ენობრივ, არამედ კულტურულ გადაცემას/ტრანსფერს. ამით ნათელი ხდება, რომ მთარგმნელს საქმე აქვს არა მხოლოდ ორ განსხვავებულ ენასთან (რომელთაგან თითოეულს თავისი გრამატიკა, განსხვავებული ენობრივ-სტილისტური საშუალებები აქვს), არამედ ორ სხვადასხვა კულტურასთან (რომელთაც აქვთ სხვადასხვა ისტორია, სხვადასხვა ათვლის წერტილი კომუნიკაციაში და განსხვავებული მენტალიტეტი თუ ქცევის მოდელი). თარგმანში კულტურული ტრანსფერის ანალიზი იმის საშუალებას იძლევა, რომ შეფასდეს მთარგმნელობითი გადაწყვეტილებები. მთარგმნელს შეუძლია, ერთი მხრივ, შეინარჩუნოს ე. წ. 'კულტურსპეციფიკური' სიტყვები, რის მეშვეობითაც თარგმნილი ტექსტი რეციპიენტზე იმოქმედებს როგორც უცხო, თუმცა საინტერესო შთაბეჭდილება (რადგან მკითხველი ამით მიიღებს ცოდნას უცხო კულტურის შესახებ). მეორე მხრივ, მას შეუძლია ტექსტს მოაშოროს ყველაფერი უცხო, რათა მკითხველს არ შეექმნას სირთულე ტექსტის გაგებისას, რითაც ლიტერატურული ტექსტი, გარკვეულწილად, დაკარგავს თავის კულტურულ განზომილებას.

ინტერკულტურული ტრანსფერის ანალიზის ნაწილობრივი შედეგების პრეზენტაციას ვაპირებთ შორენა ლებანიძის რომანის „მე ვარ ფიროსმანი“ ლია ვიტეკისეული თარგმანის საფუძველზე. ეს გულისხმობს იურგენ გერკენის ინტერკულტურული ტრანსფერის მეთოდების და სოროკინ/მარკოვინას ლაკუნების მოდელის მთარგმნელობით-კრიტიკულ პრაქტიკაში გამოყენებას.
საკვანძო სიტყვები: კულტურტრანსფერი, ლაკუნა, მენტალიტეტი, ქცევის მოდელი

Abstract: Today, translation studies are becoming more and more common, in which translation is considered not only as a linguistic but as a cultural activity also. In this regard, the issues of cultural-transfer analysis are becoming relevant. In order to do such analysis, primarily it is necessary to define cultural peculiarities or contents of an original text. This, in turn, highlights the key or central terms of a given culture that translate into problems of understanding or cultural competence, which can become a real challenge for a translator at times.

As we are aware, since 1980s, in translation studies, especially in Germany, have outlined new viewpoints on functional translation studies (Hans J. Vermeer), according to which translation process involves not only linguistic, but also cultural transfer. This makes it clear that a translator does not only deal with two different languages (each having their own grammar, different linguistic-stylistic techniques), but also with two different cultures (with different histories, different starting points in communication and different mentalities or behavior models). Cultural transfer in translation analysis allows evaluating translational decisions. Translator may on the one hand preserve the so called ‘culture-specific words’, as result of which a translated text will affect a recipient as a strange, although interesting impression (because the reader will thus gain knowledge about a foreign culture). On the other hand, translator may take out everything strange from a text in order to make understanding of a text easier for a reader, while the literary text will, to some extent, lose its cultural dimension.

We plan to present partial results of intercultural transfer analysis based on Lia Wittek’s translation of Shorena Lebanidze’s novel *It is me – Pirosmani*. This includes usage of Jürgen Gercken’s intercultural transfer methods and Sorokin/Markovina’s Lacuna model in translation-criticism practice.

Keywords: cultural transfer, lacuna, mentality, behavior model

Tamar CHOKORAIA, Professeur associé, Université du Caucase, Tbilissi, Géorgie

*მხატვრული ლიტერატურის ქართულად თარგმნის იდეოლოგიური
კონტექსტი საბჭოთა საქართველოში*

თეზისები: მხატვრულ ლიტერატურაში, როგორც წესი, კარგად აისახება ეპოქის პოლიტიკური ვითარება და ქვეყნის პოლიტიკური ორიენტირი.

საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, ცენზურის გავლენით, რადიკალურად შეიცვალა თარგმნილი ლიტერატურის თემატიკა. მოდერნისტული ლიტერატურის ნაცვლად ითარგმნა სოციალისტური რეალიზმის მიმდინარეობის ტექსტები და წინა საუკუნეების კლასიკად აღიარებული ლიტერატურა. ისეთი მხატვრული ნაწარმოებები, რომლებიც ხელს არ შეუშლიდა საბჭოთა იდეოლოგიის გამყარებას. მასმედიის თანამედროვე მძლავრი საშუალებების არარსებობის პირობებში, საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისათვის განსაკუთრებული როლი მიენიჭა თარგმნილ თუ ორიგინალურ ლიტერატურას. ამ პროცესებმა, ცხადია, თავისებური გავლენა იქონია ლიტერატურის განვითარებაზე და მის იზოლაციას შეუწყო ხელი. მე-20 საუკუნის 60-70-იანი წლებში დასავლური ლიტერატურული ტენდენციებისაკენ სწრაფვამ ქართული პოეზიისა და ლიტერატურის განახლება განაპირობა. ეს პერიოდი აღინიშნა ე.წ. თავისუფალი ლექსის, იგივე ვერლიბრის დამკვიდრებით ქართულ პოეზიაში, რაშიც დიდი წვლილი შეიტანა ამერიკული პოეზიის ქართულმა თარგმანებმა. მე-20 საუკუნის 70-იანი წლების შემდგომ ცენზურის შესუსტება, უპირველეს ყოვლისა, თარგმნილ ლიტერატურაში გამოიკვეთა, ამან, თავის მხრივ, დასაბამი მისცა ქართული ლიტერატურის მრავალფეროვნებასა და განვითარებას. საბჭოთა პერიოდის თარგმანების იდეოლოგიურ ჭრილში შესწავლა ხელს შეუწყობს ლიტერატურისა და პოლიტიკის, ლიტერატურისა და იდეოლოგიის ურთიერთმიმართების საკითხების ანალიზს ტოტალიტარული რეჟიმის კონტექსტში.

საკვანძო სიტყვები: საბჭოთა პერიოდის თარგმანები, ურთიერთმიმართება ლიტერატურასა და იდეოლოგიას, ლიტერატურასა და პოლიტიკას შორის

Abstract: As a rule, political circumstances and a political orientation of the country is mostly represented in literature. After Georgia's sovietization, the subject of translated literature was radically changed by the impact of the censorship. Instead of modernistic literature, the main focus was transferred on translation of social realistic and classical literature of previous centuries, the literary texts which wouldn't prevent to establish soviet ideology. In the age of non-existing modern powerful mass-media means, translated or original literature had an impact on the process of shaping public opinion. This process lead literature to its isolation. During 1960-70 -es, the literary texts reveled its aspiration to western tendencies which caused renovation of Georgian poetry and literature. This period in Georgian literature was marked by establishing free verse contributed by translations of American poetry. After decade, in 1970-es, a power of censorship was weakened which was revealed in translated literature first of all. This process itself aspired a development of Georgian literature and thematic diversity. Researching soviet Georgian translations within the frame of political ideology will help to reveal the links between literature and politics, literature and ideology in the context of totalitarian regime.

Keywords: Translations of the Soviet period, the relationship between literature and ideology, literature and politics

Maïa DANELIA, Chercheuse indépendante, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ქართული ლიტერატურა თარგმანებში - მსოფლიო წიგნის ბაზარი და ქართული ლიტერატურა

ქართული ლიტერატურის უცხოენებზე თარგმნას ხანგრძლივი ისტორია აქვს, თუმცა სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებული იყო სათარგმნად შერჩეული ჟანრი და თემატიკა, და ასევე განსხვავდებოდა ეპოქების მიხედვით თარგმნის პროცესის ინტენსივობა. მოხსენებაში განვიხილავთ ქართულ წიგნის ბაზრის ტენდენციებს დამოუკიდებელი საქართველოს პერიოდიდან მოყოლებული თანამედროვეობამდე, წარმოვადგენთ წიგნის ბაზრის კვლევის შედეგებს და ქართული ლიტერატურის საზღვარგარეთ პოპულარიზაციის პროცესის განვითარების ეტაპებს. შევეხებით შემდეგ საკითხებს: ამჟამად რომელი თარგმანებია ხელმისაწვდომი უცხოელი მკითხველისათვის, რა რესურსებია ხელმისაწვდომი, რომელ ჟანრს ანიჭებენ უცხოელი გამომცემლები გამოსაცემად უპირატესობას, რა პოლიტიკა აქვს სახელმწიფოს შემუშავებული ქართული ლიტერატურის საზღვარგარეთ პოპულარიზაციისათვის და ზოგადად რა პროცესები არეგულირებს საერთაშორისო წიგნის ბაზარს ქართული ლიტერატურის უცხო ენებზე თარგმნის მიმართულებით.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ლიტერატურა, ქართველი ავტორები, მთარგმნელობითი პროცესი, საერთაშორისო წიგნის ბაზარი

Abstract: The translation of Georgian literature into foreign languages has a long history, although different genres and subjects were chosen for translation in different periods and the intensity of the translation process varied according to the period. In this report we will discuss the tendencies of the Georgian book market from the period of independent Georgia to modern times, present the results of the book market research and the development stages of the process of popularization of Georgian literature abroad. We will present the results of the research on the following questions: what translations of Georgian titles are currently available to foreign readers in which foreign languages, what electronic databases and resources are available, what genres and authors are preferred by foreign publishers, the state policy of promotion of Georgian literature abroad and, in general, what processes regulate the international book market in terms of translation trends of Georgian literature.

Keywords: Georgian Literature, Georgian Authors, Translation Process, International Book Market

Irine DARCHIA, Professeur associé, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilisi, Géorgie

Issues of Translating Plato's Dialogues into Georgian

Abstract: The paper will present and discuss the history of the Georgian translation of Plato's dialogues and current translation problems encountered (for example, the accuracy of the translated text, morphological-syntactic and lexical features of Plato's dialogues to be considered during translation, terminological aspects, etc.).

Keywords: Plato, Dialogues, Philosophy, Philosophical Terminology

Tamila DAVITADZE, Professeur assistant, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

ფრანგ დეკადენტთა იაშვილისეული თარგმანის სტილისა და თავისებურებისათვის

თეზისები: პაოლო იაშვილის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ნახევარი მაინც, თუ კიდევ მეტი არა, თარგმნილ ლიტერატურას უჭირავს. როგორც ცნობილია, მას ეკუთვნის ქართულ ენაზე ალ. პუშკინის ნაწარმოებების ყველაზე სრული თარგმანი, აგრეთვე ვ. სოსიურას, ვაგიფის, ოსკარ უაილდის და სხვათა ნაწარმოებების ქართული თარგმანები. და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ნიჭიერი პოეტი ხარკგაუღებელი არც უშუალოდ ფრანგ თანამრწამსელთა შემოქმედებისადმი დარჩენილა, რომელთაგან ჩვენ განვიხილავთ შარლ ბოდლერის, არტურ რემბოს, ემილ ვერჰარნის პოეზიის იაშვილისეულ თარგმანებს, რაც ცხადყოფს, რომ თარგმანებში გამოყენებული ლექსიკური მარაგი თითქმის იგივეა, რაც პ. იაშვილის ორიგინალურ თხზულებებში გვხვდება და თარგმანისეული სტილიც ძალიან არ განსხვავდება ავტორის ორიგინალური სტილისაგან. მრავალსპექტრიანი, ორიგინალური შემოქმედების მქონე პ. იაშვილი თარგმანშიც ინარჩუნებს მისთვის დამახასიათებელ ხელწერასა და თავისებურებებს, ე.წ. მისეულ სტილს. ვერ ვიტყვით, რომ პოეტმა დასახელებულ ავტორთა ერთნაირად, ყველაზე გამორჩეული ნაწარმოები აარჩია სათარგმნელად, ვფიქრობთ, მან არჩევანი საკუთარი სულიერი განწყობიდან გამომდინარე გააკეთა, ანუ თარგმნა ის, რაც მოეწონა და რაც მის სულთან უფრო ახლო იყო. ამდენად, იგი არ არის ცალსახა მთარგმნელი, არამედ პოეტი და მთარგმნელი ერთგვარად „შეზავდა“ მასში. ნაშრომში აღვწერთ იმ თავისებურებებსა და ნიუანსებს, რაც მთარგმნელის ხელწერას განუმეორებელს ხდის.

საკვანძო სიტყვები: ფრანგული პოეზია, პაოლო იაშვილი - პოეტი და მთარგმნელი

Abstract: Paolo Iashvili's most work includes translated literature. As it is known, he translated Al. Pushkin's works, as well as V. Sosityura, Wagif, Oscar Wilde and others

Georgian translations belong to him. At the same time, the talented poet was not indifferent towards the works of his French colleagues, among whom are his favorite ones: Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Emil Verhaeren, all of which is analyzed in our given work, which shows that the lexical stock used in the translations is almost the same as in the original works, the style does not differ from the original author's style too. A multi-faceted, original creation by P. Iashvili also preserves his handwriting and peculiarities in the translation. We can't state that the poet has chosen for translation only the most widespread creations of the given authors, but he made his preference only according to his state, choosing the material he liked most of all, the one that was closer to his heart and soul. Thus, he is not an unambiguous translator, but rather a poet and translator "merged" in it. In this work, we will describe the features and nuances that make a translator's handwriting unique.

Keywords: French poetry, Paolo Iashvili - Poet and Translator

Valentin DECLOQUEMENT, Chercheur indépendant, Université de Lille, France

Entre archaïsme et originalité :

Vers une traduction littéraire de *La Vie d'Apollonios de Tyane* de Philostrate

Résumé: Travaillant sur une traduction littéraire de *La Vie d'Apollonios de Tyane* de Philostrate, composée en grec au IIIe siècle apr. J.-C., je me heurte à deux problèmes, d'ordre à la fois esthétique et socio-culturel.

Premièrement, ce texte s'inscrit dans le mouvement atticiste, théorisé par les rhéteurs et lexicographes du siècle précédent : au lieu d'utiliser le grec couramment parlé à son époque (la *koiné*), son lexique est emprunté aux orateurs et auteurs attiques des Ve–IVe siècles av. J.-C. Néanmoins, Philostrate n'est pas rigoriste : il mêle à la langue de Platon et de Démosthène des usages poétiques tirés d'Homère et certaines expressions de la *koiné*. Nous pouvons ainsi nous demander comment restituer dans une traduction les allusions et intertextes qui pouvaient être activés par le texte. Faire s'alterner différents registres de langue – courant, soutenu, archaïque – reste une possibilité, mais ce choix d'ordre strictement stylistique ne suffit pas à offrir au lectorat moderne une expérience similaire à celle du lectorat originel.

Deuxièmement, la syntaxe de Philostrate est marquée par un certain nombre de licences, probablement destinées à se démarquer de l'esthétique atticiste et à aiguillonner l'intérêt du lectorat. L'étrangeté du texte a souvent été gommée dans les traductions modernes. Faut-il restituer ce style brusqué, alors que la syntaxe française diffère par nature de celle du grec ?

Cette communication sera l'occasion d'apporter certaines solutions à ces problèmes et d'en envisager les limites : dans quelle mesure et de quelle manière une traduction peut-elle restituer le capital culturel du lectorat originel ?

Mots-clés : traduction littéraire, atticisme, adaptation stylistique

Abstract: I have been working on a literary translation of Philostratus' *Life of Apollonius of Tyana*, written in Greek in the 3rd century AD, and I have encountered two problems, which are both aesthetic and socio-cultural.

First, this text belongs to the Atticist movement theorized by rhetors and lexicographers in the previous century: instead of using the Greek language widely spoken in its time (the *koine*), its vocabulary is borrowed from the orators and authors of the 5th–4th centuries BCE. Nevertheless, Philostratus is not a purist: he combines the language of Plato and Demosthenes with words from Homeric poetry and some expressions from the *koine*. This raises the question of how to represent within a translation the allusions and connotations that are potentially activated by the text. An alternation between different language registers – colloquial, formal, archaic – is one possibility, but the problem is not simply one of style if we are to provide the modern readership with a reading experience akin to that of the original readers.

Second, Philostratus' use of syntax is characterized by its freedom: thus, he probably intends to differentiate himself from Atticist aesthetics and pique the reader's curiosity. The peculiarities of his text have often been omitted by the modern translators. Should we try to render this abrupt style, although French syntax is by nature very different from that of the Greek?

The paper aims to propose some solutions to these problems and to investigate their limitations, by asking whether, to what extent and how translation could render the cultural capital of the original readers.

Keywords: literary translation, Atticism, stylistic adaptation

Mzago DOKHTOURICHVILI, Professeur, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

Les problèmes traductologiques ou « trahison créatrice » à la lumière de la traduction de la poésie géorgienne en français

Résumé: Dans l'introduction de la traduction en français du recueil de poèmes de Nikoloz Baratashvili, *Le destin de la Géorgie*, Serge Tsouladzé, lui-même traducteur en français de *Chevalier à la Peau de Tigre* de Chota Rousthavéli, écrit: « Nikoloz Baratashvili appartient à cette catégorie des poètes qui chantent des sentiments si profondément ancrés dans le cœur de l'homme que la marque du temps et la barrière de la langue sont impuissantes à en limiter la portée ».

On pourrait dire la même chose d'un autre très grand poète géorgien, éminent représentant de la poésie symboliste, Galaktion Tabidzé, dont l'œuvre foisonnante impressionne le lecteur mais, qui, malheureusement, a été très peu traduite en français.

L'objectif de notre communication est d'étudier les problèmes traductologiques, devant lesquels se retrouvent les traducteurs de la poésie, en analysant la traduction

par Serge Tsouladzé de certains poèmes de Nikoloz Baratashvili, et celle de poèmes de Galaktion Tabidzé par Gaston Bouatchidzé.

Dans les théories traductologiques, lorsque l'on parle de traduisibilité/intraduisibilité des œuvres littéraires, certains traductologues rangent la poésie parmi les textes intraduisibles. Or, les textes, les poèmes entre autres, traduits, depuis Homère jusqu'à nos jours dans d'innombrables langues, prouvent le contraire.

Selon Antoine Berman, « Le poème est peut-être la seule forme d'écriture à avoir une voix », résonance pure de l'écriture essentielle, « la voix de l'écriture ». Alors, si cette voix est découverte par le traducteur à l'étape de la compréhension du texte à traduire, si son interprétation est intelligible, le traducteur peut arriver à transmettre l'âme et l'esprit de l'original avec les moyens linguistiques propres à la langue d'arrivée.

Nous partageons la réflexion de Françoise Wuillmart, selon laquelle « Traduire, c'est 'accomplir le miracle' via un discours qui recrée dans son souffle 'l'âme' du texte, son esprit, parfois au détriment de certaine 'fidélité' lexicale isolée ». Nous allons essayer de montrer à quel point les traducteurs ont réussi à conserver dans leur traduction tant la « voix de l'écriture » que l'« âme » et l'esprit de poèmes géorgiens. Comment ils ont effectué une **trahison créatrice de l'œuvre originale** (Antoine Berman), ce qui fait la grandeur et le risque de cette tâche qui est traduction.

Mots-clés: traduction, poème, voix de l'écriture, traduisibilité/intraduisibilité, trahison créatrice, fidélité

Abstract: In the introduction to the French translation of the collection of poems by Nikoloz Baratashvili, *The Destiny of Georgia*, Serge Tsouladzé, himself a translator into French of *Chevalier à la Peau de Tigre* by Chota Rousthaveli, writes: "Nikoloz Baratashvili belongs to this category of poets who sing feelings so deeply anchored in the heart of man that the mark of time and the language barrier are powerless to limit its scope".

The same could be said of another very great Georgian poet, eminent representative of Symbolist poetry, Galaktion Tabidzé, whose abundant work impresses the reader but, which, unfortunately, has been very little translated into French.

The objective of our communication is to study the translation problems faced by translators by analyzing the French translation, by Serge Tsouladzé, of the poems by Nikoloz Baratashvili and the poems by Galaktion Tabidzé, selected and translated by Gaston Bouatchidzé.

In translational theories, when we speak of translatability / untranslatability of literary works, certain theories rank poetry among untranslatable texts. However, the texts, the poems and more, translated from Homer to the present day in countless languages, prove the contrary.

According to Antoine Berman, "The poem is perhaps the only form of writing to have a voice", a pure resonance of essential writing, "the voice of writing". So, if this voice is discovered by the translator at the stage of understanding the text to be translated, if its interpretation is intelligible, the translator can manage to transmit the soul and the spirit of the original with his own linguistic means to the target language.

We share Françoise Wuillmart's reflection that "Translating is 'accomplishing the miracle' via a discourse which recreates in its breath 'the soul' of the text, its spirit, sometimes to the detriment of certain isolated lexical 'fidelity'". We will try to show how well the translators have managed to keep in their translation how the "voice of writing" as well as the "soul" and spirit of Georgian poems. How they carried out a **creative betrayal of the original work** (Antoine Berman), what makes the greatness and the risk of this task which is translation.

Keywords: translation, poem, voice of writing, translatability / untranslatability, creative betrayal, fidelity

Nino DVALIDZE, Professeur, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumie, Géorgie

*მხატვრული ლაკუნებისა თუ ფოლკლორულ-ლიტერატურული სახეების
თარგმნის სირთულეები ქართული პოეზიიდან*

თეზისები: წარმოდგენილი მოხსენება ეხება იმ თავისებურებებსა და სირთულეებს, რომლებსაც გადავაწყდი პოეზიის თარგმნისას. ანალიზი ჩატარებულია ცნობილი ქართველი პოეტის ზურაბ გორგილაძის ორი ლექსის „ბათუმს„ და „ორი რუსთაველის“ ლექსის ორიგინალისა და ნათარგმნი ვარიანტების მიხედვით და ასევე ვეყრდნობი მწერალთა კავშირის წვერის, პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის, ბელა ქებურიას რამდენიმე ლექსის თარგმანს.

მოგეხსენებათ, რამდენად აქტუალურია ინტერკულტურული დიალოგის განვითარების ხელშეწყობა დღევანდელი გლობალიზაციის პირობებში. ამდენად, ეროვნული კულტურის ნიმუშების თარგმნა და მისი მსოფლიოში გავრცელება ერთ-ერთი საშური საქმეა. შევეცადე, ჩემი წვლილი შემეტანა აღნიშნული კუთხით, მითუმეტეს, რომ წარმოდგენილი ლექსები შეტანილია ბელა ქებურიას ლექსების კრებულში, რომელიც 2019 წელს გამოიცა. აღნიშნულმა ლექსებმა მკითხველთა და სპეციალისტთა დადებითი შეფასება და მოწონება დაიმსახურა.

საკვანძო სიტყვები: თარგმანი, თავისებურებები, პოეზია, ქართული მხატვრული ადგილები, ფოლკლორის პერსონაჟები, კულტურათაშორისი დიალოგი

Abstract: The presented article “ On some difficulties of translating the fictional local places and folklore characters from the Georgian poetry” deals with the peculiarities and difficulties, which I came across while translating the poetry. I carried out the analysis according to the famous Georgian poet, Zurab Gorgiladze’s two poems “To

Batumi” and “Two Rustaveli” as well as poet and public figure, Bela Qeburia’s some poems’ translated versions of mine were used for analysis.

Its well-known how actual and important is to promote the intercultural dialogue development in nowadays globalization conditions. Thus, to translate the national cultural pieces of poetry and spread them into the world seems rather urgent and important. I tried to bring my contribution into this honored affair as far as Bela Qeburia’s poetry book with my translations was published in 2019 and it draw the reader’s great attention.

Keywords: Translation, Peculiarities, Poetry, Georgian Local fictional places, Folklore characters, Intercultural Dialogue

Tinatini DZODZOUASHVILI, Doctorante, Université d’État Ivané Djavakhichvili de Tbilissi, Géorgie

Trois traductions de *La Bête humaine* d’Émile Zola

Résumé: La traduction du texte littéraire est un acte important car à travers cette dernière on peut suivre les pensées, les idées et concevoir la vision du monde de l’auteur et celle du premier lecteur – le traducteur. Le choix des moyens lexicaux peut changer le sens du texte source. *La Bête humaine* d’Émile Zola – le texte de départ, va être comparé avec les traductions russes (de Rantsov et de Lessiuk) et une version anglaise d’Edvard Vizitelly.

Deux passages du texte source sont sélectionnés pour cette petite recherche: l’incipit du roman et la scène de la mort de Séverine. Nous allons mettre en parallèle ces trois traductions pour reconnaître les transformations au niveau lexical et grammatical révélant les moyens lexicaux qui ont subi des changements ou ont complètement disparu.

Mots-clés: traduction, traducteur, *La Bête humaine*, Zola

Abstract: The translation of the literary text is an important act because through it we can follow the thoughts, ideas and conceive the worldview of the author and that of first reader – the translator. The choice of lexical means can change the meaning of source text. The *Human Beast* by Émile Zola – the source text will be compared with the Russian translations (By Rantsov and Lessiuk) and an English version by Edvard Vizitelly.

Two passages from the source text are selected for this short research: the incipit of novel and scene of death of Séverine. We will parallel these three translations to recognize the lexical and grammatical transformation revealing the lexical means which have undergone changes or have completely disappeared.

Keywords: translation, translator, *The Human Beast*, Zola

Nabil EL JABBAR, Professeur, Université Ibn Tofail, Kénitra, Maroc

*La littérature arabe à l'épreuve de la modernité. Réflexions sur l'œuvre de
Taha Hussein*

Résumé: La littérature arabe du XXe siècle est l'héritière du mouvement de la renaissance, *nahda*, qui gagne l'Orient arabe dès la fin du XVIIIe siècle. La domination ottomane, grandement affaiblie, cède le pas devant l'influence de la modernité européenne qui diffuse dans la région de nouvelles conceptions politiques, philosophiques et artistiques.

Sous le règne de Mehmet Ali (1769-1849), considéré comme le fondateur de l'Égypte moderne, une vaste entreprise de traduction a vu le jour. Les penseurs de la *nahda*, séjournent pour la plupart en France et traduisent à leur retour les auteurs qui les ont marqués et s'en inspirent même dans leur propres écrits. La médiation de l'*étranger* leur permet ainsi de porter un regard neuf et critique sur le *propre*, sur ce que l'emprise d'une longue tradition littéraire a figé depuis des siècles.

Taha Hussein (1889-1973) est sans conteste la meilleure incarnation de cette exigence critique. Toute son œuvre de romancier, d'essayiste et de traducteur tend vers un renouveau esthétique et philosophique de l'*adab*, ou la littérature arabe classique. Francophile passionné, il se lie d'amitié avec Paul Valéry, Jacques Berque ou Jean Cocteau qui saluent son élan réformateur et sa prodigieuse capacité à accueillir l'altérité au sein de sa langue et de son imaginaire.

Avec Gide, il entretient une correspondance faite d'admiration et de reconnaissance mutuelles. En témoignent la traduction par Hussein de plusieurs textes de Gide et la préface élogieuse de ce dernier à la traduction française du *Livre des Jours* de Taha Hussein.

C'est à l'analyse de l'œuvre traductrice de cet écrivain majeur de la renaissance arabe que nous souhaitons consacrer notre communication.

Mots-clés: Taha Hussein, André Gide, Égypte, France, littérature, modernité, *nahda*, renaissance arabe, traduction.

Abstract: Arab literature of the 20th century is the heir to the renaissance movement, *nahda*, which spread to the Arab world at the end of the 18th century. Ottoman domination, greatly weakened, gives way to the influence of European modernity which spreads new political, philosophical and artistic conceptions in the region.

During the reign of Mehmet Ali (1769-1849), considered to be the founder of modern Egypt, a large translation enterprise was born. The thinkers of the *nahda*, stay for the

most part in France and translate on their return the authors who marked them and are inspired even in their own writings. Foreign mediation thus allows them to take a critical look at their literary heritage, on what the hold of a long literary tradition has frozen for centuries.

Taha Hussein (1889-1973) is undoubtedly the best incarnation of this critical ambition. All of his work as a novelist, essayist and translator tends towards an aesthetic and philosophical renewal of the *Adab* (the classical Arabic literature). Fervent Francophile, he befriends the great authors of his time like Paul Valéry, Jacques Berque or Jean Cocteau who salute his action as an intellectual reformer and his prodigious capacity to welcome otherness within his language and his imaginary.

With André Gide, he maintains a correspondence made of mutual admiration and recognition. This is evidenced by the translation by Hussein of some famous Gide texts and the glowing preface that the French writer has given to the French translation of the autobiography of Taha Hussein.

It is to the analysis of the translator's work of this major writer of the Arab renaissance that we wish to devote our communication.

Keywords: André Gide, Egypt, France, literature, modernity, *nahda*, Arab renaissance, Taha Hussein, translation

Nugesha GAGNIDZE, Professeur, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

პაულ ცელანის ლექსის „სიკვდილის ფუგა“ ქართული თარგმანები

თეზისები: მე-20 საუკუნის ებრაული წარმომავლობის გერმანულენოვანი პოეტის პაულ ცელანის (1920-1970) ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ლექსი „სიკვდილის ფუგა“ („Todesfuge“) ჰოლოკოსტის ლირიკის საუკეთესო ნიმუშია. ღრმა იდეურობით, არაჩვეულებრივი მხატვრული ფორმითა და ავტორის განცდათა გამოხატვის სიმძაფრით იგი დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე. „სიკვდილის ფუგა“ პოპულარული გახდა გამოქვეყნებისთანავე (1844-45 წლებში რუმინულად, 1947 წ. გერმანულად) და ითარგმნა მსოფლიოს მრავალ ენაზე. არსებობს მისი ქართული თარგმანის რამდენიმე ვერსია. აღსანიშნავია ზვიად რატიანის, დათო ბარბაქაძისა და ზაალ ჯალაღონიას ნამუშევრები. 2017 წელს გამოქვეყნებულ სახელმძღვანელოში „ნარკვევები მეორე მსოფლიო ომისშემგომი პერიოდის გერმანულენოვანი ლიტერატურიდან“ დავბეჭდე ჩემ მიერ თარგმნილი „სიკვდილის ფუგა“.

ცხადია, ყოველი მთარგმნელი თავისებურად აღიქვამს ლექსში განსხვავებულ პრობლემებს და ცდილობს ორიგინალთან მიახლოებული ვარიანტის შექმნას. არცთუ იოლია ქართულ ენაზე გადმოიტანო ის

შთამბეჭდავი ალევორიული სურათები და სახე-სიმბოლოები, რომლებიც სასვენი ნიშნების გარეშე დაწერილ ცელანის ლექსში გაერთიანებულია ტკივილით აღსავსე მელოდიით.

ჩვენს მიზანს წარმოადგენს ამ თარგმანთა კვლევა და მათი შედარება. გვინდა ვუჩვენოთ, თუ რომელი თარგმანი უკეთ შეესაბამება ორიგინალს, გამოხატავს მწერლის მიერ განცდილსა და იმ ზოგადსაკაცობრიო ტკივილს, რომელიც მეორე მსოფლიო ომმა მოიტანა და წარუშლელ კვალად დატოვა ადამიანთა მეხსიერებაში.

საკვანძო სიტყვები: ჰოლოკოსტის ლირიკა, ალევორიული სურათები და სახე-სიმბოლოები

Abstract: “Fugue of Death” (“Todesfuge”) is among the most well-known and often anthologized poems by Paul Celan (1920-1970), Romanian-born Jewish German language poet. It can be regarded as one of the finest pieces of the so-called holocaust lyric poetry. A masterful description of horror and death in a concentration camp, the poem reached international relevance as soon as it appeared in Romanian in 1844-45 and in German in 1947. Following its publication, it was almost immediately translated into many languages. There are a few Georgian versions of the poem, including translations by Zviad Ratiani, Dato Barbakadze and Zaal Jalaghonia. Nugesha Gagnidze’s translation is included in her book “Essays on the Post World War II German Literature”.

Needless to say, every translator interprets the poem in his own way and tries to find its Georgian equivalent. It is by no means an easy task to translate into Georgian complex and striking allegorical and symbolic imagery, masterfully arranged and unified by the painful melody in the poetic text that lacks punctuation.

The purpose of the present paper is to compare Georgian translations of the poem, demonstrating the ways in which translators are trying to approach the original, and to assess which of them manages to express most adequately the universal concerns embodied in the poem.

Keywords: holocaust lyric, allegorical and symbolic imagery

Aram GALSTYAN, Chercheur indépendant, Erevan, Arménie

Des méthodes simples pour offrir la traduction de bonne qualité

Résumé: Je veux commencer par le fait qu’actuellement, il est très important que les gens lisent, vous pouvez demander pourquoi ? Parce que maintenant les gens lisent moins qu’avant. Selon moi, nous devons commencer la propagande dans le monde entier pour promouvoir la lecture. Oui, nous devons comprendre comment est-ce qu’on va l’effectuer, car maintenant les jeux informatiques ont conquis le monde entier. Après cela, bien sûr, nous devons organiser correctement de nombreux éléments. Par exemple, des traductions de textes. Pourquoi c'est important ? Parce qu'il est déjà difficile d'intéresser les gens à la littérature avec les livres imprimés, ce

qui signifie qu'ils vont chercher les livres en ligne et dans leur propre langue. Après cela, que remarquons-nous ? Les gens viennent et lisent de la littérature, mais dans une très mauvaise traduction. Ils commencent à penser que l'auteur du livre n'est pas bon, et commencent également à ne plus vouloir lire. Je pense que nous pouvons créer des règles pour le droit de publication sur Internet. Si quelqu'un a traduit de la littérature, il/elle doit passer des tests de publication et à la fin, le texte doit être vérifié par les spécialistes. Je sais que ce sera une étape très difficile, mais après un certain temps, nous pourrions contrôler Internet et promouvoir la lecture de bonne qualité auprès des jeunes.

Mots-clés: méthodes, traduction, traduction contemporaine, droit de publication, interprétation, littérature

Abstract: I would like to start with the fact that these days it is very important that people read, you can ask me why? Because now people read less than in the past and it's a huge problem for our contemporary world. To tell the truth, I think that we need to start propaganda in the whole world to promote reading. Yes, we need to understand how we will do it, because now computer games have captured the whole world. After that, of course, we need to organize a lot of elements correctly. For example, translations of texts. Why is it important? Because now people do not read that much printed book, which means they go online and start looking for literature in their own language. After that, what do we see? People come in and read literature, but with a very poor translation. They begin to think that the author of the book is not good, and also begin to be disappointed with the reading. I think that we can create some rules for publication on the Internet. If someone translate some literature pieces, he/she must pass some tests for having the right of publication and in the end, the text should be checked by specialists. I know that this will be a very difficult process, but after some time we will be able to control the Internet and promote reading among young people.

Keywords: methods, translation, contemporary translation, right of publication, interpretation, literature

Manana GHARIBASHVILI, Docteur en Philologie classique, Enseignante au Centre de langues, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

რომაული პოეტური ტექსტების ქართულად თარგმნის თავისებურებანი

თეზისები: ცნობილია, რომ თარგმანი მეტად დიდ ენერგიასა და შრომას მოითხოვს, როცა გინდა, რომ დედნის ინტონაცია, განწყობა, უმთავრესი სათქმელი სრულყოფილად იყოს გამოხატული და ქართულად ეს ყოველივე ბუნებრივად ჟღერდეს. ამასთან, პოეზიის თარგმნა კიდევ უფრო რთული საქმეა და გაცილებით მეტ ძალისმეხვას საჭიროებს, მით უფრო, თუკი სათარგმნ მასალად წინ მკვდარი ენები გიდევის - ტექსტები ძველბერძნული და რომაული ლიტერატურიდან.

ისიც გავიხსენოთ, რომ ანტიკური პოეზია რითმას არ ცნობს, რიტმს კი ამ ენათა პოეზიაში ქმნის გრძელი და მოკლე ხმოვნების შემცველ მარცვალთა კანონზომიერი თანმიმდევრობა, ანუ მათი ოდენობა (კვანტიტეტი), ამდენად მათი ლექსთწყობა მეტრული, ანდა კვანტიტეტურია. ასე რომ, ძირშივე მეტად საჭოჭმანოა ბერძნულ-რომაული საზომების ქართულ ენაზე გადმოტანა, რადგან ქართული ლექსთწყობა კვანტიტეტურისაგან სრულიად განსხვავდება, იგი კვალიტეტურია, ანუ აქ ლექსის რიტმულობის საფუძველს ან მარცვალთა თანაბარი რაოდენობა ქმნის (სილაბური ლექსთწყობა), ანდა მახვილიანი და უმახვილო მარცვლების კანონზომიერი თანმიმდევრობა (სილაბური-ტონური ლექსთწყობა); ერთი სიტყვით, რომელ ლექსთწყობასაც არ უნდა მიაკუთვნონ ქართული ლექსი - სილაბურსა თუ სილაბურ-ტონურს, ის მკვეთრად განსხვავდება ბერძნულ-რომაული ლექსთწყობისაგან და ამიტომ ამ საზომების ქართულ ენაზე გადმოტანა გარკვეულ პირობითობას ემყარება. მაგრამ გარდა მეტრული სირთულეებისა, არსებობს მრავალი წინაღობა, რომელიც მთარგმნელმა უნდა დაძლიოს, თუკი ანტიკურ ენათა ტექსტები გადმოაქვს.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ანტიკური ხანის რომაელ პოეტთა ტექსტები სირთულის მხრივ ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავდება: ჩვენ მიერ თარგმნილი ავტორების - ოვიდიუსის, ჰორაციუსის, პროპერციუსის, ტიბულუსის, კატულუსის, ვერგილიუსის პოეზია სრულიად სხვადასხვაგვარ სირთულეს გვიქმნიდა, მაგრამ ამ მოხსენების ფარგლებში გვინდა ვისაუბროთ მხოლოდ კონკრეტულად ვერგილიუსის ბუკოლიკური პოეზიის თავისებურებებზე.

პუბლიუს ვერგილიუს მარონი უყოყმანოდ პირველხარისხოვან პოეტად მიიჩნევა, მისი „ბუკოლიკები“ ადრეული ნაწარმოებია, რომელმაც მას თავიდანვე გაუთქვა სახელი. „ბუკოლიკები“ პასტორალურ, მწყემსურ ცხოვრებას გვიხატავს: ბუნებასთან ახლოს ყოფნის ჭირსა და ლხინს, პოეტურ შეჯიბრებებს, შიგადაშიგ სასიყვარულო ურთიერთობებს. დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ ვერგილიუსის ღირსებათა დიდი ნაწილი, რაც ენობრივ ძალასა და სილამაზეშია გამოხატული, თარგმანს უსხლტება და მისსავე ლათინურში რჩება. ცხადია, სოფელი და სოფლური შრომისა და გართობის განწყობილებანი ვერგილიუსისთვის მნიშვნელოვანია, მაგრამ უფრო მნიშვნელოვანია ლექსის გარეგნული ბრწყინვალეობა: მთავარია, სტრიქონი მაქსილამურად აივსოს ენერგიითა და მოძრაობით (განსხვავებით თეოკრიტოსისგან), ვერგილიუსისთვის მთავარია სიტყვების ერთმანეთთან კავშირი, მათი მიზიდულობა და განზიდულობა; ხოლო რა სათქმელს იტყვის - თეოკრიტოსისას თუ თავისას, ეს უკვე მეორეხარისხოვნად ესახება. უპირველესად, იგი ენობრივ სილამაზეზეა ორიენტირებული, რისი გადმოცემაც სხვა ენაზე ძალზე რთულია; თუმცა არიან ისეთი პოეტებიც, რომელთა სამიზნეც ლექსებში განცდათა სიმძაფრე, ანდა შეფარული ირონიაა, ნახევარტონები, უშუალობა (კატულუსი), მართალია, ამ დროს მთარგმნელი სხვა ტიპის სირთულეების წინაშე დგება, მაგრამ ამ ყველაფრის გადმოცემა

ერთი ენიდან მეორეზე უფრო შესაძლებელია, ვიდრე სტრიქონის ელვარებისა (ვერგილიუსი). გარდა ამისა, ვერგილიუსის „ბუკოლიკებს“ მხოლოდ პირობითად შეიძლება დაერქვას ლირიკული. ეს ის ლირიკა არ არის, რომელსაც თანამედროვე მკითხველი გულისხმობს და იცნობს. მისი პოეზიის ეს თავისებურებაც მთარგმნელმა უთუოდ უნდა გაითვალისწინოს, რადგან თარგმანში გადამეტებული „ლირიკულობა“ ტექსტს ორიგინალთან დააშორებს, რაც რომაელი პოეტის „ლალატი“ იქნება.

ამას გარდა, რადგან ბუკოლიკური ლექსები დაქტილური ჰეგზამეტრით არის გამართული, მათი თარგმნისას სირთულეს ქმნის აგრეთვე ქართულში დაქტილური ჰეგზამეტრის შესატყვისი სალექსო საზომის არარსებობა. ხელოვნური საზომები ძირითადად ვერ ამართლებს, „თოთხმეტმარცვლოვანი ბესიკური“ კი, რომელიც თარგმანში ყველაზე ხშირად გამოიყენება, ამ შემთხვევაში ინტონაციურად შეუსაბამოა, სულ სხვა ჟანრული ინერცია ახლავს.

საკვანძო სიტყვები: პოეტური თარგმანი, ანტიკური პოეზია, ბეძნული და რომაული ლიტერატურის თარგმანი, ვერგილიუსის ბუკოლიკური პოეზიის თარგმნის თავისებურებები

Abstract: Good translation requires care, creativity, and perseverance. A translator not only must transfer meaning across time, place, and language, but must also capture intonation, mood, and innuendo, all while making the text sound natural. While this will be true for any poetry translations, for the poetry of the dead languages of ancient Greek and Classical Latin, these challenges compound and multiply many times.

We also need to keep in mind that antique poetry does not rely on cadence. Rhythm in the poetry of these languages is created by regular sequence of long and short syllables - their length, or quantity (quantitative meter), gives their prosody this quantitative metric. Considering this, translation of Greco-Roman meters into Georgian language is dubious from the beginning since Georgian prosody is qualitative, meaning rhythm is established by a fixed number of syllables in each line (syllabic prosody) or regular sequence of accented and non-accented syllables (accentual-syllabic prosody). Both cases are fundamentally different from the prosody of Greco-Roman, making their transfer into Georgian a matter of relatively arbitrary choice by the translator

The translation of Roman classical poets' texts differ from one other in their difficulty: authors translated by us – poetry of Ovid, Horace, Propertius, Tibullus, Catullus, and Vergil are each accompanied by their own set of challenges. However, in the scope of this paper we are going to only focus on peculiarities of Vergil's Bucolic poetry.

Publius Vergilius Maro, or Virgil, was one of the most prominent poets of his day. The Bucolics, also known as the Eclogues, are some of Virgil's earliest works, and tell

of the troubles and joys of being close to nature, singing competitions among shepherds, and stories of a shepherd's unrequited love.

For Virgil, the sound of his poetry is paramount, transcending even the close attention he pays to village life, labor, and rural diversions. In Virgil's Latin, these aesthetics are so closely tied to sound and meter that the full strength and beauty of his work remain forever enshrined in their original language. The external brilliance of his poetry is found in every line, which is filled with great energy and movement.

For Virgil the linkages between words, their natural attractions or repulsions is of critical importance, while the message contained is secondary. This feature makes the translator's task doubly difficult. By contrast, other poets may focus their talents on the ferocity of sentiments, hidden irony, or semitones. Catullus for example uses his poetry to defy modesty and delight in candor. While each poet comes with its own unique set of social and linguistic obstacles, still, the transfer of these from one language into another is possible in principle. This is not the case with the brilliance of a line of Virgil.

Furthermore, Vergil's Bucolics can be classified as lyrical only arbitrary. This is not the lyricism familiar to modern reader. This peculiarity of Vergil's poetry should undoubtedly be taken into consideration by the translator, as excessive lyricism will move the translated text further away from the original, which would be a 'betrayal' of the Roman poet.

Moreover, since bucolic poetry is written in dactylic hexameter additional difficulty is created by non-existence of an equivalent meter to this hexameter in Georgian language. Artificially created meters rarely work well and usage of 'Besikuri' fourteen-syllable meter, which is the most often used meter for translational texts, is unsuitable due to its intonation.

Keywords: poetic translation, ancient poetry, translation of Greek and Roman literature, particularities of the bucolic poetry of Virgil

Marine GIORGADZE, Professeur, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

„პოეტური ფორმულების“ თარგმნის საკითხისათვის "ილიადის" ქართული თარგმანების მიხედვით

თეზისები: „პოეტური ფორმულების“ (პოეტური ფორმულა: გამოთქმა, რომელიც რეგულარულად ერთსა და იმავე მეტრიკულ პოზიციაში გვხვდება და მნიშვნელოვან აზრს გადმოგვცემს) შესწავლის საკითხი მეცნიერებაში ე.წ. „ზეპირი პოეზიის“ (oral poetry, - მ. პერი, ა. ლორდი) თეორიის კონტექსტში გახდა აქტუალური და ეპოსის შექმნის ფოლკლორულ მექანიზმებსა და შესრულების ტექნიკას უკავშირდება. ზეპირსიტყვიერებას, ფოლკლორულ ეპოსს თავისი კანონები აქვს და პოეტური ფორმულების ფართო გამოყენებას ეყრდნობა, მთქმელს შეუძლია დაიმახსოვროს ასეულობით სტრიქონი და ზეპირად შესრულებისას, იმპროვიზაციის პროცესში მუდმივად აახლებს

ტექსტს, რასაც ახერხებს სწორედ იმ ტრადიციული პოეტური ფორმულების დიდი მარაგის გამოყენებით, რომელიც დაცულია მის მეხსიერებაში.

მ. პერი და ა. ლორდმა, ასევე მათმა მიმდევრებმა ზეპირი პოეზიის თეორია იმის დასამტკიცებლად გამოიყენეს, რომ „ილიადასა“ და „ოდისეაში“ პოეტური ფორმულების უხვი გამოყენება პოემების ზეპირსიტყვიერ ხასიათზე მიუთითებს და არ გულისხმობს წერილობითი ტექსტის არსებობას, რაც საკამათოა.

ჰომეროსის პოემებში - „ილიადა“, „ოდისეა“ - პოეტურ ფორმულებს მნიშვნელოვანი ფუნქცია აქვს როგორც შინაარსის, ასევე კომპოზიციის თვალსაზრისით. ფაქტია, რომ ჰომეროსის ეპოსი შეიქმნა არქაულ ეპოქაში, როცა ფოლკლორული ტრადიცია ჯერ კიდევ ძალიან ძლიერია და მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს აედებისა და რაფსოდების შემოქმედებაზე. შედეგად, პოეტური ფორმულების, პოეტური კლიშეების, ხშირად განმეორებადი სტრიქონების ხვედრითი წილი ჰომეროსის პოემებში მართლაც თვალშისაცემია.

საინტერესო საკითხია, თუ როგორ გადმოსცეს ქართველმა მთარგმნელებმა თავის თარგმანებში ტრადიციული ფორმულების ენა, რამდენად ითვალისწინებს მათი თარგმანები ფონურ ცოდნას აღნიშნული მეცნიერული თეორიების კონტექსტში. ვფიქრობთ, ამ თვალსაზრისით ჰომეროსის „ილიადის“ ქართული თარგმანების (პოეტური, პროზაული) განხილვა, კიდევ ერთი დამატებითი ინსტრუმენტია თარგმანის ხარისხისა და მთარგმნელის კვალიფიციურობის დასადასტურებლად.

საკვანძო სიტყვები: პოეტური ფორმულები, ზეპირი პოეზიის თეორია, ეპიკური სტილი, ფორმულების ენა, ფონური ცოდნა, თარგმანის ხარისხი, მთარგმნელის კვალიფიკაცია

Abstract: Poetic formulas (Poetic formula is defined as an expression, which stands in the same metric position on a regular basis and transfers a meaningful idea) became relevant for the scholarly studies in the context of the so-called “oral poetry” (M. Perry, A Lord) theory.

It is related to the folklore mechanisms of the epic poems and technique of their composition.

The folklore epos relies on its own poetic formulas, governed by its own genre laws. A speaker can remember hundreds of stanzas and re-create some of them during the oral performance, improvising the text. S/he can improvise using resources, the poetic formulae accumulated in her/his memory.

M. Perry, and A. Lord, as well as their followers, base their arguments on the theory of oral poetry to prove that Iliad and Odyssey emerged as oral poems, rather than written texts. However, this hypothesis is still debatable.

Iliad and Odyssey by Homer are embedded with poetic formulas; their functionality is palpable in the composition and narration of the poems. Home created his poems in

the archaic era when the folklore retained a strong influence on the Aedes and Rhapsodes. As a result, the number of established poetic formulas, poetic clichés, and repeatedly used stanzas is quite high in Homer's poems.

We presume interesting to explore the language of the traditional formulas transferred by the Georgian translators and examine whether their translations apply background knowledge in the context of the proper scholarly theories.

In this regard, we studied Georgian translations of Homer (both poetic and prose). Translation analysis, as focused on the poetic formulas, seems to be applicable as an extra instrument to check the quality of translation and efficiency of a translator.

Keywords: Poetic formula, theory of "oral poetry", epic style, language of the traditional formulas, background knowledge, quality of translation, efficiency of a translator

Helen GIUNASHVILI, Researcher, G. Tsereteli Institute of Oriental Studies/Ilia State University, Tbilisi, Georgia

*The Poem "Knight in the Panther's Skin" in Iran
(Studies and Translations)*

Abstract: Georgian-Persian cultural contacts have the most ancient tradition. The beginning of Georgian-Persian literary relations is usually traced back to the 11th-12th centuries, when Georgian secular literature first developed and flourished.

The familiarity of Georgian authors with the Persian classics played a significant role in the development of the Georgian poetic thought. Such works as the epic romance *Amirandarejaniani* ascribed to Mose Khoneli (12th century), *Tamariani* by Grigol Chakhrukhadze (12th century), *Abdulmesiani* by Iovane Shavteli and, finally, the masterpiece of Georgian poetry *Vepkhistqaosani* by Shota Rustaveli, came into being due to this cultural synthesis.

In his famous poem's prologue Shota Rustaveli notes:

"I have found this Persian tale, and I have set in Georgian verse

Until now like a peerless pearl it was rolled on the palm of the hand...."

However, already the first investigator and editor of the poem the King Vakhtang VI (reign - 1716-1724) the most learned monarchs of the time, has pointed out that Rustaveli "created this narrative by himself".

Rustaveli's masterpiece has become an object of intensive studies in Iran from the 30th of XX century. Many outstanding poetic and prose translations of *Vepkhistqaosani* were also realized.

These scientific-literary activities are related to the names of Iuri Marr, Said Naficy, Hamze Sardadvar, Vladimir Puturidze and some others.

The paper presents a survey of *Vepkhistqaosani*'s academic studies and literary translations in Iran.

Keywords: Rustaveli, Iranian-Georgian Cultural-Literary Relations

Bela GLONTI, Doctorante, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

Traduction comme dialogue interculturel (sur l'exemple de la traduction de proverbes)

Résumé : Dans les théories traductologiques, la traduction est considérée comme la transition, le passage d'une langue-culture étrangère dans une autre langue-culture. Ce qui amène les traductologues ou les théoriciens de la traduction à considérer la traduction comme une médiation dans sa fonction interculturelle. Comme l'affirme Cordonnier, « la traduction est dans la culture, elle est culture ».

Lorsque les traductologues parlent des problèmes devant lesquels se retrouvent les traducteurs, ils soulignent plus particulièrement la difficulté de la traduction des phénomènes culturels ce qui s'explique par le fait que différents systèmes linguistiques découpent différemment le réel et le recomposent différemment dans le discours.

Dans la présente communication, nous considérons le proverbe, à la suite d'Anscombe, comme une énonciation auto-suffisante, un discours autonome, à travers lequel s'expriment la sagesse du peuple, sa culture et qui reflète les particularités socioculturelles de sa perception, de sa vision de l'univers et de sa façon d'exprimer le monde. Il est donc présent dans toutes les langues et exprime la vérité générale répandue dans la société.

La traduction des proverbes, comme une activité de la pensée humaine, assure une certaine liaison entre différents modes de communication, une espèce de lien dialogique entre des langues, des moyens d'expressions, des imaginaires, voire des cultures, souvent dissemblables. À cet égard, les approches de traduction des proverbes liées à l'interculturalité ont pris une importance de plus en plus grande dans les domaines de la recherche s'intéressant aux phénomènes de contact, de comparaison de cultures et de compréhension des langues dites étrangères.

Partageant l'idée que traduire d'une culture à une autre, c'est opérer une médiation interculturelle, notre objectif est de montrer que la traduction des proverbes représente une activité interculturelle, servant à l'établissement de dialogue interculturel.

Mots-clés : proverbe, culture, traduction, médiation interculturelle, dialogue interculturel

Kossivi Apéléti GNINEVI, Doctorant, Université Laval, Québec, Canada

Traduire Tail of the Blue Bird en français : Quelle marge de manœuvre pour le traducteur ?

Résumé: La littérature postcoloniale ouest-africaine est, dans son ensemble, caractérisée par une hybridité linguistique et culturelle. Pour écrire son texte, l'écrivain postcolonial ouest-africain se livre à une véritable appropriation des langues occidentales en y insérant des éléments de sa culture et des emprunts aux langues locales. Dans un contexte d'internationalisation croissante des échanges dans tous les domaines, la traduction demeure le meilleur moyen pour surmonter les obstacles linguistiques et culturels entre les peuples. Cependant, les difficultés soulevées par la traduction de textes postcoloniaux de l'Afrique de l'Ouest sont encore plus importantes, si l'on prend en compte leur particularité linguistique et culturelle. À partir du roman *Tails of the Blue Bird* (2009) du ghanéen Nii Ayikwei Parkers et de sa traduction française *Notre quelque part* (2014), notre présentation analysera, d'une part, les difficultés liées à la traduction de ce texte et, d'autre part, les stratégies de traduction utilisées par le traducteur pour rendre en français les références culturelles et des spécificités de l'anglais ouest-africain.

Mots-clés : Afrique de l'Ouest, littérature, postcoloniale, hybridité, traduction, difficulté

Abstract: West African postcolonial literature is generally characterized by linguistic and cultural hybridity. To write his text, the West African postcolonial writer appropriates Western languages by inserting elements of his culture and borrowings from local languages. In a context of increasing internationalization of exchanges, translation remains the most important means of overcoming linguistic and cultural barriers among peoples. However, the difficulties raised by the translation of postcolonial texts from West Africa are even more significant if we take into account their linguistic and cultural characteristics. Based on the novel *Tails of the Blue Bird* (2009) by the Ghanaian Nii Ayikwei Parkers and its French translation *Notre quelque part* (2014), my presentation analyses the difficulties involved in translating this text and the strategies used by the translator to render into French cultural references and the particularities of West African English.

Keywords: West Africa, literature, postcolonial, hybridity, translation, difficulty

Tamar GOGOLADZE, Professeur, Université d'État de Gori, **Nino MINDIASHVILI**, Professeur, Université internationale du Caucase, Tbilissi, Géorgie

ანტონ ჩეხოვის ბოლო პიესის ქართული თარგმანები

თეზისები: XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ქართული ინტელექტუალური საზოგადოება ახალი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა, სულ უფრო აქტიურად განიხილებოდა საკითხი, მშობლიურ ენაზე ეხილათ რაც შეიძლება ბევრი უცხოური ნაწარმოები, ინტერესი იმდენად დიდი იყო, რომ რაიმე მთარგმნელობითი პრინციპების გათვალისწინება აზრს კარგავდა, თუმცა აღსანიშნავია ის მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ სწორედ ამავე პერიოდიდან ქართულ სამეცნიერო დისკურსში აქტიურად განიხილება მთარგმნელობითი

პრინციპების დადგენის აუცილებლობა. უკვე 1900-იანი წლებიდან ქართული თეატრის მესვეურების წინაშე დგება გადმოკეთების უარყოფისა და ხარისხიანი თარგმანის საკითხი, მეტიც, მწიფდება აზრი, ყურადღება გამახვილდეს კარგ თარგმანზე, ამიტომაც თბილისის დრამატული საზოგადოება აწესებს ფულად ჯილდოს საუკეთესო თარგმანებისთვის.

ამ ეტაპზე ჩვენი ინტერესის საგანია ანტონ ჩეხოვის „ალუბლის ბაღის“ ქართული თარგმანები და მათი გავლენა ქართულ მთარგმნელობით და თეატრალურ სივრცეზე. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ პიესის შექმნას მყისიერად მოყვა პირველი ქართული თარგმანი, რომელიც ეკუთვნის სოფიო ციციშვილს (1905), ხოლო 1909 წელს ივანე ბარველმა გადმოაკეთა რუსულიდან და უწოდა „სალხინო“. რაც შეეხება პროზაიკოსის, დრამატურგისა და რეჟისორის შალვა დადიანისეულ თარგმანს, ის 1954 წელს „ხელოვნებამ“ გამოსცა. ხოლო 1962 წელს გამოვიდა ანტონ ჩეხოვის თხზულებათა მესამე ტომი, რომელშიც შესულია „ალუბლის ბაღის“ დადიანისეული თარგმანი, თუმცა მასალის შესწავლა გვაფიქრებინებს, რომ დადიანს არ გაუთვალისწინებია სოფიო ციციშვილის თარგმანი. 1982 წელს ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ იბეჭდება „ალუბლის ბაღის“ კიდევ ერთი თარგმანი, რომელიც ეკუთვნის მიხეილ ქვლივიძეს, სწორედ ეს თარგმანი შედის „ქართველ თეატრალურ მოღვაწეთა გაერთიანების“ ეგიდით გამოცემულ ანტონ ჩეხოვის პიესების კრებულში (1990). ვვარაუდობთ, რომ მიხეილ ქვლივიძემ ისარგებლა იმავე ტექსტით (ოცტომეული 1944-1951), რომლითაც შალვა დადიანმა. რაც შეეხება მანანა ანთაძის თარგმანს, იგი საგანგებოდ შესრულდა კინომსახიობთა თეატრის დადგმისთვის 2004 წელს, ხოლო 2014 წელს გამოიცა გამომცემლობა „კენტავრის“ მიერ.

კვლევამ ცხადყო, რომ ოთხივე თარგმანი მეტად სპეციფიკურია, აღსანიშნავია, რომ ყველა ტექსტი სცენისთვისაა განკუთვნილი, თემის აქტუალურობას განაპირობებს ის გარემოება, რომ მათ ღირსება-ნაკლოვენებებზე სამეცნიერო დისკურსში მსჯელობა თითქმის არ ყოფილა. თუმცა ცალსახაა, რომ ანტონ ჩეხოვის „ალუბლის ბაღი“ იმ პოპულარულ ქმნილებთა შორისაა, რომლებმაც განსაკუთრებული ადგილი დაიმკვიდრეს ქართულ მთარგმნელობითსა და თეატრალურ სივრცეში.

საკვანძო სიტყვები: ჩეხოვი, პიესა, თარგმანი, ქართული

Abstract: Starting from the second half of the 19th century Georgian intellectual society faced new challenges; more and more increasingly was being discussed the possibility to see as many foreign literary works in Georgian language, as possible; the interest was so high that definition of any translation principles was senseless, however, the important circumstance must be emphasized that the necessity for defining translation principles started being discussed actively in the Georgian scientific discourse right from that period. From 1900s, Georgian theatre practitioners faced the necessity for denying remaking and having quality translations;

furthermore, attention started being paid to good translations and for the cause the Tbilisi Drama Society even introduced a financial prize for best translations.

At the moment, our matter of interest are Georgian translations of Anton Chekhov's *Cherry Orchard* and their impact at Georgian translation and theatrical societies. It is noteworthy that first Georgian translation followed immediately after the play was created; author was Sopio Tsitsishvili (1905); in 1909, Ivane Barveli made the remake from Russian and titled it *Salkhino (The Feast)*. As for the translation by the prose writer, playwright and theatre director Shalva Dadiani, it was published in 1954 by the Publishing House Khelovneba (Art). In 1962 came out the third volume of Anton Chekhov's literary works, which includes Dadiani's translation of the *Cherry Orchard*, although, study of the material makes us believe that Dadiani did not consider Sopio Tsitsishvili's translation. In 1982, Soviet Art Magazine published another translation of *Cherry Orchard* by Mikheil Kvividze; this was the translation included in the almanac of Anton Chekhov's plays published by the Union of Georgian Theatrical Workers (1990). We assume that Mikheil Kvividze used the same text (20-volume publication - 1944-1951), which was used by Shalva Dadiani. As for Manana Antadze's translation, it was specially done for the 2004 theatrical performance by the Theatre of Cinema Actors; it was later published by the Publishing House Centaur in 2014.

The study concludes that all four translations are highly specific; it is noteworthy that all the texts are intended for the theatrical stage; the topicality of the issue is reasoned by the circumstance that there has been no discussion in scientific discourse of the pluses and minuses of those translations. However, it is clear that Anton Chekhov's *Cherry Orchard* is among those popular literary creations, which have established special place in Georgian translation and theatrical spaces.

Keywords: Chekhov, play, translation, Georgian

Angela GRADINARU, Professeur, Université d'État de Moldova, République de Moldova

Les moyens d'équivalence des unités phraséologiques dans les comédies françaises sous-titrées en roumain

Résumé: Cet article se focalise sur l'étude des unités phraséologiques dans la traduction audiovisuelle. Les unités phraséologiques assument un rôle très important dans le processus communicatif des personnages d'une comédie. Le problème de la traduction phraséologique réside dans le fait de pouvoir les comprendre dans leur ensemble et de réussir à trouver leur équivalence dans une autre langue. Même si le français et le roumain présentent des caractéristiques connexes qui manifestent une dimension universelle (définis par les linguistes comme des unités phraséologiques universelles), la traduction de la phraséologie reste un problème complexe. Les difficultés imposées par les groupements fixes de mots visent le transfert de sens et de valences expressives. Le sous-titre vise à aider le spectateur à surmonter les

barrières linguistiques et culturelles. Par conséquent, la difficulté la plus grande n'est pas représentée par les mots, les unités de mots, pour lesquels on ne trouve pas un équivalent approprié, mais les réalités auxquelles ils se réfèrent. Le but de la traduction audiovisuelle est d'établir une équivalence entre le texte de la langue source et celui de la langue cible (tous les deux doivent signifier la même chose), en tenant compte d'un certain nombre de contraintes. Le processus est complet si la finalité du texte cible coïncide avec celle du texte source, autrement dit si le premier a la même fonction communicative dans un contexte culturel équivalent. Par conséquent, cette étude va montrer la voie traductologique valable pour trouver des équivalents phraséologiques. Elle consiste à appliquer différentes techniques de traduction en prenant en considération les particularités formelles, sémantiques, stylistiques, culturelles et fonctionnelles de l'univers phraséologique. L'étude est illustrée par de nombreux exemples issus de diverses comédies françaises sous-titrées en roumain.

Mots-clés: comédie, équivalence, sous-titre, traduction audiovisuelle, traducteur, technique de traduction, texte source, texte cible, unité phraséologique

Abstract: The present article focuses on the study of phraseological units in audiovisual translation. The phraseological units carry an important role in the process of communication between comedy characters. The problem of translation of phraseological units resides in the ability to understand them as a whole and to manage to find their equivalents in another language. Even if French and Romanian share cognate characteristics that demonstrate a universal dimension (defined by linguists as phraseological universals) translation of phraseology is a complex problem. The difficulties imposed by fixed word-groups reside in transferring their meaning and expressive force. Therefore, the subtitler aims at aiding the viewer to overcome the linguistic and cultural barriers. The hardest difficulty is not posed by the words and the word-groups for which we cannot find appropriate equivalents, but by the realities they refer to. The goal of audiovisual translation is to determine an equivalence between the source-language text and the target-language text (both should have the same meaning), keeping in mind that there is a certain number of constraints. The process is complete if the product of translation coincides with the source-text, in other words, if the first has the same communicative function in an equivalent cultural context. Consequently, the present study shall describe the available traductological approach to find phraseological equivalents by means of applying different translation techniques taking into account the structural, semantic, stylistic, cultural and functional peculiarities of the phraseological universe. The study is illustrated by a number of examples excerpted from different French comedies subtitled in Romanian.

Key-words: comedy, equivalence, subtitler, audiovisual translation, translator, translation technique, source-text, target-text, phraseological unit

Karine GRIGORYAN, Professeur, Université d'État Brusov, Erevan, Arménie

Les emprunts lexicaux au français dans les traductions médiévales arméniennes

Résumé : La disposition géographique et la situation sociopolitique du Royaume Arménien de Cilicie ont contribué à la pénétration des mots français : certains réalia de l'époque féodale de l'Europe Occidentale s'absentaient en arménien à force des circonstances historiques et politiques. Le nombre considérable d'emprunts a pénétré en moyen arménien pendant les 12e-13e siècles. La source des ces mots est l'ancien français: on ne trouve que quelques-uns empruntés au moyen français. Notre analyse des textes traduits du français médiéval a démontré que les substantifs empruntés sont au nombre de 118, les 8 sont des verbes et les 6 sont des adjectifs. Ces mots concernant la gestion, le droit, la littérature, la religion ont pénétré non seulement en arménien, mais aussi en un nombre de langues européennes à la même époque.

Il est notable que l'influence du français sur l'arménien, dans un contact prolongé entre deux peuples de culture assez différente, n'a affecté que le lexique et a laissé intacte sa morphologie et sa syntaxe.

Mots-clés: arménien moyen, contact linguistique, contact culturel, emprunt lexical, études médiévales, français moyen

Abstract: The geographic layout and the socio-political situation of the Armenian Kingdom of Cilicia contributed to the penetration of French words: certain realia from the feudal era of Western Europe were absent in Armenian language due to historical and political circumstances. Considerable number of borrowings penetrated into the Armenian language dates back the 12th-13th centuries. The source of these words is the medieval French. Only a few of them were borrowed from old French. Our analysis of the texts translated from French language has shown that the number of borrowed nouns is 118, 8 are verbs and 6 are adjectives. These words concerning management, law and religion penetrated not only into Armenian language, but also into several European languages in the same period.

It is notable that the influence of French language on the Armenian, in prolonged contact with two peoples of quite different cultures, only affected the vocabulary and left its morphology and syntax intact.

Keywords: linguistic contact, cultural contact, lexical borrowing, medieval Armenian, medieval French, medieval studies

Lali GULEDANI, Professeur, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

გრ. რობაქიძის „ლამარას“ ებრაულად თარგმნის გარემოებანი

თეზისები: გრ. რობაქიძემ 1954წ. თავის პუბლიცისტურ წერილში „მოკლე ბიოგრაფია – ლამარა“ აღწერა „ლამარას“ შექმნისა და სცენაზე დადგმის გარემოებანი და აღნიშნა, რომ ვაჟა-ფშაველას „გველის მჭამელი“ სასცენო ხორცშესხმის მისეული იდეის განხორციელება კ. მარჯანიშვილმა თავად მასვე მიანდო. იქვე ის ამახვილებს ყურადღებას „ლამარას“ დაწერის მიზეზებზე და აღნიშნავს, რომ ამ ნაწარმოების დასაწერად სამმა გარემოებამ მისცა სტიმული: ვაჟა-ფშაველას მისტიურმა „გველისმჭამელმა“, კოტე მარჯანიშვილის უჩვეულო პიროვნებამ და 1924 წლის აჯანყების მარცხმა... 1926 წელს 29 იანვარს დაიდგა „ლამარა“. ამავე წერილის ბოლოს არის შენიშვნა, რომლისთვისაც დღემდე არცერთ მკვლევარს ყურადღება არ მიუქცევია: „გაიმარჯვა თეატრმა... ლამარათი მან შექმნა სრულიად ახალი სტილი, წმინდა ქართული. თუ რა მინდა ამით ვთქვა, გაიგებს ყოველი მცოდნე თეატრისა თუ მას უნახავს ებრაელთა თეატრი „გაბიმა“... ეს რეპლიკა წერილის ბოლოს ფიქსირდება მხოლოდ ერთ კრებულში, დანარჩენებში იგი გამქრალია. სხვა ნაწარმოებებისგან განსხვავებით, „ლამარას“ დაწერას წინ უძღოდა ემოციური ბიძგი, რომელმაც უცებ ამოაფრქვევინა მას იგი. ასეთ ბიძგს კი, ვფიქრობ, ძლიერი ფონი და განწყობა „დიბუკის“ ნახვამ შეუქმნა. „დიბუკის“ ნახვიდან ორი წლის შემდეგ ამ რეპლიკით გრ. რობაქიძე იმას გვეუბნება, რომ „წმინდა ებრაული“ წარმოდგენით მიღებული შთაბეჭდილება იმდენად ძლიერია, რომ იგი ჯერ კიდევ არ განელეზულა.

ცნობილი რუსი ებრაელი დრამატურგისა და მწერლის ან-სკის (სიმონ რაპოპორტი) „დიბუკი“ („ანუ ორ სამყაროს შორის“) მსოფლიოში აღიარებული, კინოში, დრამატულ და საოპერო თეატრებში წარმატებით განხორციელებული ოთხმოქმედებიანი პიესაა, რომელიც მრავალ ენაზე ითარგმნა. იგი იდიშიდან ებრაულად თარგმნა დიდმა ებრაელმა მწერალმა ხაიმ ნახმან ბიალიკმა, ხოლო ებრაულიდან ქართულად მარჯანიშვილის თხოვნითვე განახორციელა მოშე დანიელმა. საინტერესოა ისიც, რომ გრ. რობაქიძის „ლამარა“ ქართულიდან ებრაულად ისევ მოშე დანიელს უთარგმნია.

ამრიგად, გრ. რობაქიძის საყვარელი ფრაზით რომ დავასრულოთ აზრი, „რკალი შეიკრა“, ანუ კ. მარჯანიშვილის წინადადებით გრ. რობაქიძემ დაწერა „ლამარა“, რომელიც მოშე დანიელმა თარგმნა ებრაულად. კ. მარჯანიშვილისავე ჩარევით ითარგმნა ებრაულიდან ქართულად „დიბუკი“, რომელმაც აღაფრთოვანა გრ. რობაქიძე.

მოხსენებაში უფრო დაწვრილებით იქნება განხილული „ლამარას“ დაწერისა და ებრაულად თარგმნის გარემოებანი.

საკვანძო სიტყვები: „ლამარა“, „გველისმჭამელი“, „დიბუკი“, ებრაული თარგმანი, მოშე დანიელი

Abstract: G. Robakidze in 1954 in his publicist letter “Short Biography - Lamara”, described the circumstances of creation of “Lamara”, representation of the play and noted that K. Marjanishvili entrusted to him realization on the scene of his idea of the

Vazha-Pshavela's "Gvelis Mchameli" (eater of snake). He points out that three circumstances prompted him to write this work: Vazha-Pshavela's mystical "snake-eater", Kote Marjanishvili's special personality and the failure of the 1924 uprising. At the end of this same letter is a note, no of researchers have paid attention till today. On 1926 "Lamara" was performed and G. Robakidze writes: "The theatre won ...By "Lamara" he created a completely new style," pure Georgian". What I want to say, every theatre connoisseur will understand, if he had seen the Hebrew theatre "Gabima" . This replica is given in the end of the letter only in one collection of works, in the others it's disappeared. Unlike writing of other compositions, writing of "Lamara" was preceded not by long creative process, but a great emotional impact, which made him erupt it at once. In my opinion, the strong background and mood for such an impact was created by seeing "Dybbuk". Already 2 years have passed after seeing of "Dybbuk", and it seems that G. Robakidze with this replica is telling us that the impression, received by the "pure Hebrew" performance is still so strong, that it's not diminished yet.

"Dybbuk" (or "Between two Worlds") of An-sky (Simon Rapoport), the famous Russian Hebrew playwright and writer, is the world famous, successfully realized in the cinema, drama and opera theatres four-act play, translated into many languages. This piece of literature was translated from Yiddish into Hebrew by an outstanding Hebrew author Hayim Nahman Bialik, but the translation from Hebrew into Georgian at the request of Marjanishvili was done by Moshe Daniel. It's interesting that from Georgian G. Robakidze's "Lamara" is translated again by Moshe Daniel.

So, to complete the idea with G. Robakidze's favorite phrase, "Circle has been closed", - at K. Marjanishvili's suggestion G. Robakidze wrote "Lamara" and Moshe Daniel translated it into Hebrew. By the interference of the same K. Marjanishvili from Hebrew into Georgian was translated "Dybbuk", which excited G. Robakidze.

The report will discuss in more detail the circumstances of writing Lamara and its translation into Hebrew.

Keywords: "Lamara", "snake-eater", "Dybbuk", Hebrew Translation, Moshe Daniel

Gvantsa GVANTSELADZE / Tea BURCHULADZE, Professeurs, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Institut Arnold Chikobava de linguistique, Tbilissi, Géorgie

ზოგი სახის სტილური შეუსაბამობა ნათარგმნ ტექსტებში

თეზისები: თარგმანისას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი სტილური პრობლემებია. სტილისტიკა ენობრივ შემოქმედებასთან დაკავშირებულ პრობლემათა ფართო სპექტრს მოიცავს – სიტყვათა თანამიმდევრობით დაწყებული სპეციალური გამომსახველობითი საშუალებებით დამთავრებული. ტექსტის სრულქმნისა და დახვეწის საქმეში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართული ენისათვის ბუნებრივ სიტყვათმეხამებასა თუ სტილისტიკურად და აზრობრივად სწორად შერჩეულ ფორმებს. ამასთანავე, თარგმანი ემყარება ენის შემოქმედებით ბუნებას, გასათვალისწინებელია

ენობრივი კულტურა, მშობლიური სიტყვათმეხამებანი, მათი მართებულად გამოყენება, მყარი გამოთქმების სპეციფიკა და განსხვავებულ ენობრივ კულტურაში მათი გააზრების საკითხი.

სიტყვას სალიტერატურო ენაში ამ ენის განვითარების განსაზღვრულ ეტაპზე სრულიად გარკვეული მნიშვნელობა აქვს. არ შეიძლება, რომელიმე სიტყვა ნებისმიერ სხვა სიტყვას დაუკავშიროთ. ყოველ სიტყვას ამავე დროს აქვს თავისი მყარი ადგილი ტრადიციულ სიტყვათმეხამებაში. ამიტომაც მნიშვნელოვანია ისინი ენისათვის ბუნებრივი ფორმებით იყოს შემუშავებული. ყურადღებას გავამახვილებთ ნათარგმნ ნაწარმოებებში ზოგი სახის სტილურ შეუსაბამობაზე. მაგალითად, „**ყინულივით ცივად მიუგო ჟანომ**“. ქართულისათვის ბუნებრივია გამოთქმა **ყინულივით ცივი ხმით უთხრა**, ან **ცივად მიუგო**. ენისათვის ხელოვნური და უმართებულია **ყინულივით ცივად უთხრა**. ან კიდევ: „ამას თავს ვერ დავაღწევ, **ბუნების ირონიაა**.“ ქართულისათვის ბუნებრივი სიტყვათმეხამებაა **ბედის ირონია** და არა ბუნების ირონია. „ეს უფრო **მაღალი დონის განსაცდელისაგან** დამიცავს“ – ზედსართავი სახელი **მაღალი** გამოიყენება გადატანითი მნიშვნელობითაც – ისეთი განყენებული სახელების მსაზღვრელად, როგორებიცაა შეგნება, იდეალი, დონე, ხარისხი (რომელთა აწევა, მომატება, ამაღლება შესაძლებელია), მაგრამ ამავდროულად უმართებულოდ ჩნდება ისეთ შემთხვევებშიც, როცა მოჭარბებული ექსპრესიისათვის, სახელის მეტისმეტი სიდიდის, სიუხვის საჩვენებლად იყენებენ, რაც არაბურებრივია ქართულისათვის. სწორედ ასე ჩანს მიღებული არასწორი შესიტყვება **მაღალი დონის განსაცდელი** (მართებულია – დიდი განსაცდელისაგან). „ეს ყველაფერი უკეთ ხერხდება სრულიად უაზრო **კითხვის მიცემით**, თორემ ერთი საათი კიდევ ილაქლაქებდით“ – სიტყვათმეხამებაა **კითხვის დასმა** და არა კითხვის მიცემა... ცხადია, თარგმანისას ამგვარი სტილური შეუსაბამობანი ენას გამომსახველობით ბუნებრიობას უკარგავს.

საკვანძო სიტყვები: თარგმანი, სტილური პრობლემები, ენის შემოქმედებითი ბუნება, ტრადიციული სიტყვათმეხამებანი

Abstract: Stylistic problems are very important in translation. Stylistics encompasses a wide range of issues related to linguistics creativity – the word order, specific stylistic devices, etc. Phrases that are natural for the Georgian language or forms that are stylistically and contextually appropriate are very important parts in refining texts. In addition, translation is based on the creative nature of a language considering linguistic culture, native phrases and using them properly, specificity of fixed expressions and understanding them in different linguistic cultures.

In the literary language a word has a certain meaning at a certain stage of the development of a language. You cannot link any word to any other word. Each word has its place in a traditional syntagm. That is why it is important to present them in a natural way in translation.

We focus on some stylistic irrelevances in translated works. For example, “*ყინულივით ცივად მიუგო ჟანომ*”. The expression *ყინულივით ცივი ხმით უთხრა* or *ცივად მიუგო* are natural for the Georgian language while *ყინულივით ცივად უთხრა* is inappropriate and artificial. “*ამას თავს ვერ დავაღწევ, ბუნების ირონიას*” – in Georgian the syntagm *ბედის ირონია* is natural. “*ეს უფრო მაღალი დონის განსაცდელისაგან დამიცავს*” – the adjective *მაღალი* “tall/high” is also used in a figurative sense where it modifies abstract nouns such as *შეგნება* “consciousness”, *იდეალი* “ideal”, *დონე* “level”, *ხარისხი* “quality” (that can be increased) but it appears inappropriate in the cases where it is used to express excessive bulkiness, fullness that is unnatural for Georgian. The reason of coining the incorrect syntagm *მაღალი დონის განსაცდელი* seems to be the same (the correct form - *დიდი განსაცდელისაგან*). “*ეს ყველაფერი უკეთ ხერხდება სრულიად უაზრო კითხვის მიცემით, თორემ ერთი საათი კიდევ ილაქლაქებდით*” – the correct form is *კითხვის დასმა* and not *კითხვის მიცემა*. Obviously, such stylistic irrelevances in translation make the language lose its expressive nature.

Keywords: Translation, stylistic problems, creative nature of language, traditional word combinations

Teimuraz GVANTSELADZE, Professeur, Université d’État de Sokhoumi, **Gvantsa GVANTSELADZE**, Professeur, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Institut Arnold Chikobava de linguistique

ავხაზეთში რეალურად მომხდარი ფაქტი მისი მონაწილის, მწერლის, იდეოლოგიზებული ისტორიკოსისა და მთარგმნელის აღწერით (ლეო ქიაჩელის მცირე რომანის „ჰაკი აძბას“ მიხედვით)

თეზისები: 1917 წლის ოქტომბერში რუსეთში ბოლშევიკური რეჟიმი დამყარდა და დაიწყო სამოქალაქო ომი. საქართველო ამ დროს აღარ შედიოდა რუსეთის შემადგენლობაში, მაგრამ რუსები მას მაინც რუსეთის კუთვნილებად მიიჩნევდნენ. 1918 წლის 16 თებერვალს რუსი კომუნისტების სამხედრო გემი „დაკია“, რომლის ეკიპაჟმა გაძარცვა თურქეთის ქალაქი ტრაპიზონი, შემოვიდა სოხუმის ნავსადგურში (საქართველო) ნაძარცვის გასასაღებლად. რუსმა მეზღვაურებმა ქუჩაში გამვლელ ავხაზ თავადს, ოფიცერ **ნიკოლოზ ემხვარს**, როგორც იდეოლოგიურ მტერს, სამხრეების მოგლეჯა დაუპირეს, ემხვარმა კი რევოლუციით მოკლა ერთი მეზღვაური და თავის ძუძუმტესთან (გამზრდელის შვილთან) **სმელ ბადიასთან** ერთად დატოვა ქალაქი. ქალაქის რამდენიმე მცხოვრებმა სოხუმის დაბომბვის თავიდან ასაცილებლად მძევლად აიყვანა მეორე კომუნისტური გემის „**კარლ პირველის**“ რამდენიმე მეზღვაური. „დაკიას“ ეკიპაჟმა მაინც დაბომბა სოხუმი და ქალაქის ხელისუფლებას **ულტიმატუმი** წაუყენა, რაც გულისხმობდა მკვლელის დაპატიმრებას და მათთვის გადაცემას, მძევლების განთავისუფლებას, სოხუმში საბჭოთა ხელისუფლების გამოცხადებასა და კონტრიბუციის გადახდას. სოხუმელმა კომუნისტებმა ისარგებლეს მომენტით და გამოაცხადეს საბჭოთა

ხელისუფლება, ხოლო უკვე დაპატიმრებული ოფიცერი ემხვარი და მისი უდანაშაულო ძუძუმტე გადასცეს რუსებს, რომლებმაც ისინი გემის საორთქლე ქვაბში ჩააგდეს. ამ ამბების გამო აფხაზთა ეროვნული საბჭო დაუპირისპირდა ქალაქის ხელისუფლებას, პოლიტიკურ-იდეოლოგიური ნიშნით გაიყო სამხედრო ნაწილები, მოსახლეობა და ა.შ. საბოლოოდ აღდგა ქალაქის ხელისუფლება, ხოლო კომუნისტები **ე. ეშბა, ნ. სვანიძე, გ. ათარბეკიანი** და სხვები რუსების გემით გაიქცნენ აფხაზეთიდან.

ეს ამბავი დეტალურად აქვს აღწერილი მის უშუალო მონაწილეს, სოხუმის ქალაქისთავს **ბენიამინ ჩხიკვიშვილს** თავის ოფიციალურ ტექსტში.

ეს რეალური ფაქტი გამოიყენა ქართველმა მწერალმა **ლეო ქიაჩელმა (ლეონ შენგელაიამ)** და მის საფუძველზე 1934 წელს დაწერა მცირე რომანი „**ჰაკი ამბა**“, რომელშიც წამოჭრილია შემდეგი მთავარი საკითხები:

1. ხელისუფლება ვალდებულია დაიცვას მძიმე დანაშაულის ჩამდენი მოქალაქეც კი;

2. რუსი და აფხაზი ხალხების ეთნოფსიქოლოგია და ეროვნული ტრადიციები რადიკალურად განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

მწერალმა თავისი მიზნიდან და არსებული პოლიტიკური სიტუაციიდან გამომდინარე შეცვალა ამბის ზოგი დეტალი. მეტიც, მწერალი იძულებული იყო, მოგვიანებით შეეცვალა რომანის ფინალი, რომელშიც რუსი კომუნისტი ბოცმანი კლავდა აფხაზ გლეხს.

იგივე ამბავი აღწერილი აქვს აფხაზ ისტორიკოს **გიორგი ძიძარასაც** გამოცემულ წიგნში (1967), რომელიც ეძღვნება კომუნისტი ფუნქციონერის **ეფრემ ეშბას** საქმიანობას. ავტორი კონიუნქტურის გათვალისწინებით ცვლის რეალობას და რომანტიკულ ელფერს აძლევს ე. ეშბას მონაწილეობას 1918 წლის თებერვლის მოვლენებში.

ასევე იდეოლოგიური მიზეზით შეიცვალა **ლ. ქიაჩელის** თხზულების ტექსტი მის აფხაზურ თარგმანში (მთარგმნელი - პროფ. **ხუხუტი ბლაქბა**): გადაკეთდა ერთი უარყოფითი პერსონაჟის **ნარიქ ეშბას** გვარი - თარგმანში იგი **გულბა**-ს გვართ იხსენიება. მიზანი: აფხაზი მკითხველის თვალში სახელი არ უნდა გატეხოდა ამ ამბების რეალურად მონაწილე კომუნისტ **ეფრემ ეშბას**...

საკვანძო სიტყვები: აფხაზურ-ქართული კულტურული ურთიერთობანი, საბჭოთა იდეოლოგია და მხატვრული თარგმანი, ოფიციალური და შინაგანი ცენზურა სსრკ-ში, თარგმანი და პოლიტიკა საბჭოთა კავშირში

Abstract: In October 1917 the Bolsheviks Regime was established in Russia and the Civil War was started. In that period, Georgia was no more in the composition of Russia, but Russian still considered it as its component part. On February 16, 1918 military ship of Russian communists “**Dakia**”, the crew of which looted the Turkish town Trabson, entered Sokhumi port (Georgia) for selling the stolen goods. Russian sailors tried to rip off the epaulettes from Abkhazian prince, officer **Nikolay Emkhvari** as from ideological enemy; Emkhvari reacted to such humiliation by taking a pistol

and killing one of the Russian sailors and together with his childhood friend **Smel Badia** (the son of his nanny) left the town. To avoid the bombing of the town some citizens of Sokhumi took the control over another ship of the communists “**Karl the First**”. This did not stop “Daiki” crew and they bombed Sokhumi and gave the **ultimatum** to the town officials, which envisaged arresting and handing over of the murderer to them, setting free of the hostages, declaration of the soviet regime and paying indemnities. Communists of Sokhumi took the advantage of the moment and declared the soviet regime, as for the arrested Emkhvari and his innocent friend, they were handed to Russians, who throw them into the boiler of the ship. All these caused the confrontation between the National Council of Abkhazia and the city officials; the military detachments, population were divided according to ideological preference, etc. Finally the city authority was restored; as for the communists, E. Eshba, N. Svanadze, G. Atarbekiani and others, they fled from Abkhazia on the Russian ship.

This event is described in details by its direct participant, the head of the city – Sokhumi, **Beniamin Chkhikvishvili**, in his official report.

Leo Kiacheli (Leon Shengelaia), Georgian writer used this real fact and based on these facts in 1934 he wrote a short novel “Haki Adzba” where the following important issues are aroused:

1. The authorities are obliged to defend any citizen even the criminal who committed serious crimes;

2. Ethno-psychology and national traditions of Russian and Abkhazian nations radically differ from each other;

The writer considering his goals and existing political situation changed some of the details of the given story. Even more, the writer was forced to change the ending of the novel, where Russian communist boatswain killed the Abkhazian peasant.

The same event is described by **Giorgiy Dzidzaria**, an Abkhazian historian in his book (1967), which is dedicated to the activities of a communist apparatchik **Efrem Eshba**. The author changes the reality due to the existing political situation and gives some romantic coloring to the participation of E. Eshba in the events of February of 1918.

The same ideological necessity preconditioned the change of the text of the original in the translation, namely when translating L. Kiacheli novel into the Abkhazian language (translator – prof. **Khukhut Bgajhba**): surname of one of the negative characters, namely **Nariq Eshba** was changed; in the translation this character is named as **Gulba**. Here is the reason: the real participant of those events Abkhazian communist **Efrem Eshba** should have preserved his authority in the eyes of Abkhazian readers.

Keywords: Abkhaz-Georgian cultural relations, Soviet ideology and artistic translation, Official and internal censorship in the USSR, Translation and Politics in the Soviet Union

Jarjoura HARDANE, Professeur, Université Saint-Joseph, Beyrouth, Liban

La traduction littéraire : entre adaptation et réécriture.

Cas de la traduction du roman libanais vers le français

Résumé: Tout acte de traduire passe par la transformation du message d'origine. Dans la traduction littéraire, les difficultés de cette transformation sont souvent vécues comme des obstacles insurmontables qui frôlent l'intraduisible.

Cette intervention se propose d'abord d'analyser trois de ces difficultés : les tournures langagières idiomatiques, les références culturelles et les spécificités explicites et implicites du texte à traduire.

Elle voudrait ensuite décrire et évaluer les différentes procédures d'adaptation utilisées par les traducteurs des romans libanais retenus pour cette intervention, permettant de surmonter les trois difficultés et produire un texte lisible dans la langue cible, ayant le même impact sur les lecteurs de cette langue.

Elle viserait enfin à dégager de cette approche ponctuelle et singulière un questionnement traductologique général : la procédure d'adaptation, passage obligé de toute traduction et plus particulièrement de la traduction littéraire, n'est-elle pas susceptible d'appuyer la théorie qui considère le traducteur comme un coauteur et la traduction comme une réécriture diversifiée du texte source?

Ce questionnement s'inscrirait dans la problématique de la retraduction : jamais achevée, la traduction d'un même texte, effectuée par plus d'un traducteur, est un éternel recommencement.

Mots-clés: adaptation, culture, implicite, explicite, réécriture, traducteur/coauteur, retraduction

Abstract: Every process of translation subjects the source message to a transformation. In literary domain, such transformation creates almost insurmountable obstacles that verge upon untranslatability.

Therefore, this intervention will first tackle three difficulties: idioms, cultural references as well as the implicit and explicit specificities of the text to be translated.

Then, it will describe and evaluate the different adaptation procedures used by specific Lebanese novel translators. The latter were chosen because they managed to overcome the above-mentioned difficulties, produce readable texts and reproduce the original impact in the target language.

Finally, it will rely on this punctual and particular approach to reach a general translational questioning: Since adaptation is a mandatory route for translation, especially literary one, couldn't it support the theory which considers translators coauthors and translation a diverse rewritten version of the source text?

This questioning falls within the problem of retranslation, namely: Isn't the never-ending translation of a particular text - which is carried out by one translator then by another etc. - an eternal restart?

Keywords: Adaptation, Culture, Implicit, Explicit, Rewriting, Translator / coauthor, Retranslation

Vardush HARUTYUNYAN, Maître de conférences, Université des Langues et des Sciences sociales V. Briousov d'Erevan, Arménie

L'apport traductologique des arménologues français

Résumé : Dans notre intervention nous proposons d'étudier l'histoire de la langue et de la littérature arméniennes à travers les siècles dans les ouvrages des **arménologues français** comme **Antoine Meillet, Frédéric Macler, Georges Dumézil, Frédéric Feydit, Jean-Pierre Mahé** et d'autres.

A. Meillet peut être considéré comme le fondateur de l'école française de linguistique et le créateur de l'arménologie. Il a traduit en français *Question de pain* de Prochiantz, ainsi que des chansons populaires et des fables en vue d'un recueil.

F. Macler a consacré toute sa carrière à l'arménologie. Sa thèse concerne le texte arménien de l'Évangile et la question de son original grec. Macler a traduit les œuvres des historiens du Moyen-Âge (p. ex. Sebeos) et les épopées populaires.

Diplômé d'arménien, de copte et de géorgien, Jean-Pierre Mahé est l'élève de F. Feydit. À côté de nombreux travaux savants sur la littérature copte, arménienne, sur l'histoire des idées dans l'Arménie ancienne et médiévale, ou encore sur des manuscrits géorgiens anciens, il a également publié des ouvrages destinés à faire connaître à un large public la littérature arménienne, comme sa Traduction de Moïse de Khorène.

Mots-clés: arménologue, littérature arménienne, histoire de la langue, traduction, linguistique

Elza IMNADZE, PhD Student, Sukhumi State University, Tbilisi, Georgia

მანქანური თარგმნის პროგრამები. გამოყენების პერსპექტივები

თეზისები: მანქანური თარგმნის პროგრამის შექმნაზე მუშაობა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან დაიწყო. 1951 წელს მანქანური თარგმნის კვლევისა და განვითარებისათვის ამერიკის მთავრობამ 20 მილიონი დოლარი გამოყო, ხოლო 1956 წელს ჩატარდება მანქანური თარგმნის პირველი საერთაშორისო კონფერენცია, რომელსაც ამერიკელი, ფრანგი, ბრიტანელი და საბჭოთა კავშირის წარმომადგენელი დელეგატები ესწრებოდნენ. ამავე პერიოდში მანქანურ თარგმანზე მუშაობა იაპონელებმაც დაიწყეს.

საქართველოში მანქანური თარგმნის პირველი ჯგუფი ჩამოყალიბდა 1957 წელს მეცნიერებათა აკადემიის ელექტრონიკის, ავტომატიკისა და

ტელემექანიკის ინსტიტუტში ა. ელიაშვილის ხელმძღვანელობით. შეიქმნა რუსულიდან ქართულ ენაზე თარგმნის პირველი ალგორითმი.

თავდაპირველად, ავტომატური პროგრამების საშუალებით ძირითადად სამხედრო შინაარსის ტექსტები ითარგმნებოდა, რაც განპირობებული იყო „ცივი ომის“ მიმდინარეობით და მის მონაწილე სახელმწიფოებს თავიდან არიდებდასამხედრო საიდუმლოების გაცემას თარჯიმნების მიერ.

მანქანური თარგმნის სპეციალისტი ბლათი გამოყოფს თარგმნის პროცესში კომპიუტერული ტექნოლოგიების ჩართვის სამგვარ შემთხვევას: 1. მანქანურ დამხმარე საშუალებებს მთარგმნელთათვის; 2. მანქანის თანამონაწილეობით თარგმანს; 3. უშუალოდ მანქანურ თარგმანს.

წინამდებარე მოხსენების მიზანია მანქანური თარგმნის დღეისათვის არსებული პროგრამებისა და თარგმნის პროცესში კომპიუტერული ტექნოლოგიების ჩართვის ანალიზი იმისათვის, რომ დავადგინოთ, როგორ შეიძლება მათი, როგორც დამხმარე საშუალების, გამოყენება როგორც ლიტერატურული ტექსტების, ისე, განსაკუთრებით, დარგობრივი ტექსტების თარგმნის პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: მანქანური თარგმანი, კომპიუტერული ტექნოლოგიები, ლიტერატურული თარგმანი, დარგობრივი თარგმანი

Abstract: The work on machine translation program began in the 50's of the 20th century. In 1951 American State Government donated 20 million dollars to promote machine translation research and practice. The first International conference on machine translation was held in 1956 with the participation of delegates from USA, France, UK and USSR. The work on the machine translation (MT) launched in the same period in Japan.

The first Georgian machine translation team was formed in 1957 under the guidance of Prof. Eliashvili at the Georgian National Academy of Sciences. In pursuit of academic goals the first algorithm was created to translate from Russian into Georgian.

Initially, the military texts were translated by means of machine translation, that was due to the cold war period and to the great extent it secured the confidential military information.

Bluth, MT specialist, points out three main occasions of application of the computerized technologies in reference to the translation process: 1. Providing additional machine tools for translators. 2. Translating with the co-participation of machine. 3. Pure machine translation.

The conference paper aims at analyzing the modern challenges of application of MT programs and computerized technologies related to the translation process to respond to the question of their target application as the additional sources in reference to literary and specialized translations.

Keywords: machine translation (MT), computerized technologies, literary translation, specialized translation

Irakli JAPARIDZE, Doctorant, **Lille VERULASHVILI**, Étudiante, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

პოეზიის თარგმნის პრობლემებისა და ლეონარდ კოენის რამდენიმე თარგმანის შესახებ

თეზისები: ლიტერატურული ნაწარმოების კარგი თარგმანი უნივერსალურ დროში დაბრუნებას ჰგავს, ეს იგივე ფუნქციონალია, რომელიც ემპირიულ დროს ემპირიულ დროში, აზრს აზრში, ხოლო ეპოქას ეპოქაში ასახავს, თუმცა ასეთი გარდასახვა არასდროსაა იზომორფული, კერძოდ კი ანასახი ყოველთვის ჩამორჩება მის შესაბამის წინასახეს.

თარგმანი გარკვეული შესაბამისობაა ენათა სპეციფიკებს, კულტურათა ერთობლიობებსა და ტრადიციებს შორის. სრულყოფილი შესაბამისობის მიღწევა კი, განსაკუთრებით პოეტური ქმნილებების თარგმნისას, თითქმის შეუძლებელია. შესაბამისად ჩვენი გამოკვლევა შეეხება პოეზიის თარგმანების სირთულეებსა და პრობლემებს.

მრავალი მოსაზრება გამოთქმულა პოეტური ქმნილების თარგმნის შესაძლებლობა–შეუძლებლობაზე. ცნობილი მთარგმნელი ჯ. ჰოლმესი თვლიდა, რომ ლირიკის თარგმნისას არსებითია მთარგმნელი თავად იყოს პოეტი, ცნობილი პოეტი პაულ ცელანი კი გამოჰყოფს ლირიკის თარგმნისთვის არსებით პოსტულატებს, ხოლო კარლ დედეკიუსი საუბრობს პოეტურ ქმნილებათა სპეციფიკური ადგილების უთარგმნელობაზე.

მიუხედავად მრავალი მოსაზრებისა, პოეზია აქტიურად ითარგმნება ქართულ ენაზე, სხვადასხვა უცხო ენებიდან. მოხსენების პირველ ნაწილში ჩვენ შევეხებით მეოცე საუკუნის რამდენიმე მნიშვნელოვანი ინგლისურენოვანი პოეტური ქმნილების ქართულ თარგმანებსა და მათი თარგმნის სპეციფიკას, ხოლო მეორე ნაწილში წარმოვადგენთ ქართული კულტურისა და მთარგმნელობითი სინამდვილესთვის სიახლეს, ცნობილი კანადელი ინგლისურენოვანი პოეტის, ლეონარდ კოენის რამდენიმე მნიშვნელოვანი ლექსის უახლეს თარგმანებს.

მოხსენების მეორე ნაწილში ასევე მიმოვიხილავთ უშუალოდ ლეონარდ კოენის პოეზიის თარგმნის სირთულეებსა და პრობლემებს, გამოვყოფთ იმ ძირითად კრიტერიუმებს, რაც კოენის სიმბოლისტურ–მისტიკური პოეზიის თარგმნისას უნდა იყოს გათვალისწინებული.

დასასრულს, შევნიშავთ რომ ლეონარდ კოენის ლექსების სხვა ქართული ანალოგები სამწუხაროდ არ არსებობს, ამიტომ აღნიშნული ნაშრომის მიზანი ასევე იქნება კოენის შემოქმედების პოპულარიზაცია საქართველოში და გარკვეული იდეური დახმარება სამომავლოდ ლეონარდ კოენის შემოქმედების მთარგმნელთათვის.

საკვანძო სიტყვები: ლეონარდ კოენი, ჯ. ჰოლმესი, ფუნქციონალი, პოეზია

Abstract: A good translation of literary work is like a return to universal time, it's the same as the functional that empirically represents empirical time, thought in thought and an epoch in era. Although such conversion is never isomorphic, especially the depiction that always fails to keep pace with its previous sample.

Translation has some aptness between language specifications, cultural bonds and traditions. An appropriate translation is almost impossible, particularly when it comes to translating poetry. Hence, our study will contribute to the problems and difficulties in translating poetry.

Many opinions have been expressed on the possibilities and impossibilities of translating poetry. Famous translator James S. Holmes believed that while translating lyrics it's essential for the translator to be a poet himself. Another famous translator and poet Paul Celan outlined substantial postulates for the lyric translation, while Karl Dedecius speaks about the untranslatability of the specific passages in poetry.

In spite of many opinions, poetry is actively translated into Georgian from various foreign languages. In the first part of the work we will present Georgian translations of some of the most important Twentieth-Century English Poetry and the specifics of its translation. And the second part of the work is going to be about the latest translations of some of the most important poems by famous Canadian-English poet Leonard Cohen, which will be new experience for Georgian translating reality.

In the second part of the work we will also discuss the problems and difficulties of translating Leonard Cohen's poetry and outline the basic criteria that must be taken into consideration while translating Cohen's mystical-symbolic poetry.

In conclusion, we would like to point out that unfortunately, there are no other Georgian analogues of Leonard Cohen's poems, so the purpose of this work will also be to promote Cohen's work in Georgia and to help future translators to translate Leonard Cohen's work.

Keywords: Leonard Cohen, J. Holmes, functional, poetry

Manana JAVAKHISHVILI, Professeur associé, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

მარი ბროსე და ქართული ისტორიული წყაროების თარგმანი

თეზისები: ფრანგი მეცნიერი მარი ფელისიტე ბროსე (1802-1880) ევროპული ქართველოლოგიის ფუძემდებლადაა მიჩნეული. მან მოღვაწეობა XIX საუკუნის პირველ ნახევარში დაიწყო. ამ პერიოდის ევროპაში მრავლად არსებობდა მასალები საქართველოს შესახებ, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ცნობები აღწერილობითი ხასიათის იყო და შორს იყო სამეცნიერო კვლევისაგან. სწორედ მარი ბროსე იწყებს საქართველოს ისტორიის, ლიტერატურის, გრამატიკის, ნუმისმატიკის, სფრაგისტიკის, მეტროლოგიის, ქრონოლოგიის და სხვა ჰუმანიტარული დისციპლინების მეცნიერულ

შესწავლას წყაროთა შედარებისა და კრიტიკული ანალიზის მეთოდების გამოყენებით.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი ღვაწლი საქართველოს ისტორიის, კერძოდ, „ქართლის ცხოვრების“ კრებულის ტექსტების ფრანგულ თარგმანებში. XIX საუკუნის შუა წლებში მარი ბროსემ „ქართლის ცხოვრების“ ტექსტების ფრანგულ ენაზე თარგმანით ახალი სიცოცხლე შესძინა საქართველოს ისტორიას, გააცნო ის ევროპულ საზოგადოებას. ამ საკითხს მან 7 ტომი მიუძღვნა. მან არა მარტო თარგმნა, არამედ კომენტარები და განმარტებები დაურთო ქართულ ისტორიულ ტექსტებს, რაც იმის ნიშანია, რომ მკვლევარი სიღრმისეულად გაეცნო ქართულ ისტორიულ ნარატივებს. ჩვენი ინტერესია მარი ბროსეს მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ანალიზი, იმ თავისებურებების გამოვლენა, რომლებიც თავს იჩენს ისტორიული წყაროების თარგმანისას: ონომასტიკის, ტოპონიმიკის, ისტორიულ პირთა თუ სხვა სახის ტერმინოლოგიური სირთულეებისა და, ზოგადად, ორ ენას შორის არსებული განსხვავებების გათვალისწინების კონტექსტში.

საკვანძო სიტყვები: მარი ბროსე, ქართველოლოგია, ისტორიული წყაროების თარგმანი

Abstract: French orientalist Marie Félicité Brosset (1802-1880) is considered as the founder of European Kartvelology. He began his work in the first half of 19th century. There was a lot of materials and documents about Georgia in Europe at the time, but it should be noted that these references were descriptive and far from scientific research. It is precisely Marie Brosset who begins the scientific study of Georgian history, literature, grammar, numismatic, sphragistics, metrologies, chronology and others humanitarian disciplines using comparative and critical methodologies. It is a very important his contribution to the French translations of the texts of “The Georgian Chronicles”. In the mid-nineteenth century, Marie Brosset by translating the texts of “The Georgian Chronicales” into French, brought new life to Georgian history and introduced it to the European society. He dedicated this issue to 7 volumes. He not only translated, but also added comments and clarifications to Georgian historical texts.

Analyzing or identifying the features that appear in Marie Brosset’s translation process of historical sources is our research interest, namely, onomastics, toponymics, historical persons or other terminological complexity and generally the differences between the two languages.

Keywords: Marie Brosset, Kartvelology, Translation of historical sources

Tamaz JOLOGUA, Professeur associé, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ჟურნალ „საქართველოს მოამბის“ მთარგმნელობითი პოლიტიკა

თეზისები: ილია ჭავჭავაძის ყოველთვიურ ჟურნალში „საქართველოს მოამბე“ (1863), რომელიც ახალ ეპოქას ხსნის ქართული საზოგადოებრივი შემეცნებისა და ეროვნული კულტურის ისტორიაში, მკაფიოდაა ასახული როგორც რედაქტორ-გამომცემლის, ისე ზოგადად, თერგდალეულთა ეროვნული პროგრამის ორგანული ნაწილი - მთარგმნელობითი პოლიტიკა. კერძოდ:

ა) დროთა კავშირის ურღვევობა - წარსულის შესწავლა და მისი, როგორც გამოცდილების, გამოყენება ახალი დროით განპირობებულ გამოწვევებზე ადეკვატური პასუხების გასაცემად (ს.ბარათაშვილის „ძველი ისტორია საქართველოსი“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა; „კირაკოზ განძაკეცი, მწერალი XIII საუკუნისა“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა).

ბ) საგანმანათლებლო-შემეცნებითი კონცეფციის ჩამოყალიბება და განხორციელება (კ.გ. ზალცმანის „კონრად კიფერი, ანუ დარიგება ყმაწვილების კარგად აღზრდისათვის“- თარგმანი ლ. ჯანდიერაშვილისა; ო.მ. მიტჩელის „ზეციერი მნათობები“- თარგმანი დიმ. ყიფიანისა).

გ) ეროვნულ-განმათავისუფლებელი იდეების პოპულარიზაცია (ნ. დობროლიუბოვის „მამა ალექსანდრე გავაცცი და მისი ქადაგება“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა). საგანგებოდ უნდა ითქვას, რომ „საქართველოს მოამბის“ მთარგმნელობით პოლიტიკაში მკაფიოდ ჩანს XIX საუკუნის ქართული პრესისათვის დამახასიათებელი მნიშვნელოვანი ტენდენცია - ვინაიდან ქართველი მოღვაწეები მძიმე საცენზურო პირობების გამო ვერ ახერხებდნენ ეროვნული თავისუფლების საკითხებზე მსჯელობას, პრესის მეშვეობით ინტენსიურად აშუქებდნენ სხვა ხალხების (იტალიელები, ბერძნები, ირლანდიელები...) ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობებს და ამით ქართველ საზოგადოებაში ეწეოდნენ თავისუფლების იდეების პოპულარიზაციას.

დ) სამართლებრივ და სოციალურ პრობლემებში საზოგადოების გათვითცნობიერება („სიკვდილით დასჯის გადაგდების საქმე, ვიქტორ ჰიუგოს წიგნი“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა; ფ. ბასტიას „მძარცველობის ფიზიოლოგია“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა; პ.ჟ. პრუდონის „სიღარიბე როგორც ეკონომიური პრინციპი“ - თარგმანი ი. ჭავჭავაძისა).

„საქართველოს მოამბის“ მთარგმნელობითი პოლიტიკა *ძირითადად* ეყრდნობა წინამორბედის, ნიკ. ბერძნიშვილის, მიერ 1850-იან წლებში ჩამოყალიბებულ კონცეფციას ლიტერატურის საზოგადოებრივი დანიშნულების, საქართველოში ლიტერატურული აზროვნების/პროცესების ევროპეიზაციისა და მთარგმნელობითი პრინციპების შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: „საქართველოს მოამბე“, ილია ჭავჭავაძე, მთარგმნელობითი პოლიტიკა

Abstract: The monthly magazine published by Iliia Chavchavadze *Sakartvelos Moambe* (“*Georgian Messenger*”, 1863), which opens a new period in the history of

Georgian public awareness and national culture, clearly reflects the organic part of the national program of the editor and publisher as well as the *Tergdaleulis* in general – the translation policy. In particular:

a) The continuity of the link of times – study of the past and its use as experience in order to respond properly to the challenges determined by the new period (*Ancient History of Georgia* by S.Baratashvili – translated by I.Chavchavadze; *Kirakos Gandzaketsi, writer of the 13th century* – translated by I.Chavchavadze).

b) Formation and implementation of the educational and cognitive conception (*Conrad Keifer* by Ch.G.Salzmann – translated by L.Jandierishvili; *The Planetary and Stellar Worlds* by O.M.Mitchell – translated by Dim.Qipiani).

c) Popularization of national-liberation ideas (*Father Alexander Gavazzi and His Sermon* by N.Dobroliubov – translated by I.Chavchavadze). It should be mentioned specially that in the translation policy of *Sakartvelos Moambe* a significant tendency characteristic of the Georgian press of the 19th c. is clearly observable – as Georgian public figures, under the pressure of strict censorship, had no opportunity to discuss the issue of national liberty, they covered intensively the national-liberation movements of other peoples (the Italians, the Greeks, the Irish...) and thereby sought to popularize the ideas of freedom in the Georgian public.

d) Raising public awareness on legislative and social issues (*The Book by Victor Hugo on Abolishing Death Penalty* – translated by I.Chavchavadze; *The Physiology of Plunder* by F.Bastiat – translated by I.Chavchavadze; *Poverty as an Economic Principle* by P.-J. Proudhon – translated by I.Chavchavadze).

The translation policy of *Sakartvelos Moambe* is mostly based on the conception developed by Nik.Berdznishvli in the 1850s concerning the public purpose of literature, Europeanization of literary thought/processes in Georgia and translation principles.

Keywords: *Sakartvelos Moambe*, Ilia Chavchavadze, translation policy

Victoria JUGELI, Enseignante au Centre de langues, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ევრემ მცირის ზოგი თარგმანის შესახებ

თეზისები: ჩვენ შეჩვეულები ვართ, რომ ძველი ქართული თარგმანების დიდი ნაწილი გადმოღებულია ისეთ მაღალდახელოვნებულ მთარგმნელთა მიერ, როგორცაა ეფთვიძე ათონელი, ევრემ მცირე, არსენ იყალთოელი და ელინოვილური სკოლის მთარგმნელები. როგორ თარგმანებს გვაჩვენებს ისინი და რას მივიჩნევთ ჩვენ მაღალი დონის ნათარგმნ ლიტერატურად? თეზისში მე შევეხები წმ. სოფრონიოს იერუსალიმელის რამდენიმე ჰომილიის ქართულ

თარგმანს, მათ შორის, *სიტყუას მიგებებისათვის უფლისა და ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესისა*.¹ ამ თხზულებასთან, A 129 (XII-XIII სს.) და A 162 (XI ს.) ნუსხების კიდებზე, წარწერილია „თარგმნილი ეფრემისი“, მაგრამ ქართული თარგმანი გადმოღებული ჩანს აშკარად ნაკლებ დახელოვნებული, დამწყები მთარგმნელის მიერ. მასში იმდენი წვრილმანი შეცდომაა, გამოცდილ მთარგმნელს რომ არ შეეშლებოდა, თანაც ისეთი, რომელიც ვერ მიეწერება რედაქციულ სხვაობებს. ყველაზე მარტივი შეცდომების მაგალითებია შემდეგი:

2.1. Dio. kai. meta. Pau,lou tou/ <i>mega,lou</i> megalofw,nwj boh,somai (205)	Quapropter et magna voce cum <i>magno</i> Paulo exclamabo (PG 87/3, 3287C)	ვინაადაც <i>ჯამადლისა</i> პავლეს თანა <i>ჯმა-მაღლად</i> ვლადადებდეთ (A116r)
--	--	---

გვხვდება შემთხვევა, როდესაც მთარგმნელი ნაკლებად სწვდება სათარგმნ წინადადებას და ბერძნული ტექსტი არ არის სრულად ნათელი მისთვის. ამის მიზეზი კი არის ის, რომ იგი მხოლოდ ქრისტიანულ ლიტერატურას იცნობს და მისთვის უცნობია ელინისტური კულტურა, ამ შემთხვევაში, ელინისტური ფილოსოფიურ-რიტორიკული სკოლები:

2.1. dia. tou/to V Akadhmi,a kathu,nastai(dia. tou/to h` Stoa. sesiw,phtai(dia. tou/to avrgei/ o` Peri,patoj(<i>dia. tou/to kaqeu,dei to. Lu,keion</i> (dia. tou/to VAqh/nai pepa,thntai, i[na mh. Qeo.n avfe,nta to.n kti,santa Qeou/ qeopoiw/si ta. Kti,smata (205)	Ideo Academia obdormiit, Stoa conticuit, vacat Peripatus, <i>dormit Lycaeum, Athenae proculcatae sunt: ut ne, relicto Deo omnium Conditore, Deos faciant res ab ipso creates</i> (PG 87/3, 3288D-3289A).	ამიერ დასცხრა აკადემიაა, ამიერ დადუმნა სტოვაა, ამის მიერ უქმ-არს პერიპატოა, <i>ამის მიერ მწოლარე-არს ლუკიონ</i> , ამის მიერ დათრგუნვილ არს ათინაა, რაათა არა დაუტეობდენ ღმერთსა დამბადებელსა და ღმერთ-ჰყოფდენ დაბადებულთა. (A116r)
--	--	--

კონტექსტში საუბარია, თუ როგორ შეჩერებულია ყველაფერი, ათენი, აკადემია, სტოა, პერიპატეტიკოსთა სკოლა, ლიცეუმი, თარგმანში კი ნაცვლად იმისა, რომ ეწეროს „სძინავს ლიცეუმს“, მოცემულია „მწოლარე-არს ლუკიონ“, თითქოს საუბარი იყოს რომელიღაც მწიგნობრის შესახებ.

არის ისეთი მონაკვეთებიც, სადაც მთარგმნელი უთარგმნელად ტოვებს ზოგ ნაწყვეტს, ამატებს სიტყვებს, ან საკუთარი სიტყვებით გადმოაქვს ტექსტის შინაარსი:

2.5. to.n ga.r evk parqe,nou tecqe,nta proi?e,nai	Voluit enim procedere duntaxat natum ex Virgine,	რამეთუ არა ერთსა და მასვე იტყვს, მამისაგან
---	--	--

¹ მისი ბერძნული დედნის კრიტიკული გამოცემა, XI-XVI სს-ის ნუსხებზე დაყრდნობით, გამოქვეყნდა 2009 წელს: Iwa,nnhj D) Taousa,nhj) *To omilhtiko, e,rgo tou Swfroni,ou Ierosolu,mwn stij Despotike,j kai Qeomhtorike,j eorte,j*) Eisagwgh,-Kritikh, e,kdosh) Aristote,leio Panepisth,mio Qessaloni,khj(2009) *Patrologia Graeca*-ს გამოცემებს შორის გამოცემულია მხოლოდ მისი ლათინური თარგმანი, სათაურით *Oratio de Hypapante sive occursu Domini* (PG 87/3, 3287-3302). ქართული ტექსტი დაცულია შემდეგ ნუსხებში: H 1347, 258v-269v, Jer. 17, 34v-46v, Jer. 38, 224r-239r, A 129, 116r-124v, A 162, 58r-66r, K 1, 1r-13v, და სხვ.

bebou,lhtai(ouv to.n evk Patro.j gennhqe,nta Ui`o.n kai. Lo,gon avi,dion (208)	non autem natum ex Patre Filium, Verbum illud sempiternum (PG 87/3, 3291A)	უჟამოსა და ქალწულისაგან ჟამიერად შობილსა (A117v)
2.5. seswma,twto ga.r avlhqw/j kai. sesa,rkwto kai. swmatikh/ perigrafh/ periei,lhpto (208)	Vere enim erat caro factus et corpus, comprehensusque fuerat circumscriptione corporea (PG 87/3, 3291A)	რომელი-იგი ჭემმარიტად განჯორციელდა და კაც-იქმნა უძვეველად (A117v)

მაშ, რა განასხვავებს ამ ტექსტებს ძველი თარგმანებისგან, რომელთაც ჩვენ სამაგალითოდ მივიჩნევთ? ეს არის სარწმუნო დედნის შერჩევა იმ ენაზე, რომელზეც ტექსტის ორიგინალი დაიწერა, დედნის კარგი აღქმა, მისი ზედმიწევნითი, შეძლებისდაგვარად სიტყვასიტყვითი თარგმანი, შემატებებისა და კლებისაგან თავის შეკავება, კოლოფონებისა და აუცილებელი შენიშვნების დართვა, როგორც ეს ეფრემ მცირის მიერ გადმოღებულ ცნობილ თხზულებებს, მაგალითად, თეოდორიტე კვირელის ფილოთეონ ისტორიას ახასიათებთ, რომელსაც ასევე შევეხებით და შევადარებთ თანამედროვე, 2003 წელს გამოქვეყნებულ ქართულ თარგმანს, „თეოდორიტე კირიელი. ღვთისმოყვარეთა ისტორია. თბილისი, 2003“. ეს უკანასკნელი, როგორც ე.წ. „შვილიშვილი“ თარგმანი, რუსულიდან აღმოჩნდა გადმოთარგმნილი.

საკვანძო სიტყვები: ქრისტიანული ლიტერატურა, ელინისტული ფილოსოფიურ-რიტორიკული სკოლები, ეფრემ მცირე

Abstract: We are used that old Georgian translations are rendered by philologists of such a high level as Ephthvime of Athos, Ephrem the Lesser, Arsen of Ikalto and translators of the Hellenophilic school. What renditions are we accustomed to and what do we presume to be the high level of translated literature? In my thesis paper I discuss few Georgian translations of the homilies by st.Sophronius of Jerusalem, especially, *Oratio de Hypapante sive occursu Domini*,² from the following Georgian manuscripts: H 1347, 258v-269v, Jer. 17, 34v-46v, Jer. 38, 224r-239r, A 129, 116r-124v, A 162, 58r-66r, K 1, 1r-13v. Two of them, A 162 (XI) and A 129 (XII-XIII), have a note “translated by Ephrem”, though the Georgian translation is rendered obviously by an experienced translator, perhaps a beginner. It contains mistakes that cannot be explained by a different reading of passages and would not occur in the rendition of such a skillful translator, as Ephrem the Lesser is. The examples of the simplest mistakes are the following:

² PG 87/3, 3287-3302; lwa,nnhj D) Taousa,nhj) *To omilhtiko, e,rgo tou Swfroni,ou Ierosolu,mwn stij Despotike,j kai Qeomhtorike,j eorte,j*) Eisagwgh,-Kritikh, e,kdosh) Aristote,leio Panepisth,mio Qessaloni,khj(2009)

2.1. Dio. kai. meta. Pau,lou tou/ <i>mega,lou megalofw,nwj boh,somai</i> (205)	Quapropter et magna voce cum <i>magno</i> Paulo exclamabo (PG 87/3, 3287C)	ვინადაც <i>კმაძღლოსა</i> პავლეს თანა <i>კმა-მაღლად</i> ვლაღადებდეთ (A116r) [Since with <i>the loud Paul</i> we'll shout loudly]
--	--	--

In the same subchapter the translator misses a point and the Greek text, the reason being his good knowledge of Christian literature and ignorance of the Hellenistic culture, in this case, of the Hellenistic philosophical-rhetorical schools:

2.1. dia. tou/to VAKadhmi,a kathu,nastai(dia. tou/to h` Stoa. sesiw,phtai(dia. tou/to avrgei/ o` Peri,patoj(<i>dia. tou/to kaqeu,dei to. Lu,keion</i> (dia. tou/to VAqh/nai pepa,thntai, i[na mh. Qeo.n avfe,nta to.n kti,santa Qeou/ qeopoiw/si ta. kti,smata (205)	Ideo Academia obdormiit, Stoa conticuit, vacat Peripatus, <i>dormit Lycaeum, Athenae proculcatae sunt: ut ne, relicto Deo omnium Conditore, Deos faciant res ab ipso</i> creates (PG 87/3, 3288D-3289A).	ამიერ დასცხრა აკადემიად, ამიერ დადუმნა სტოვად, ამის მიერ უქმ-არს პერიპატომ, <i>ამის მიერ მწოლარე-არს ლუკიონ</i> , ამის მიერ დათრგუნვილ არს ათინად, რადთა არა დაუტეობდენ ღმერთსა დამბადებელსა და ღმერთ-ჰყოფდენ დაბადებულთა. (A116r) [From now became calm Academia, from now became silent Stoa, from now became vain Peripatoi, from now lies down Lucion, from now Athina is trampled for they didn't leave the God the Genitor and deified the borned.
---	--	---

The context narrates how still is everything, Athens, Academy, Stoa, Peripatetic school, Lyceum, though the translator rather than render “the Lyceum sleeps / is idle”, translates “lies down Lucion”, as if there was a mention about some scribe.

There can also be found sentences, where translator leaves some passages without rendition, adds words from himself or retells the summary of the sentence:

2.5. to.n ga.r evk parqe,nou tecqe,nta proi?e,nai bebou,lhtai(ouv to.n evk Patro.j gennhqe,nta Ui`o.n kai. Lo,gon avi,dion (208)	Voluit enim procedere duntaxat natum ex Virgine, non autem natum ex Patre Filium, Verbum illud sempiternum (PG 87/3, 3291A)	რამეთუ არა ერთსა და მასვე იტყვს, მამისაგან უყამოსა და ქალწულისაგან ჟამიერად შობილსა (A117v)
2.5. seswma,twto ga.r avlhqw/j kai. sesa,rkwto kai. <i>swmatikh/ perigrafh/ periei,lhpto</i> (208)	Vere enim erat caro factus et corpus, <i>comprehensusque fuerat circumscriptione corporea</i> (PG 87/3, 3291A)	რომელი-იგი ჭემმარიტად განჯორციელდა და კაც-იქმნა <i>უძვეველად</i> (A117v)

So what is, that makes these texts differ from the old translations, from ones which we count for exemplary renditions? We can enumerate them: selection of the reliable original in the same language as original, good understanding of the original text, its word-for-word rendition, restraint from additions and omissions, attachment of colophons and necessary notes, as to the *Historia Philothea* by the blessed *Theodoret of Cyrus*, which we also tend to compare with the modern translation of the work, rendered from Russian:

თეოდორიტე კირიელი. *ღვთისმოყვარეთა ისტორია*. თბილისი, 2003 [Theodoret of Cyrus. *The Godlovers' Story*. Tbilisi, 2003].

Keywords: Christian Literature, Hellenistic Philosophical-Rhetorical Schools, Ephrem the Lesser

Nana KAJAIA, Professeur associé, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

ბიბლიური მოტივების თარგმანში რეპრეზენტირების შესახებ

თეზისები: ბიბლიური მოტივებისა და სახეების ლიტერატურულ ტექსტში ფუნქციონირების ფორმები საკმაოდ მრავალფეროვანია. მათი მხატვრული ფუნქციები და არსი ავტორის მსოფლმხედველობისა და წერის მანერის თავისებურებებით განისაზღვრება. ჩ. აიტმატოვისა და ნ. დუმბაძის შემოქმედებაში ბიბლიური ტრადიცია მჭიდროდ არის დაკავშირებული მარადიულ ზოგადსაკაცობრიო თემატიკასთან. აღნიშნული მწერლების ნაწარმოებებში იესო ქრისტეს სახის რეპრეზენტაცია გარკვეულწილად განპირობებულია ავტორთა მხატვრული მიზნებით. ყოფიერების მნიშვნელოვანი საკითხების წარმოჩენისას მწერლები წარმოგვიდგენენ სამყაროს საკუთარ ხედვას. სამყაროს ავტორისეულ მოდელში თავისებურად არის ინტერპრეტირებული ქრისტეს სახე, რომელიც ტექსტებში ნაჩვენებია მთავარი მოქმედი პერსონაჟების - ბაჩანასა („მარადისობის კანონი“) და აბდიას („საჯალათო კუნძი“) აღქმის ჭრილში. მოხსენებაში ვაანალიზებთ აღნიშნული ასპექტის უცხოენოვან ვარიანტებში გადმოცემის თავისებურებებს.

საკვანძო სიტყვები: ბიბლიური მოტივები, ქრისტეს სახის რეპრეზენტაცია

Abstract: The forms of functioning of Biblical motives and figures in the literature are quite diverse. Their artistic functions and essence are determined by the author's horizon and peculiarities of his writing skills. In the works of Ch. Aitmatov et aln Dumbadze's, Biblical tradition is closely linked to eternal universal theme.

These writers represent the icon of Christ pursuing their artistic purpose. In the writings of the aforementioned writers, the representation of the face of Christ in some way is conditioned by the artistic purpose of the authors. Highlighting the important topics of existence, the writers present their vision of the universe. In the authorial model, the Christ icon is interpreted peculiarly, that is transferred in the texts mainly via the main characters – Bachana ("Law of Eternity") and Abdia ("Penalty Core"). In this article we analyze features of above mentioned aspects in foreign language options.

Keywords: Biblical Motives, Representation of the Face of Christ

Eter KAVTARADZE, Docteur en Philologie, Centre national Kornéli Kekelidzé de manuscrits de Géorgie

„ვეფხისტყაოსნის“ კიდევ ერთი ინგლისურენოვანი თარგმანის შესახებ

თეზისები: „ვეფხისტყაოსნის“ ყოველი ახალი თარგმანი ან თარგმნის მცდელობაც კი ნებისმიერ ენაზე, მნიშვნელოვანი ფაქტია და ახალი შტრიხით ავსებს რუსთველოლოგიურ შტუდიებს.

ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცულია თვალსაჩინო ლიტერატურათმცოდნისა და მთარგმნელის, დალი ინჭკირველის არქივი, სადაც ინახება „ვეფხისტყაოსნის“ მის მიერ შესრულებული ინგლისურენოვანი თარგმანის ნუსხების შავი და თეთრი ვარიანტები. აქვეა მისი საყურადღებო სტატიები, რომლებშიც ნაჩვენებია რუსთაველის პოემის ადგილი მსოფლიო ლიტერატურაში.

ამ თარგმანის ნაწყვეტები – პროლოგი და ავთანდილის ანდერძი – 2000 წელს, მისივე სიცოცხლეში, დაიბეჭდა და რეცენზენტთა დადებითი შეფასება მიიღო. მთარგმნელის პირადი არქივიდან ნათლად იკვეთება მისი დამოკიდებულება თარგმანის ხელოვნებისადმი. უამრავი ჩანაწერ-ამონაწერი აჩვენებს ავტორის თარგმანზე მუშაობის პროცესს. მას ღრმად და საფუძვლიანად შეუსწავლია რუსთველოლოგიური ლიტერატურა და პოემის თარგმნის ისტორია.

დალი ინჭკირველის ეს თარგმანი იმსახურებს სპეციალისტთა ყურადღებას.

საკვანძო სიტყვები: რუსთაველი, თარგმანი, ლიტერატურა, ინჭკირველი, ინგლისური

Abstract: Each new translation of the Knight in the Panther's Skin into any language, even an attempt of a translation, is a significant fact, adding new touches to Rustaveli studies.

The archive of outstanding literary scientist and translator, Dali Intskirveli, preserved at the National Center of Manuscripts contains both rough and finalized versions of English translation of the Knight in the Panther's Skin. The archive also includes important articles by the author indicating importance of Rustaveli's place in World literature.

Fragments of this translation – Prologue and Avtandil's Will were published in 2000, when the author was still alive and were positively evaluated by the reviewers.

Translator's personal archive clearly demonstrates her attitude to the art of translation. Numerous records and notes show the process of author's work on translation. She has conducted thorough and in-depth research of the literature in the sphere of Rustaveli studies and the history of poem's translation.

This translation by Dali Intskirveli, indeed, deserves a special attention of specialists.

keywords: Rustaveli, translation, literature, Intskirveli, english

Nino KAVTARADZE, Professeur, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

მხატვრულ-ლიტერატურული ტექტების სათაურების თარგმნის სირთულეები

თეზისები: მხატვრულ-ლიტერატურული ტექსტების სათაურების თარგმანი ურთულესი შემოქმედებითი პროცესია, რადგან ერთი მხრივ, იგი თავად ავტორის იდეებს, შეხედულებებს წარმოაჩენს, მეორე მხრივ - მთარგმნელისას. ხშირად, სათაური თარგმანის პროცესის დასრულების შემდეგ შეირჩევა. სათაურში შეიძლება ნაწარმოების ძირითადი თემა, მთავარი ან მეორეხარისხოვანი პერსონაჟები იყოს მოხსენიებული; იგი მეტაფორული ხასიათის შეიძლება იყოს ან იუმორისტული სათარგმნ ენაზე გადატანისას, ტექსტის და სათაურის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მთარგმნელი სათარგმნი ტექსტის სათაურის ერთგული რჩება ან სათაურის ნაწილობრივ, ხან კი სრულად შეცვლა უწევს.

წინამდებარე ნაშრომში, ყურადღება გვსურს გავამახვილოთ რამდენიმე ფრანგულენოვანი მხატვრულ-ლიტერატურული ტექსტის სათაურების ქართულ თარგმანზე და გამოვავლინოთ მათი შერჩევის მართებულობა.

საკვანძო სიტყვები: თარგმანი, მხატვრული ლიტერატურა, სათაური

Abstract: Translation of artistic and literary text titles is a difficult creative process, because on the one hand, it expresses the author's ideas, views, and on the other, the translator's views. Often, the title is selected after the translation process is complete. The title may include the main theme of the work, the main or secondary characters; It can be either metaphorical or humorous in translating language, depending on the specificity of the text and title, the translator remains committed to the text title or partially or sometimes completely changes the subject.

In the present work, we would like to draw attention to the Georgian translation of several French-language literary texts and to show the appropriateness of their selection.

Keywords: translation, literary text, title

Stefan KIEDRON, Professeur, Université de Wrocławski, Pologne

Theun de Vries (1907-2005):

a Dutch Author in the Communist World – texts, contexts and translations

Abstract: Theun de Vries (1907-2005) was one of the most prolific Dutch writers in the 20th century: he was the author of over 100 novels.

Since 1936 he was member of the Communist Party of the Netherlands (CPN, Communistische Partij van Nederland). He remained that also after the war; he accepted the Cold War politics of the USSR and its invasions in Hungary (1956) and in Czechoslovakia (1968). But: he left the CPN in 1971 – still being a Marxist.

De Vries was one of the most translated Dutch authors in all countries of the “Eastern Bloc”. His social and also his historical novels (including *Rembrandt*, 1931, *Stiefmoeder aarde*, 1936, *De vrijheid gaat in 't rood gekleed*, 1945, *Sla de wolven, herder! Roman uit de Babylonische voortijd*, 1946, *Het meisje met het rode haar*,

1956, *Moergrobbe*, 1964, *Vincent in Den Haag. Roman uit de jaren 1881-1883*, 1972) were often translated in Russian, Polish, Czech, Hungarian...

On the other hand: he himself translated in 1963 in the Netherlands, being still member of the Dutch Communist Party, the novel *One Day in the Life of Ivan Denisovich* by Aleksandr Solzhenitsyn.

In this paper I want to show the complicated life and the complex contexts of the oeuvre of de Vries, mirrored in the translations of his novels in the countries of the "Eastern Bloc".

Keywords: Communist World, Translation, Dutch Author

Mariam KORINTELI, Doctorante, **Inga SHAMILISHVILI**, Professeur, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

გერტრუდ სტაინის „სამი სიცოცხლის“ ქართულად თარგმნის თავისებურებანი
მოხსენების კვლევის საგანია გერტრუდ სტაინის რომანის, „სამ სიცოცხლის“ ქართულენოვან თარგმანთან დაკავშირებული საკითხები, კერძოდ, „ცნობიერების ნაკადის“ ტექნიკის გადმოტანა რიტმის დაურღვევლად, საყოველთაოდ ცნობილი „სტაინის სტილის“ - ცოცხალი დიალოგების დინამიკა პუნქტუაციის წესების უგულვებელყოფის ხარჯზე - შენარჩუნება და ქართული ენის თავისებურებებისთვის მისადაგება.

დიდი ამერიკელი ავტორის, გერტრუდ სტაინის არც ერთი ნაწარმოები არასოდეს თარგმნილა ქართულ ენაზე. სულ მალე გამოვა სტაინის მთავარი რომანის, „სამი სიცოცხლის“ ქართული თარგმანი. „სამი სიცოცხლე“ კომპლექსური, განსაკუთრებული სტილით დაწერილი, ენობრივი და შინაარსობრივი თვალსაზრისით ურთულესი რომანია. იგი სამი, სტილისტურად ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავებული ნაწილისაგან შედგება. ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი შუა ნაწილი, „მელანქტა“, ცნობიერების ნაკადის ტექნიკის გამოყენებით არის დაწერილი. სწორედ მელანქტაში გამოიყენა სტაინმა წერის ის ტექნიკა, რომელიც ახლა „სტაინის სტილად“ არის ცნობილი, კერძოდ - გამეორების ხერხი, გაზვიადება, პუნქტუაციის ნორმების უგულვებელყოფა. „მელანქტაში“ გამოყენებული ცნობიერების ნაკადი არ ჯდება ამ ტერმინის კლასიკური გაგების ჩარჩოებში.

სტაინის მიზანია, დავადგინოთ, რა ნიუანსების გათვალისწინებას მოითხოვს ამ გამორჩეულად სპეციფიკური ტექსტის ქართულად თარგმნა, რითი ჰგავს და რით განსხვავდება სტაინის ტექნიკა „ცნობიერების ნაკადის ლიტერატურის“ სხვა მწერლებისგან და ამ მსგავსება-განსხვავებებზე დაყრდნობით, რომელ ქართველ მთარგმნელთა გამოცდილება უნდა გაითვალისწინოს სტაინის მთარგმნელმა. ნაშრომში ვიკვლევთ სტაინის ტექნიკის თავისებურებას, რომელიც განაპირობა „ამერიკული ფსიქოლოგიის მამის“, სტაინის მასწავლებლის, უილიამ ჯეიმსის თეორიების გავლენამ „სამ სიცოცხლეზე“.

ნაშრომი იქნება სიახლე მეოცე საუკუნის ამერიკული ლიტერატურის მკითხველებისა და მკვლევრებისთვის, „ცნობიერების ნაკადით“

დაინტერესებული პირებისთვის. დიდი ამერიკელი მწერალი, გერტრუდ სტაინი პირველად გამოჩნდა ქართულ სალიტერატურო სივრცეში. მის თარგმანს აუცილებლად მოჰყვება კვლევები, ჩვენ მიერ წარმოდგენილ მასალას კი პრაქტიკული დანიშნულება ექნება სტაინის მომავალი მკვლევარებისთვის.

სტატიაში მოცემული ანალიზი წარმოაჩენს, რა სპეციფიკური ნიუანსების გათვალისწინებაა საჭირო სტაინის თარგმნისას, რათა ქართულ ენაზე მივიღოთ ადეკვატური თარგმანი ისე, რომ არ დაიკარგოს განთქმული „სტაინის სტილი“.

საკვანძო სიტყვები: გერტრუდ სტაინი, თანამედროვე, თარგმანი, თარგმანთმცოდნეობა, თეორია, ენა, ცნობიერების ნაკადი, მელანქტა, უილიამ ჯეიმსი, ტექნიკა, გამეორება

Abstract: The subject of the research is the technique of the Stream of Consciousness used in Gertrude Stein's novel "Three Lives" and issues related to its translation into Georgian.

None of the works of the great American author Gertrude Stein have ever been translated into Georgian. The Georgian translation of Stein's main novel, "Three Lives", will be published soon. "Three Lives" is a complex novel, written in a special style, the most difficult novel in terms of language and content. It consists of three, stylistically radically different parts. The largest and most important middle part, "Melanctha", is written using the techniques of the Stream of consciousness. It was in Melancholy that Stein used the technique of writing that is now known as "Stein style", namely - the method of repetition, exaggeration, neglect of punctuation norms. The flow of consciousness used in "Melanchta" does not fit into the framework of the classical understanding of this term.

The aim of the article is to determine the nuances of translating this uniquely specific text into Georgian, how it looks like and how does it differ from other writers of the "Consciousness Flow Literature" and based on these similarities and differences, which Georgian translator's experience should be taken into account by Stein's translator? In this paper, we explore the peculiarities of Stein's technique, which was influenced by the influence of the theories of the "father of American psychology", Stein's teacher, William James, on "Three Lives".

The paper will be a novelty for readers and researchers of twentieth-century American literature, for those interested in the techniques of flow of consciousness. The great American writer Gertrude Stein first appeared in the Georgian literary space, his translation will definitely be followed by studies, and the material presented by us will have a practical purpose for future researchers of Stein.

The analysis given in the article shows what specific nuances need to be taken into account when translating Stein in order to get an adequate translation into Georgian so as not to lose the famous "Stein style".

Keywords: Gertrude Stein, Modern, Translation, Translation Studies, Theory, Language, Flow of Consciousness, Melanctha, William James, Technology, Repetition

Romani KURASHVILI / Mikheil DARSAVELIDZE, Étudiants en Licence, Université d'État Akakai Tséréféli de Koutaïssi, Géorgie

მხატვრული ტექსტის “მოშინაურების” შესახებ:

ანტუან დე სენტ ეგზიუპერის “პატარა უფლისწულის” ორი ქართულენოვანი თარგმანის მიხედვით

თეზისები: თარგმანის თეორეტიკოსების (სიუზენ ბასნეტი, ანდრე ლეფევერი) მოსაზრებით, მხატვრული ტექსტის თარგმანი უფრო მეტად კულტურული მოვლენაა, ვიდრე - ლინგვისტური ბუნების შემოქმედებითი პროდუქტი. მთარგმნელი კი, როგორც ამ შემოქმედებითი პროცესის სუბიექტი, ერთის მხრივ, თავისი მშობლიური კულტურული კონტექსტის ტყვეობაშია, ხოლო, მეორეს მხრივ, იგი სათარგმნი ტექსტის კულტურული კოდების გავლენას განიცდის და, სხვადასხვა მიზეზით (ხშირად მისთვის აუხსნელი დაინტერესების საფუძველზე), უჩნდება სურვილი, ეს კოდები თავის ენაზე ახსნას. ამ პროცესს თარგმანის თეორეტიკოსი, ლორენს ვენუტი, „ტექსტის მოშინაურებას“ (“Domestication”) უწოდებს: “All translation is fundamentally domestication and is really initiated in domestic culture”.

თარგმანის ინტერკულტურული სიღრმეებით დაინტერესებისას, მსჯელობის ობიექტად უნდა ვაქციოთ: სათარგმნი მასალის მხატვრული თავისებურებები, ისტორიული და ფილოსოფიურ-რელიგიური კონტექსტები, მთარგმნელის არჩევანის მიზეზი, მისი მიზნები... ამ თვალსაზრისით, საინტერესოდ მიგვაჩნია ანტუან დე სენტ ეგზიუპერის „პატარა უფლისწული“, რომელიც 250-ზე მეტ ენასა და დიალექტზე ითარგმნა და, მათ შორის, ოთხგზის - ქართულ ენაზე (გიორგი ჩიმაკაძე - 1963, ბაჩანა ბრეგვაძე - 1996, გიორგი ეკიზაშვილი - 2003, მერაბ ფიფია - 2006).

ჩვენს მოხსენებაში ვიმსჯელებთ „პატარა უფლისწულის“ ორი ქართულენოვანი (ბ. ბრეგვაძის, მ. ფიფიას) თარგმანის, როგორც ორ სხვადასხვა ეპოქაში (90-იანი, 2000-იანი წლები) შესრულებული თარგმანების შედარების საფუძველზე და შევეცდებით, გავარკვიოთ:

იქონია თუ არა გავლენა ისტორიულმა რეალობამ ა. ეგზიუპერის ტექსტის ქართულად „მოშინაურებულ“ ვერსიებზე; რა როლს ასრულებს ორიგინალსა და თარგმანებში ტექსტის ექსპრესიულობის გამომხატველი საშუალებები: ბიბლიური (თუ სხვა წარმომავლობის) ალუზიები, ფრთიანი გამოთქმები, რემინისცენციები; ემთხვევა თუ არა ერთმანეთს ორი ქვეყნის კულტურული კოდები და პარადიგმები; რა ფუნქცია აქვს პერსონაჟების წარმომავლობას, მოხეტიალე თემებსა და მოტივებს - როგორც ორიგინალში, ასევე - თარგმანებში; რა სავარაუდო განზრახვამ (თუ გაუცნობიერებელმა ინტერესმა) განაპირობა მთარგმნელების არჩევანი; როგორია ქართულ ყაიდაზე „მოშინაურებული ტექსტის“ მხატვრულ - ესთეტიკური ღირებულება და

რამდენად არის ქართულ ენაზე ამეტყველებული უფლისწული უკვე მივიწყებული ბავშვობის გახსენება ქართულენოვანი მკითხველისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ტექსტის მომინაურება, ალუზიები, ფრთიანი გამოქმედი, რემინისცენციები

Abstract: According to translation theorists (Susan Busnett, Andre Lefevre), translation of a fictional text is more a cultural event than a creative product of a linguistic nature. The translator, as the subject of this creative process, is captivated by his native cultural context on the one hand, and on the other, he is influenced by the cultural codes of the translated text and, for various reasons (often unexplained in his interest), wish to explain these codes in his own language. This process is translated by Laurence Venut, a translation theorist who calls it "Domestication": "All translation is fundamentally domestic and is really initiated in domestic culture."

When looking at the intercultural depth of translation, we should consider the following: artistic features of the material, historical and philosophical-religious contexts, the reason for the translator's choice, his goals ... In that sense, we find interesting Antoine de Saint Exupéry's "The Little Prince", which is Translated into 250 language and dialect and, between them, four time - in Georgian language (George Chimakazde - 1963, Bachana responsible - 1996, George Ekizashvili - 2003, Merab Pipia - 2006).

In our report, we will discuss the translation of two Georgian versions of "The Little Prince" (B. Bregvadze, M. Pipia), as performed in two different eras (90s, 2000s), and we will try to find out:

Did the historical reality have an impact of Georgian "domestic" versions of the Exuper's text?; What is the role of expressiveness of the text in the original and in the translations: biblical (or other) allusions, winged expressions, reminiscences; Whether the cultural codes and paradigms of the two countries coincide; What is the function of the characters' origins, wandering themes and motives - both in the original and in the translations; What alleged intent (or unrequited interest) caused the choice of translators; What is the artistic and aesthetic value of "domestic text" in Georgian culture.

Keywords: Domestication, Allusions, Winged Expressions, Reminiscences

Salome LAPACHISHVILI, Doctorante, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

Georgian Postmodern Novel in English Translation

("The Cyclops Bomb")

Abstract: The conference paper deals with the English translation of the Georgian postmodern novel "The Cyclops Bomb" by Guram Odisharia.

The novel, that was published in English in 2013, carries the author - protagonist reference, as the author, like the protagonist Georgian TV cameraman finding himself in various conflict zones, travels a lot to various regions of Caucasus to study the conflicts.

On his part, the writer dedicates the novel to cameramen, who reveal and maintain the historical narratives through the TV camera with wordless solemnity and genuine feelings.

The novel interweaves a range of stories presented with a dynamic rhythm in the overwhelming manner of a camera shot that offers the translator a distinct task to follow the textual rhythm in the course of the multilayer plot translation.

The conference paper aims at discussing the novel on peace and war by means of comparative translation analysis focusing on the translation means of rendering the distinct narrative style of multilayer novel. It discusses the distinct challenges to the translator to retain the literary voice of the original text.

We shall sum up the postmodern essence of the novel "written in the TV camera language", as the author refers to the novel's distinct literary texture.

Key words: postmodern novel, narrative prose, memory, comparative translation analysis, journalists in hot spots, regional conflicts

Atinati MAMATSASHVILI, Professeur, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie / Fond National de la Recherche, Luxembourg

ავტოთარგმანი და ქართული ლიტერატურა დევნილობაში მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში

თეზისები: ჩვენი კვლევის თემაა რუსეთის მიერ 1921 წელს ოკუპირებული საქართველოდან ემიგრაციაში წასული ქართველი მწერლების ტექსტები, რომლებიც გამოქვეყნდა საფრანგეთში. გაეცნენ რა საბჭოთა ტოტალიტარულ რეჟიმს, ემიგრანტი მწერლები აღმოჩნდნენ ევროპაში ნაციზმის და ანტისემიტის აღზევების წინაშე. ისინი ხშირ შემთხვევაში ქართულ ენაზე წერას აგრძელებენ და ქართულ ემიგრანტულ ჟურნალებში აქვეყნებენ თავიანთ ტექსტებს. ჩვენ გვინტერესებს, რა ადგილი უკავია მათ შემოქმედებაში ფრანგულ ენას. საქმე ეხება ავტოთარგმანს თუ ორი განსხვავებული ენის გამოყენებას (ფრანგულის და/ან ქართულის) იმისდა მიხედვით, თუ რა თემას ეძღვნება თავად ტექსტი? დ'ატრეიანის კრებული, მაგალითად, რომელიც 1939 წელს გამოიცა, შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი: ლექსების ნაწილი, რომელიც ევროპაში მიმდინარე აქტუალურ პრობლემებს ეხება (ნაციზმი, ანტისემიტობა), ფრანგულად არის დაბეჭდილი, ხოლო იგივე კრებულის მეორე ნაწილში შემავალი ლექსები, რომლებიც ეძღვნება დევნილობის

გამოცდილებას, საბჭოთა რეჟიმის კრიტიკას და სამშობლოს, ქართულ ენაზეა მოცემული. როდესაც გიორგი ყიფიანი ავტოთარგმანს მიმართავს, დაისმის შეკითხვა - რაში მდგომარეობს განსხვავება ორიგინალსა და ფრანგულ ენაზე თარგმანს შორის (ორივე ტექსტი, ქართული და ფრანგული, ერთი და იგივე კრებულშია შესული)? რა სურს ავტორს გაუზიაროს *მხოლოდ* ქართულ აუდიტორიას და რა - ფრანგულს? გრუტმანისთვის კითხვები, რომლებიც ამ კუთხით უნდა დავსვათ, შემდეგია: ვინ თარგმნის? რომელი ენიდან რომელ ენაზე? რატომ? რა ტიპის აუდიტორიისთვის? რა მიზნით (Grutman in Lagarde & Tanqueiro 2013). მეორე მსოფლიო ომის ისტორიული და პოლიტიკური კონტექსტის ფარგლებში, ჩვენი კვლევის ძირითადი ფოკუსი არის ემიგრაციაში შექმნილი ქართული ლიტერატურა და მისი ბედი/განვითარება იმ ალტერნატიული მწერლობის ენის გათვალისწინებით (ქართული/ფრანგული/ავტოთარგმანი), რომელიც პირდაპირ უკავშირდება პოლიტიკურ კონტექსტს.

საკვანძო სიტყვები: ავტოთარგმანი, ქართული ემიგრაცია, დევნილობა, საფრანგეთი, ნაციზმი, საბჭოთა რეჟიმი, მეორე მსოფლიო ომი

Abstract: We will focus on the texts of Georgian writers who went into exile in France after the occupation of Georgia by the Russian army in 1921. Having fled the Soviet totalitarian regime, they found themselves facing the advent of Nazism and anti-Semitism in Europe. They often write in the Georgian language and publish in Georgian emigration magazines. What interests us is to see what place is given to writing in the French language. Is it a matter of self-translation, or rather of the distinct use of the language (French or Georgian) determined by the issue to be addressed? In the works by D'Atreiani, for example, the anthology of poems published in 1939 in Paris is presented as follows: one part, referring to the current historical context (notably anti-Semitism, Nazism), is composed in French, while the other part, invoking rather the experience of exile, criticism of the Soviet regime, the homeland, is written in Georgian language. When George Kipiani uses self-translation, the question to ask is the following: what is the difference between the original and the translated text in French (both present in the same edition)? What does the author want to *share* with the Georgian public and/or the French public? For Grutman, the questions to be asked in this sense are the following: Who translates? From which languages to which languages? What is the reason for this? For what public? For what purposes? (Grutman in Lagarde & Tanqueiro 2013). In the historical and political context of the Second World War, our study intends to focus on the literature that emerged from the Georgian emigration and its destiny in a host country such as France, while considering the alternatives as to the language of writing that arise which are not unrelated to politics.

Keywords: Self-translation, Georgian emigration, exile, France, Nazism, Soviet regime, Second World War

Mariam MARJANISHVILI, Docteur en Philologie, Chercheuse, Musée historique d'État de Koutaïssi, Géorgie

ნიკოლოზ ჯანელიძის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა

თეზისები: ყოველი ადამიანის თითოეული ნაბიჯი ისტორიაა, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგაც ისეთი ხანგრძლივობით განაგრძობს სიცოცხლეს, თუ რამდენად ემსახურა იგი თავისი ერის კეთილდღეობას. მოხსენებაში წარმოვადგენთ ემიგრანტ ნიკოლოზ ჯანელიძის მთარგმნელობით მოღვაწეობას.

მეორე მსოფლიო ომში ტყვედ ჩავარდნილი ნიკოლოზ ჯანელიძე სტალინური რეპრესიების შიშით გერმანიაში დარჩა და 50 წელი ემსახურა ომით დანგრეული გერმანული ერის სულიერ აღორძინებას, ქართულ-გერმანული კულტურული ურთიერთობის განმტკიცებას.

იტცეპოეში მან დაარსა გამომცემლობა „საქართველო“, სადაც სისტემატიურად ბეჭდავდა გერმანულ ენაზე თარგმნილ ქართულ მწერლობის საუკეთესო ნიმუშებს.

პირველი გერმანულად თარგმნილი წიგნი „ნინო მოციქული“ - „Die Apostolin Nino“ 1961 წელს დაიბეჭდა. 1970 წელს გამომცემლობა „საქართველო“-ში დაიბეჭდა ლილი პაპე-გეგელაშვილის, ულრიხ პაპესა და ნიკოლოს-ჯანესის ერთობლივად თარგმნილი წიგნი „ქართული სამზარეულო“.

მის შემოქმედებით ნუსხაში შედის ასევე: 1974 წელს იმავე გამომცემლობა „საქართველო“-ში გერმანულ ენაზე გამოცემული „ქართული ზღაპრები“, 1976 წელს დაბეჭდილი ქართული პატარა მოთხრობები: ვაჟა-შაველას „შვლის ნუკრის ნაამბობი“, „ბუნება“, ილია ჭავჭავაძის - ნაწყვეტი „გლახის ნაამბობიდან“ - „მონადირე“; 1983 წელს - „დედა ენა“, ხოლო 1984 წელს კი „ვეფხისტყაოსნის“ შემოკლებული გერმანული პროზაული თხრობა და სხვ.

იგი იყო პირველი ქართველი, რომლის დაუღალავი ღვაწლი 1983 წელს ალბერტ შვაიცერის სახელობის მშვიდობის მედლით აღინიშნა.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ნიკოლოზ ჯანელიძე მიეკუთვნებოდა იმ მრავალმხრივსა და ქართველი ერისათვის თავშეწირულ მოღვაწეთა რიცხვს, რომელიც XIX საუკუნის საქართველომ ჩვენ დროს უანდერძა.

საკვანძო სიტყვები: ემიგრანტი, გამომცემლობა „საქართველო“, იტცეპოე, შვაიცერის მედალი

Abstract: Each person's step is a history which continues its life even after their death and lasts according to how well they served the needs of their country. In this respect we would like to present the life and creative work of an emigrant Nikoloz-Janezi (Nikoloz Janelidze).

During the World War II, he was taken hostage and stayed in Germany, far from Stalin's repressions. For 50 years he served the destroyed German nation to help it in

its spiritual revival, to develop and strengthen the cultural links between Georgia and Germany.

In Ikzehoe, he founded the publishing house “Sakartvelo” where he regularly published German translations of the best works of Georgian writing.

The first book translated into German was “Die Apostolin Nino” which was published in 1961. In 1970, “Sakartvelo” published “The Georgian Cuisine”, translated by Lili Pape-gegelashvili, Ulrich Papes and Nikoloz-Janezi.

His creative list includes: the German translation of “Georgian Tales” published in “Sakartvelo” in 1974, Georgian short stories: Vazha-Pshavela’s “The story of the roebuck”, “Nature”, passages from Ilia Chavchavadze’s “The hermit”, “The Hunter” published in 1976; in 1983 – “Deda Ena” and in 1984 – a short prosaic version of “The Knight in the Panther’s Skin” in German and other.

He was the first Georgian whose great contribution was awarded a medal of Albert Schweizer in 1983.

We can certainly say that Nikoloz Janelidze belonged to the group of Georgian creative people who devoted their lives and creative work to their nation.

Keywords: Emigrant, Publishing House "Georgia", Ikzehoe, Schweizer Medal

Giorgi MASALKIN, Professeur associé, Université d’État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

*ჯორჯ ორუელის „1984“-ის თარგმნის და აღქმის საკითხები
საბჭოთა კავშირში და დღეს*

თეზისები: ჯორჯ ორუელის რომანი „1984“, რომელიც სსრკ-ში პირველად მხოლოდ 1989 წელს ითარგმნა, ანტიტოტალიტარული და ანტიკომუნისტური აზრის და ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშად ითვლება. არსებობს მონაცემები, რომ, როგორც თანამედროვე რუსეთში, ასევე თანამედროვე საქართველოში, ჯორჯ ორუელის ეს რომანი ყველაზე ხშირად წაკითხვადი წიგნების ათეულში შედის.

მოხსენებაში გაანალიზებულია ორუელის რომანის თარგმანის პერიპეტიები საბჭოთა კავშირში. ეს ანალიზი მნიშვნელოვანია იმ კუთხითაც, რომ რომანი დღესაც ახდენს გავლენას განსაკუთრებით პოსტ-ტოტალიტარული ქვეყნების მოსახლეობის პოლიტიკური აზროვნების ჩამოყალიბებაზე. ამ გავლენას რომანი ახდენს შინაარსობრივად, ტოტალიტარული საზოგადოების თავისებურებანის ერთ-ერთი საუკეთესო ანალიტიკური და, ამავე დროს, მხატვრული აღწერით; ასევე, თავისი ენობრივი შემადგენლით, კერძოდ, ე. წ. „ახალმეტყველებით“ (Newspeak, Новояз), რომელიც თანამედროვე პოლიტიკური ტერმინოლოგიის ნაწილი გახდა. „ახალმეტყველების“ ერთეულების თარგმანი რუსულ და ქართულ ენაზე საინტერესოა როგორც უშუალოდ ენობრივი თვალსაზრისით, ასევე მისი პოლიტიკური დატვირთვით. „ახალმეტყველება“ არის სპეციფიკური ენა, სპეციფიკური

მიზნებისთვის შექმნილი და ამიტომ მისი თარგმნა გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. მოხსენებაში განხილულია „ახალმეტყველების“ თარგმნის სპეციფიკა და, ზოგადად, კონტექსტი.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკური ტერმინოლოგია, „ახალმეტყველების“ თარგმნის სპეციფიკა

Abstract: George Orwell's *1984*, - the first translation of which was published in the USSR only in 1989, - is considered as one of the finest examples of antitotalitarian and anticommunist literature. It has been argued that this work of Orwell's is in the top ten reading books in contemporary Russia as well as in Georgia.

In my topic I will analyze the story of Orwell's translation in the USSR. The analysis of this issue is relevant because Orwell's *1984* is still exerting influence on the popular political thought in post-totalitarian countries. This influence stems from the analytical and artistic description of the peculiarities of totalitarian society which is given in the novel. Particularly interesting is language component of the novel, namely, so called "Newspeak" (Новояз) – the word which has become an integral part of contemporary political vocabulary. Translation of the words from Newspeak in Russian and Georgian is interesting not only from the perspective of translation studies, but also from the political perspective as well. Newspeak is a specific language created for the specific purposes, so its translation is connected with certain difficulties. Consequently, translation issues of Newspeak and its context will also be analyzed in this regard.

Keywords: Political terminology, specifics of the translation of "Newspeak"

Agnieszka MATUSIAK, Professor, University of Wroclaw, Poland

Literary Translation as an Emancipating Factor of the Ukrainian Culture during the Period of 'Executed Renaissance'

Abstract: In my lecture I will try to analyze the role and importance of literary translations of Western European texts for the formation of Ukrainian socio-cultural identity in 1920s. This is a very important period in the Ukrainian culture – a period of intensive struggle of the Ukrainian culture against aggressive imperial hegemony of Soviet Russian culture. Representatives of 'Executed Renaissance' were repressed and even executed by Soviet regime. Nevertheless, they tried to convey in their works meanings which were opposed to the established ideological norms and standards. This interesting period will be analyzed from the perspective of cultural studies which will be supplemented by research strategies related to the so called "translation turn".

Keywords: Identity, Executed Renaissance, Ukrainian culture, Ideological norms and standards

Darejan MENABDE, Docteur en Philologie, Professeur invité à l'Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ძველი ქართული პროზის თანამედროვე ევროპულენოვანი თარგმანები და გამოცემები

თეზისები: ეროვნული ლიტერატურის უცხო ენებზე თარგმნას უმნიშვნელოვანესი ინტერკულტურული ფუნქცია აკისრია. ქართველ საზოგადო მოღვაწეებს, მწერლებსა და მთარგმნელებს ადრინდელ გაცნობიერებული ჰქონდათ მთარგმნელობითი საქმიანობის როლი და მისია მსოფლიო ლიტერატურულ პროცესში ქართული მწერლობის ინტეგრაციის მიზნით. თუ XIX საუკუნეში აქტუალური იყო ევროპული ლიტერატურის ქართულ ენაზე გადმოღება, XX საუკუნეში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო საკუთრივ ქართული ლიტერატურის ევროპულ (გერმანულ, ფრანგულ, ინგლისურ, ჩეხურ, უნგრულ და ა.შ.) ენებზე თარგმნას.

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება XXI საუკუნეში შესრულებული ძველი ქართული პროზის კლასიკური ტექსტების („გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“, „აბო თბილელის წამება“) ევროპულენოვანი თარგმანები - აღჭურვილი სამეცნიერო აპარატით („Das Leben des Grigol von Chandsta“ - იენა, 2000. თარგმანი ზ. სარჯველაძისა და ჰ. ფენრიხისა; „Szent Abo veértanúsága“ - რომი, 2003. თარგმანი გ. შურდაიასი).

ცალკე გამოვყოფთ ჩვენში და საზღვარგარეთ წარსულში შესრულებული თარგმანების ბოლო წლების ხელახალ გამოცემებს.

2019 წელს ლაიფციგში დაიბეჭდა წიგნი „Martyrien (Altgeorgische Heiligenlegenden)“, რომელშიც შესულია სამი ტექსტის ადრინდელი თარგმანები („ევსტათი მცხეთელის მარტვილობა“ - ბერლინი, 1901. თარგმანი ივ. ჯავახიშვილისა; „აბო თბილელის წამება“ - ლაიფციგი, 1905. თარგმანი კ. შულცისი; „შუმანიკის წამება“ - თბილისი, 1983. თარგმანი ნ. ამამუკელისა). გამოცემა ორიენტირებულია გერმანულენოვან მკითხველზე (ისტორიული ცნობები და მიმოხილვანი, კომენტარები, მონაცემები მთარგმნელთა შესახებ და ა.შ.), რაც უცხოელ მკითხველს სრულფასოვან წარმოდგენას უქმნის ტექსტსა და მასთან დაკავშირებულ გარემოებებზე.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია საქართველოშივე უცხოენოვანი თარგმანის ისეთი გამოცემა, რომელიც ორიენტირებულია ქართველ მკითხველზე - 2017 წელს თბილისში გამოიცა ს.-ს. ორბელიანის „სიბრძნე სიცრუისას“ გერმანული თარგმანი „Die Weisheit der Lüge“, რომელსაც ახლავს მთარგმნელის (მ. წერეთელი) წინასიტყვაობისა და ზ. ავალიშვილის ვრცელი გამოკვლევის ქართული თარგმანები, რითაც მკითხველს გერმანულ ენაზე დაწერილი ნაშრომების ქართულ ენაზე გაცნობის საშუალება ეძლევა.

საკვანძო სიტყვები: ძველი ქართული პროზა, XXI ს. ევროპულენოვანი თარგმანები, გამოცემები

Abstract: Translation of national literature into foreign languages has a significant intercultural function. Georgian public figures, writers and translators from early times were well-aware of the role and mission of translation activity for integration of Georgian literature into the world literary process. If in the 19th c. it was important to translate European literature into the Georgian language, in the 20th c. special attention was paid to translation of Georgian literature proper into the European languages (German, French, English, Czech, Hungarian, etc.).

The presentation deals with the translations of the classical texts of old Georgian prose (*The Life of Saint Gregory of Khandzta*, *The Martyrdom of Saint Abo Tbileli*) made in the 21st c. (*Das Leben des Grigol von Chandsta* – Jena, 2000. Translated by Z. Sarjveladze and H. Fenrich; *Szent Abo veértanúsága* – Rome, 2003. Translated by G. Shurghaia). The translations are accompanied by introductory articles, scholarly apparatus, commentaries, etc.

We would like to single out separately recent reprinted editions of earlier translations published earlier both in Georgia and abroad.

In 2019 the book *Martyrien (Altgeorgische Heiligenlegenden)* was published in Leipzig, which includes earlier translations of three texts (*The Martyrdom of Saint Shushanik*, *The Martyrdom of Saint Eustatius*, *The Martyrdom of Saint Abo Tbileli*). The publication is intended for the German-speaking readers (it includes historical information and overviews, commentaries, information about the translators, and so on), which gives the foreign readers a complete impression concerning the texts and circumstances related with them.

Equally important is a publication of a foreign-language translation in Georgia which is targeted on the Georgian reader – in 2017 the German translation *Die Weisheit der Lüg* of *The Book of Wisdom and Lies* by S.-S. Orbeliani was published in Tbilisi, which is accompanied by the Georgian translations of the translator's (M. Tsereteli) foreword and the extensive introductory article by Z. Avalishvili, which allows Georgian readers to familiarize in the Georgian language with the studies written in the German language.

Keywords: Old Georgian prose, translations, publications in the 21st European languages.

Tamar MSHVENIERADZE, Chercheuse indépendante

Le problème de la traduction des termes médicaux

Résumé: La traductologie, en tant que science, est un domaine très vaste, donc un lieu d'innombrables discussions.

Elle peut comprendre différents aspects. Outre la traduction des littératures mondiales qui est très répandue en toutes les langues, il existe également des traductions des domaines spécialisés, autrement dit « techniques ». Ainsi, le terme « technique » s'applique à tous les domaines dans lesquels une terminologie spécifique est utilisée.

Dans la communication que je vais présenter à ce colloque, je me fixe pour objectif d'analyser les problèmes traductologiques dans le domaine médical. Ainsi, en m'appuyant sur mon propre expérience, je vais essayer d'éclaircir et de montrer quels sont des pistes et des moyens utilisés pour arriver à un bon transfert du sens de la langue source à la langue cible, en prenant en considération tous les facteurs qui sont nécessaires lors de la compréhension, l'interprétation et la traduction des textes techniques, dans notre cas médicaux.

Le corpus de ma proposition est constitué de la terminologie médicale, c'est-à-dire des termes médicaux que j'ai collectés lors de mon expérience traductologique tout au long de mon activité dans ce domaine.

Mots-clés: traduction, transfert, interprétation, termes, terminologie, médecine, médical

Tinatin MSHVIDOBADZE, Professeur, Université d'État de Gori, Géorgie

*ლიტერატურული ნაწარმოებების თარგმანების კრეატიული კომპიუტერული
გააზრება ციფრულ ეპოქაში*

თეზისები: ელექტრონული და ციფრული ტექნოლოგიების დანერგვამ განაპირობა მთარგმნელობითი აზროვნების გაფართოება.

ციფრული ნამუშევრების თარგმნა, რომელიც კომპიუტერული პროგრამების საშუალებით ხორციელდება, წარმოადგენს ახალ გამოწვევას, რომელიც სცილდება მთარგმნელების მიერ გადმოცემულ ლიტერატურის ტიპური ფორმების ფარგლებს უფრო რთულ დონეზე.

მოხსენებაში აღწერილია კრეატიული კომპიუტერული გააზრების დისციპლინასთან დაკავშირებული საკითხები და წარმოდგენილია მთარგმნლის მუშაობა როგორც პროგრამულ კოდურ გარემოში, ასევე ენაში, კოდების შესწავლის, პლატფორმის კვლევებისა და ექსპრესიული დამუშავების სფეროებში შემუშავებული მეთოდოლოგიის საფუძველზე.

ნაჩვენებია პროექტი (<http://trope-tank.mit.edu/renderings/>) სახელწოდებით „Trope Tank“, რომელიც 2014 წელს დაარსდა მასაჩუსეტის ტექნოლოგიების ინსტიტუტის ლაბორატორიაში. პროექტის მიზანია მაღალ კომპიუტერული და უჩვეულო ციფრული ლიტერატურის ინგლისურ ენაზე თარგმნა.

ციფრული ტექნოლოგია და განსაკუთრებით ტექსტების ჰიპერმედიატიზაცია, გულისხმობს თარგმანის ერთ – ერთ ძირითად მამოძრავებელ ძალას, კერძოდ, მუდმივი ასოციაციური აზროვნების პროცესს.

ციფრული სამყაროს სიძლიერე მისი "პლასტიურობაა". შინაარსი არამარტო პლასტიურობას იძენს, არამედ შინაარსსაც შეუძლია წარმოშვას სხვადასხვა სენსორული შედეგები. ციფრულ სიტყვას ტექსტში არ აქვს მითითებული ადგილი; იგი თავისუფალია ტექსტისგან, რომელიც აღარ არის დამოკიდებული მის ქრონოლოგიურ ან რიგით არსებობაზე. ციფრული განზომილება არ არის ორგანიზებული თანმიმდევრობით, არამედ

სემანტიკური ურთიერთობების საშუალებით. ამ გაგებით, გაციფრულება გვაძლავს, ნამუშევრები მოცემულ დროში მივიღოთ, რაც იმას ნიშნავს, რომ ციფრული შენახვა ვერ მოხდება სტატიკური ან ფიქსირებული ფორმით. ისინი არსებობენ მხოლოდ როგორც დროებითი ფენომენები, რომლებიც დამოკიდებულია მომხმარებლის მოქმედებებზე და აღქმებზე.

ციფრული სამყარო საშუალებას გვაძლავს, ტექსტების ინტერპრეტაცია ყველაზე სრულყოფილი გზით წარმოგიდგინოთ. ჩვენ შეგვიძლია შევქმნათ გამოსახულებები, რომლებიც შეიცავს სიტყვიერ, ვიზუალურ, მუსიკალურ და ხმოვან კომპონენტებს, რაც საშუალებას მისცემს ადამიანს, სხვადასხვა პერსპექტივიდან მიუახლოვდეს გამოსახულებას, შექმნას მრავალჯერადი სენსორული გამოცდილება.

ამგვარად, ციფრული ტექნოლოგია საშუალებას გვაძლავს უფრო სრული წარმოდგენა შეგვექმნას ლიტერატურულ ნამუშევრებზე, და, ამავე დროს, შესაძლებლობას გვაძლავს, უწყვეტი ურთიერთქმედება დავამყაროთ ნამუშევრებთან.

საკვანძო სიტყვები: ციფრული ლიტერატურა, ჰიპერმედიატიზაცია, სემანტიკური ურთიერთობები, ტექსტების ინტერპრეტაცია.

Abstract: The introduction of electronic and digital technology prompted a widening of translation thinking.

Translating digital works that are implemented as computer programs presents new challenges that go beyond the already difficult ones tackled by translators of more typical forms of literature.

This article describes an undertaking related to the broadly understood discipline of creative computing and studies the work of the translator as taking place both in code and language, drawing from the methodologies developed by the fields of code studies, platform studies, and expressive processing.

Is shown the Renderings project (<http://trope-tank.mit.edu/renderings/>) established in 2014 and developed at the Massachusetts Institute of Technology in a laboratory called the Trope Tank. The goal of the project is to translate highly computational and otherwise unusual digital literature into English.

Digital technology and especially the hypermediatization of texts that it implies reconfirmed one of the basic driving forces of translation, namely, the constant process of associative thinking.

The strength of the digital world is its “plasticity.” Not only does the content assume plasticity but also the content can emerge through different sensory outputs. The digital word in a text has no fixed place; one is free from the text, which no longer depends on its chronological or sequential presence. The digital dimension is not organized by succession, but rather by means of semantic relationships. In that sense, digital gets us to access works in the present, which also means that the digital can

never be saved in a static or fixed form. They exist only as temporary phenomena depending on the actions and perceptions of the user.

The digital universe allows us to present the interpretation of texts in the most comprehensive way. We can create objects that contain verbal, visual, musical, and sound components that will allow a person to approach the object from various perspectives to create a multiple sensory experience. Thus, digital technology allows us to create a more total understanding of a work and, at the same time, a possibility to establish a continuous interaction with the work.

Thus, digital technology allows us to create a more total understanding of a work and, at the same time, a possibility to establish a continuous interaction with the work.

Keywords: Digital Literature, Hypermedia, Semantic Relationships, Text Interpretation

Magda MTCHEDLIDZE, Professeur invité, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

თარგმანი როგორც კვლევა

(ეფრემ მცირის, არსენ იყალთოელისა და იოანე პეტრიწის თარგმანები)

თეზისები: ტექსტის ერთი ენიდან მეორეზე გადმოღებისას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე საღვთისმეტყველო–ფილოსოფიურ ნააზრევს შეეხება, მთარგმნელი მკვლევრადაც გვევლინება, რომლის ინტერპრეტაცია, შესაძლოა, არსებითადაც კი ცვლიდეს სათარგმნი ტერმინებისა და, შესაბამისად, მთლიანი ტექსტის შინაარსს. მოხსენებაში საკითხის ნათელყოფას შევეცდებით ერთი კონკრეტული ტერმინის ἄσχετος –ის გააზრების მაგალითზე იოანე პეტრიწის, ეფრემ მცირისა და არსენ იყალთოელის თარგმანებში. ნეოპლატონიზმში ეს ტერმინი ჩვენ გვანტერესებს ემანაციონიზმთან მამართებაში, ხოლო ფსევდო–დიონისე არეოპაგელის თხზულებებში – ღვთის შემოქმედებით გამოსვლებთან. განსაკუთრებით პრობლემურია ამ ტერმინის გაგება არეოპაგიტული კორპუსის მთარგმანელებთან. მაგალითად, სხვადასხვა ეპოქისა და სხვადასხვა ენებზე თარგმანებში იგი გაგებულია როგორც: „immensurables“ (Ionannes Scotus Erigena); „incomprehensibles“ (Balthasar Corderius); „unfaßbar“ (J. Stiglmayr); resistless (J. Parker), „ceaseless“ (C. E. Rolt); „unwiderstehlich“ (B. R. Suchla); неупержимый“ (Г. Эйкалович), „absolu“ (Y. de Andia). ფსევდო–დიონისეს ეფრემისეულ თარგმანებში ამ ტერმინის შესაბამისად უმთავრესად არის „უთვისო“ (ასევე გვხვდება „განუყოფელი“, „ვერ შესაპყრობელი“ და სხვ.). ჩვენ შევეცდებით ჩავწვდეთ ამ მთარგმნელთა ინტერპრეტაციებს, ისევე როგორც იოანე პეტრიწის მიერ პროკლეს „თეოლოგიის ელემენტების“ თარგმანში ἄσχετος–ის გადმოცემას „მიუნაქუსოდ“ (რაც მის მიერ პროკლეს ფილოსოფიის ღრმა შესწავლის შედეგია). მოხსენებაში ასევე განვიხილავთ ἄσχετος–ის როგორც დიალექტიკური ტერმინის ეფრემისა და არსენისეულ შესატყვისობებს იოანე დამასკელის თარგმანებში.

საკვანძო სიტყვები: ინტერპრეტაცია, თეოლოგიური და ფილოსოფიური ტექსტები, ტერმინი „ასქეტოს“

Abstract: When rendering a text from one language into another, especially the theological and philosophical texts, the translator also appears as a researcher whose interpretation may substantially change the content of terms and, consequently, of the entire text. This topic is exemplified in the paper by the interpretations of a term ἄσχετος in the translations of Ioane Petritsi, Ephrem Mtsire and Arsen of Ikalto. The understanding of the term ἄσχετος is especially problematic in the translations of Corpus Areopagiticum. For example, at different times and in different languages, it was interpreted by translators as: “immensurables” (Ioannes Scotus Erigena); „incomprehensibles“ (Balthasar Corderius); „unfaßbar“ (J. Stiglmayr); resistless (J. Parker), „ceaseless“ (C. E. Rolt); „unwiderstehlich“ (B. R. Suchla); неупрочимый“ (Г. Эйкалович), absolu“ (Y. de Andia) etc. In Ephrem Mtsire’s translation, the term is mainly rendered as „უთვისო“ - ‘non-relative’ (other equivalents offered by Ephrem are “განუყოფელი” - indivisible, „ვერმესაპყრობელი“ - ‘impossible to be perceived’, etc.). The paper attempts to provide an in-depth analysis of these translations as well as of Ioane Petritsi’s rendering of ἄσχετος in Proclus’ “Elements of Theology” as „მიუნაქუსო“ - ‘non-connected’ (which attests to Ioane’s deep knowledge of Proclus’ philosophy). The paper also discusses equivalents offered by Ephrem and Arsen for ἄσχετος as a dialectical term used by John of Damascus.

Keywords: interpretation, theological and philosophical texts, the term ἄσχετος

Maia NACHKEBIA, Chercheuse à l’Institut de littérature géorgienne, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

„თეატრი თეატრში“: ბაროკოს ესთეტიკა ქეთევან დედოფლისადმი მიძღვნილ სლოვაკურ პიესაში ~

თეზისები: 1701 სლოვაკეთის ქალაქ სკალიცაში შეიქმნა და სკალიცის გიმნაზიის სცენაზე დაიდგა სასკოლო პიესა სათაურით „ქეთევანი, ქართველთა დედოფალი, თვისივე სისხლით შემკული, სცენაზე წარმოდგენილი“. მოხსენების ავტორმა წინამდებარე პიესა ძველი სლოვაკური ენიდან (ე.წ. სლოვაკიზირებული ჩეხური ენა) ქართულად თარგმნა. პიესა ისტორიულ წყაროებს ემყარება, მაგრამ იგი საყურადღებოა აგრეთვე იმით, რომ მთავარი მოქმედების გარდა, სადაც ისტორიული პირები ფიგურირებენ, არის მეორე პლანი, დამოუკიდებელი პიესა, აგებული მითებსა და მითოლოგიურ სახეებზე და რომელიც ალეგორიულად ძირითადი სიუჟეტის განმარტებასა და კომენტარს წარმოადგენს.

მოხსენების ავტორი სლოვაკურ პიესაში ქეთევან წამებულის შესახებ ანალიზებს დრამატული მასალის ორგანიზების ერთ–ერთ ხერხს „თეატრი თეატრში“. სასკოლო პიესაში ხერხი „თეატრი თეატრში“ ნარატივის როლს

ასრულებს და ბაროკოს ესთეტიკის შესაბამისად გადმოგვცემს პიესის შინაარსს. ეს ხერხი არა მხოლოდ ფორმალურ მხატვრულ ხერხად გვევლინება, არამედ იგი მთელი პიესის განუყოფელი ნაწილი და მისი ალევგორიული კომენტარია. ფენომენი „თეატრი თეატრში“ ახერხებს მაყურებლის ყურადღება გადაიტანოს ძირითადი სიუჟეტის მსვლელობიდან პარალელურ სამყაროში, მითების ნართაული მნიშვნელობით იგი ძირითადი პიესის კომენტირებას ახდენს და ამით კიდევ უფრო აძლიერებს თეატრალური წარმოდგენის ეფექტს და მისით მიღწეულ აღმზრდელობით ეფექტს.

ქართულ თემაზე შექმნილი სლოვაკური სასკოლო პიესის ავტორი ბაროკოს ეპოქაში ფართოდ გავრცელებულ ხერხს „თეატრი თეატრში“ მიმართავს და ბაროკოს ესთეტიკისთვის დამახასიათებელ სარკული ასახვის პრინციპს იყენებს. ასახვა ბაროკოში საკუთარ თავზე უამრავ ესთეტიკურ ამოცანას იღებს, მასში იკვეთება ავტორის მიერ მოხდენილად ურთიერთგადაჯაჭვული რელიგიური იდეები. ამ შემთხვევაში პიესაში ჩართული პიესა, პიესის ძირითადი იდეა, პიესის მთავარი პერსონაჟის ქრისტიანული სარწმუნოებისადმი ერთგულება გააზრებულა მითოლოგიური სახეების მეშვეობით, რაც ამდიდრებს პიესას და მას სანახაობითობას და თეატრალურობას ჰმატებს, თეატრი კი ბაროკოს ყვრელაზე ბაროკოული დარგი იყო მთელი თავისი პომპეზურობითა და ფუფუნებით. ქართულ პიესასთან მიმართებაში სცენაზე ბალეტიც კი ყოფილა წარმოდგებილი.

საკვანძო სიტყვები: სასკოლო პიესა, ქეთევან დედოფალი, „თეატრი თეატრში“, ბაროკო, მითოლოგია

Abstract: In 1701 in a town Skalitsa of Slovakia a school play under the title “Catherine (Ketevan) Queen of Georgian, Decorated With Her Own Blood, Staged” was created and presented in the Skalitsa gymnasium. Author of the article translated this school play from slovakized Czech language (old Slovak language) into Georgian). The play is based on historic sources, but it is interesting also because alongside with the major action, where the historic persons are represented, there is a second plan, independent play, construed on myths and mythological persons and these are allegorical explanations and comments for the basic plot.

The author of the article about Ketevan the Martyr in the Slovak play analyses one of the methods of organization of dramatic material – “Theater in the Theater”. In the “school play” a method “Theater in the Theater” plays a role of a narrative and according to the Baroque aesthetics gives a content of a play. Thus, this method is not only a formal artistic method, but also is an integral part of the whole play and its allegoric comment. The phenomenon “Theater in the Theater” manages to convey spectators attention from the progress of the key plot to the parallel world; by

allusive images of myths it gives comments for the play and thus still more intensifies effect received from theatrical performance and educational impact reached by it.

Thus, the author of a Slovak “school play” created on the Georgian theme addresses a method widely spread in Baroque epoch – “Theater in the Theater”, the principle of mirroring that is characteristic for Baroque aesthetics. Mirroring serves to resolve many aesthetic tasks, it shows author’s splendidly interchained religious ideas. In this case a play inserted in the play, the key idea of the play, devotion of the key personage of the play to the Christian faith, is offered by means of mythological images, which enriches the play and adds to its spectacularity and theatricalism, since a theater was the most Baroque trend of Baroque epoch by its extreme pomposity and luxuriance. Even ballet was devoted to the Georgian play.

Keywords: School drama, Queen Ketevan, “Theater in the Theater“, Baroque, Mythology

Dali NADIBAIDZE, PhD en Philologie, Enseignante au Centre de langues, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ახალი აღთქმის ძველი ქართული თარგმანები და მეცნიერული კვლევის პერსპექტივები

თეზისები: საქართველო უძველესი ქრისტიანული ქვეყანაა, მისი ეკლესია სამოციქულოა და ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადება დაახლოებით 326 წლით თარიღდება. მე-5 ს-ის ქართულ ჰაგიოგრაფიულ ნაშრომში „შუმანიკის წამება“ სახარება უკვე ნახსენებია, რომელიც დედოფალ შუმანიკს ჰქონდა. ჩვენ გვაქვს უძველესი ქართული ხელნაწერები, რომლებიც დაცულია მსოფლიოს წმიდა მონასტრებში, უდიდეს მუზეუმებსა და წიგნთსაცავებში, მათი დიდი ნაწილი შესწავლილია, დიდი ნაწილი კი ჯერ კიდევ გამოსავლენი და შესასწავლი. მათი უმრავლესობა ნათარგმნია ბერძნული ენიდან, არის მნიშვნელოვანი თარგმანები სხვა ენებიდანაც, მაგალითად, სირიულიდან. სახარება ქრისტიანობის საფუძველია და მისი თარგმნა ყველა ქრისტიანული ქვეყნისთვის კულტურისა და ლიტერატურის დიდი ეპოქის დასაბამთან არის დაკავშირებული.

ახალი აღთქმის ბერძნულ-ლათინურ-ქართულ დოკუმენტირებულ ლექსიკონზე მრავალწლიანი მუშაობისას დამიგროვდა გარკვეული დაკვირვებები, რომლებიც ასახული იქნება წინამდებარე მოხსენებაში. ქართულად გვაქვს წმიდა გიორგი მთაწმიდელის უზუსტესი, ქართულ ვულგატად აღიარებული ახალი აღთქმის კანონიკური ტექსტი, გვაქვს დიდი ქართველი მეცნიერის აკაკი შანიძის მიერ გამოცემული „ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია“ და ასევე დიდი მეცნიერის ი. იმნაიშვილის მიერ გამოცემული „ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია“. მოხსენებაში

განხილული იქნება, რამდენადაც ეს მოხსენების ფარგლებშია შესაძლებელი, ამ თარგმანების დიდი მნიშვნელობა. იმავდროულად, ბერძნულ დედანთან და ლათინურ თარგმანთან შედარების საფუძველზე შევეცდებით, წარმოვაჩინოთ ქართული თარგმანების მნიშვნელობა ქართველოლოგიური, მთარგმნელობითი და ლექსიკოგრაფიული კვლევებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ახალი აღთქმა, კანონიკური ტექსტი, ქართული თარგმანი

Abstract: Georgia is one of the earliest Christian countries. The Georgian church is the apostolic church, while the declaration of Christianity as the official religion of Georgia is dated to the year 326. A 5th century hagiographical narrative, “The Martyrdom of the Holy Queen Shushanik” already mentions the Gospel that belonged to the Holy Queen. Old Georgian manuscripts are preserved in Holy Monasteries and the greatest museums and libraries of the world. While many of them have already been studied, quite a number of manuscripts still remain to be revealed and examined in the future. Although most of them were translated from Greek, there are important translations from other languages as well, e.g. Syriac. The Gospel is the foundation of Christianity and its translation marks the commencement of the great epoch in the culture and literature of all Christian nations.

This paper presents a number of observations accumulated during my many-year work on the Greek-Latin-Georgian Documented Lexicon of the New Testament. We have in Georgian the canonical version of the New Testament translated by George the Hagiorite (Giorgi Mtatsmindeli), which is the most accurate version; likewise, “Two Old Redactions of the Georgian Gospel”, edited by the renowned Georgian scholar Akaki Shanidze, and “Two Latest Georgian Redactions of the Gospel”, edited by another reputed scholar I. Imnaishvili. The article discusses, to the extent possible for a conference paper, the significance of these translations and by comparing them with the Greek original and the Latin translation, foregrounds their role in Kartvelology, translation studies and lexicographical studies.

Keywords: New Testament, Canonical Text, Georgian Translation

Irina NATSVLISHVILI, Docteur en Philologie, Chercheuse, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

„ასწლოვანი მატთანის“ რუსულენოვანი თარგმანი (მნიშვნელობა და კულტუროლოგიური ასპექტები)

თეზისები: თანამედროვე გლობალისტური სამყაროს მულტიკულტურულ საზოგადოებაში თარგმანი, როგორც განსხვავებულ კულტურებს შორის ინტერაქციის საშუალება, განსაკუთრებულ ღირებულებას იძენს.

ნებისმიერი ლიტერატურული ტექსტი, უპირველეს ყოვლისა, თავისი ეთნოკულტურული გარემოს ინტელექტუალური პროდუქტია, რომელიც ეპოქისთვის ნიშანდობლივ მსოფლმხედველობრივ და ესთეტიკურ

პარადიგმათა კონტექსტში აღიქმება. შესაბამისად, მისი თარგმნის პროცესში აღნიშნული ფაქტორის გათვალისწინება სრულფასოვანი ინტერკულტურული კომუნიკაციისათვის მნიშვნელოვან და აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

ამ თვალსაზრისით, გვინდა ყურადღება გავამახვილოთ მედიევალური ქართული მწერლობის ერთ-ერთი გამორჩეული ნიმუშის - „ასწლოვანი მათიანის“ - უახლეს თარგმანზე (Анонимный Грузинский Хронограф XIV века. Перевод со старогрузинского Г.В. Цулая, Вып. I. Текст. М., 2005), რომლის მნიშვნელობაზე აშკარად მეტყველებს მისი, როგორც ისტორიის, რეცეპცია თანამედროვე აღმოსავლეთმცოდნეობით, მონდოლოლოგიურ და კავკასიოლოგიურ არაქართულენოვან სამეცნიერო კვლევებში, ვინაიდან თხზულება, თავის მხრივ, შეიცავს უნიკალურ ცნობებს ხვარაზმელთა, მონდოლთა, კავკასიის ხალხების ისტორიისა და კულტურის, აგრეთვე, აფხაზებისა და ქართულ-ოსური ურთიერთობების შესახებ. ეს უკანასკნელი ფაქტორი კი მის რუსულენოვან თარგმანს მეტად აქტუალურს ხდის ქართული სახელმწიფოს მიმდინარე პრობლემებზე პოლიტიკური დისკურსისთვის.

მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ „ასწლოვანი მათიანე“ თუმცა კი თავისი მიზნობრიობით ისტორიული ხასიათის თხზულებაა, მხატვრულ-ესთეტიკური მახასიათებლებით ის მედიევალური ქართული მწერლობის განუყოფელი ნაწილია, რაც გამორიცხავს მის აღქმას მხოლოდ ისტორიული წყაროს ჭრილში და უფრო მეტიც, შეიძლება ითქვას, რომ ისტორია აქ გენოტიპური თუ ეპოქის ზოგადკულტუროლოგიური პარადიგმების კონტექსტში იკითხება და სწორედ ამ გზით იძენს აზრსაც და სიცოცხლესაც. შესაბამისად, მისი, როგორც კულტურული ფაქტის, ტრანსფერი სხვა ენაზე, მთარგმნელისგან არა მხოლოდ ენობრივ კომპეტენციას, არამედ სტილისა და პოეტიკის ადეკვატური ინტერპრეტაციის უნარსაც მოითხოვს.

„ასწლოვანი მათიანის“ რუსულ თარგმანზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ, ფაქტობრივი და ლინგვისტური თვალსაზრისით, ის შესანიშნავად არის გამართული მიმღები კულტურის ენაზე, თუმცა ძირითადად უგულვებელყოფილია თხზულების ინტერტექსტი, რომელიც მედიევალურ მწერლობაში ბიბლიური ციტატებისა და ალუზიების სახით ვლინდება და მრავლისმნიშვნელია ფაქტების ინტერპრეტირებისა და შეფასებისას.

საკვანძო სიტყვები: მედიევალური, მხატვრულ-ესთეტიკური პარადიგმა, ინტერტექსტი

Abstract: Translation in the modern global world's multicultural society, also known as a form of interaction between different cultures, is gaining a special meaning.

Any form of text in literature is a perception of the era's world view and paradigms, when translating, this factor is important to achieve perfect intercultural communication.

With this point of view, we need to call attention to the modern translation of *The Hundred Years Chronicle*, it's importance is outlined by its historical reception of

modern non-Georgian: Oriental, Mongolian and Caucasian scientific studies, because the selected work contains unique information regarding the history, culture and relations. This factor makes the Russian translation an active topic in the political discourse regarding Georgia's ongoing problems.

The Hundred Years Chronicle with its purpose is historical, but with its artistic-esthetic elements it is an indivisible piece in Georgian medieval literature. This fact excludes the judgment of looking at it in a historic point of view and it is read in the context of the mentioned era's cultural paradigms and in this way it gains meaning and life. Accordingly, by looking at it as a transfer of a cultural fact to another language, it is to be noted that the translator should possess not only competence in the language, but also the ability to adequately interpret style and poetics.

Based on the Russian translation of *The Hundred Years Chronicle* we can see that speaking from a factual and linguistic point of view, it is well ordered for the receiving culture's language, however the original version's intertext is excluded, which is shown in the medieval text's biblical quotations and allusions and is of high importance when interpreting and evaluating facts.

Keywords: medieval, artistic-esthetic paradigms, intertext

Natia NATSVLISHVILI, Master de Philologie, Centre national de manuscrits Kornéli Kékélidzé de Géorgie

თეოფანე კესარია-კაპადუკიელის „სწავლანის“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი

თეზისები: კესარია-კაპადუკიის მთავარეპისკოპოს თეოფანეს „სწავლანი“ დაცულია კორნელი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

მონაცემები თხზულების ავტორის შესახებ თითქმის არ მოგვეპოვება და რაც ვიცით, ყველაფერი მისი ნაშრომიდანაა ცნობილი. ბერძნულში არ იძებნება „სწავლანის“ ორიგინალი, ამდენად, თარგმანს დედნის ფუნქცია ენიჭება.

ორიგინალის გარეშე თარგმანის ხარისხის სრულად შეფასება ვერ ხერხდება. ასეთ დროს საუბარი შესაძლებელია მხოლოდ ნათარგმნ ტექსტზე, თუ რამდენად კარგად არის ის გადმოქართულებული. განსაკუთრებულია და გადამწყვეტიც კი მთარგმნელის პროფესიონალიზმი და მხატვრული გემოვნება, რაც უტყუარად აისახება თარგმანში, განურჩევლად იმისა, რა სფეროს განეკუთვნება სათარგმნი მასალა. რაც უფრო მრავალმხრივი და დახელოვნებულია მთარგმნელი, მით მეტია გარანტია, რომ დედანი მკითხველამდე ნაკლები „დანაკარგით“ მივა. ჩვენს შემთხვევაში ასეთი გარანტია თავად ეფთვიმე ათონელია.

არსებობს საინტერესო ტენდენცია – მთარგმნელი ხშირად მიმართავს მის მშობლიურ ენაში არსებულ ნათარგმნი ან ორიგინალური თხზულებებიდან

ციტირებას და მოიხმობს მხოლოდ მისი ენისთვის დამახასიათებელ ხატოვან სიტყვათქმებს, ანდაზებს, იდიომებსა თუ გამოსახვის სხვა მხატვრულ საშუალებებს, რითაც იგი ნათარგმნ თხზულებას შემღებობისდაგვარად აახლოვებს მშობლიურ ენასთან. ამის გათვალისწინებით კი შესაძლოა მთარგმნელის წარმოშობა, მისი საცხოვრებელი გარემო და არეალი დადგინდეს.

საკვანძო სიტყვები: თეოფანე, სწავლანი, თარგმანი, ეფთვიმე, ათონელი

Abstract: “Teachings” by Theophanes, Archbishop of Caesarea-Kappadokia is preserved at Korneli Kekelidze National Center of Manuscripts of Georgia.

There are almost no data about the author and all we know are from his work. No original of the “Teachings” was found in Greek and therefore, the translation has the function of original.

Without original text the translation quality cannot be fully assessed. In such cases only the translated text can be regarded, among them, how well it is formulated in Georgia. Professionalism and creative taste of the translator is decisive, this can be undoubtedly seen in the text, irrespective of the sphere of translated material. Greater are the translator’s range and skills, greater is the guarantee that the original is delivered to the readers with less “losses”. In our case such guarantee is Euthymius the Athonite himself.

There is an interesting trend – the translator frequently provides quotations from the translated or original works in his native language and uses the figural expressions, proverbs, idioms and other creative means characteristic for his native language only thus making the translated text as close to his language as possible. And regarding this, the origins, living environment and area can be clarified.

Keywords: Theophanes, Teachings, translation, Euthymius, Athonite

Ada NEMSADZE, Chercheuse, Professeur invité, Université d’État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

ალექსანდრე ჩაჩიკოვი - ქართული მთარგმნელობითი სკოლის ერთი უცნობი სახელი

თეზისები: ალექსანდრე ჩაჩიკოვი (ჩაჩიკაშვილი) ქართული მთარგმნელობითი სკოლის ერთი თითქმის უცნობი სახელია, ანტისაბჭოთა საქმიანობის გამო რეპრესირებული და საბჭოთა პერიოდში აკრძალული პოეტი და მთარგმნელი. ის სამხედრო პირი იყო. თავიდან თეთრ გვარდიაში მსახურობდა, მერე – დამოუკიდებელი საქართველოს მენშევიკურ რეგულარულ არმიაში, საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ კი თავი დაანება სამხედრო სამსახურს და საცხოვრებლად მოსკოვში გადავიდა. 1941 წელს გაიწვიეს ომში, იმავე წლის ოქტომბერში ტყვედ ჩავარდა. აქედან დაიწყო მისი ანტისაბჭოთა მოღვაწეობაც: იგი გერმანელთა მხარეს საკუთარი ნებით გადავიდა და საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლა დაიწყო. ომის დამთავრების შემდეგ დააპატიმრეს და

როგორც მოღალატე, 1946 წელს დახვრიტეს. ამის შემდეგ ჩაჩიკოვის სახელი იკრძალება. რუსულ ლიტერატურულ საიტებზე მისი გარდაცვალების თარიღად 1941 წელია მითითებული.

ალექსანდრე ჩაჩიკოვის ლიტერატურული საქმიანობა 1919 წლიდან იწყება. იგი რუსულენოვანი პოეტია, ლექსებს აქვეყნებს საქართველოში გამომავალ ჟურნალებში «Оди», «Софии Георгиевне Мельниковой: Фантастический кабачок 1917-1918-1919», წერს პოემას რუსთაველზე, გამოსცემს პოეტურ კრებულებს... 20-იან წლებში ფუტურისტულ ლექსებს წერდა და ძალიან პოპულარული იყო რუსულ ფუტურისტულ წრეებში. იყო მოსკოვის მწერალთა კლუბის წევრი, მთარგმნელი (ფრანგულიდან რუსულად). რუსულად უთარგმნია ქართველ მოდერნისტთა (გალაკტიონის, ილო მოსაშვილის, ვალერიან გაფრინდაშვილის, სანდრო ეულის...) და კლასიკური ლიტერატურის (აკაკი წერეთლის და სხვათა) ნიმუშები, ასევე ჩუვაშური, მორდოვული, კომური და დაღესტნური ლექსები. მოხსენებაში ვისაუბრებთ ალექსანდრე ჩაჩიკოვის ბიოგრაფიის დღემდე უცნობ დეტალებზე, რომლებიც საბჭოთა უშიშროების არქივში ვიპოვეთ, და მის მთარგმნელობით საქმიანობაზე.

საკვანძო სიტყვები: ალექსანდრე ჩაჩიკოვი, საბჭოთა რეპრესიები, ფუტურიზმი, ქართველი მოდერნისტები

Abstract: Georgian translation school has one, almost unknown name – repressed due to anti-soviet activities and restricted during the Soviet period Alexandre Chichikov (Chachikashvili). He was a military man. At first he served in the White Guards, after in the Menshevik Regular Army of Independent Georgia; after Georgia's sovietization he resigned from military service and moved to live in Moscow. In 1941 he was taken prisoner and that is when his anti-soviet activities started: he took the German side and started fighting against the Soviet regime. He was arrested after the war ended and was executed as a traitor. After this Chichikov's name was banned.

Alexandre Chichikov's literary activity started in 1919. He published Russian-language poems in Russian magazines published in Georgia: Odi; Sofia Georgievna Melnikova's Fantastic Tavern 1917-1918-1919 («Оди», «Софии Георгиевне Мельниковой: Фантастический кабачок 1917-1918-1919»); writes an epic poem about Rustaveli; publishes poetic almanacs... He wrote futuristic poems in 1920s and was very popular in Russian futuristic society. Chichikov was member of the Moscow Club of Writers; translator (from French into Russian). He has translated into Russian works by Georgian modernists (Galaktion, Ilo Mosashvili, Valerian Gaprindashvili, Sandro Euli...) and classic authors (Akaki Tsereteli and others); he has also translated Chuvashian, Mordovian, Komian and Dagestani poems. In the report we will talk about Alexandre Chichikov's biography details that were unknown until now and which we have found in the Soviet state security archive and about his translation works.

Keywords: Alexandre Chichikov, Soviet repression, Futurism, Georgian modernists

Cristina NICHITA, PhD Student, Moldova State University, Republic of Moldova

Metaphors - a Source of Conceptualization in Artificial Intelligence Terminology

Abstract: Artificial intelligence is a topical field in computer science. It was created according to the human brain model, which reveals a high level of complexity both in structure and in operations, and many of the new concepts in this field are created using terminological metaphors, an important source of materialization of concepts in a specific domain, with the possibility of reterminologization in another domain more or less close in operations. Some features of the term metaphorized in the primary domain (that of the information technologies in our research) are borrowed and extended to a new domain. We are trying to identify how this extension occurs and the resulting reterminologization effects. Our research is relevant regarding the neonyms produced in the field of new technologies and the study of their “migration”, with certain variations, towards new specialized fields. We consider that in this case the conceptualization is suggestive and allows a better understanding of the structure, principles and functions of new software or objects in artificial intelligence based on the artificial neural network, having analogous functioning to a human neuron system. We analyze the metaphorical model according to which the terms in the field of artificial intelligence were created, including the frames and slots valid for creating this model. We operate with terms in the field of cognitive intelligence and emotional intelligence, considering terms partially corresponding to those in the field of artificial intelligence. We aim to reconfirm the hypothesis of the interconnection between these 3 types of intelligence.

Keywords: terminology, terminological metaphor, conceptualization, artificial intelligence, emotional intelligence, cognitive intelligence

Liana NOZADZE, Professeur associé, Université d'État Akaki Tsérétéli de Koutaïssi, Géorgie

*რუსთაველის პოემის ფრანგულენოვანი თარგმანი ანუ „მზიანი ღამე“
(გასტონ ბუაჩიძის თარგმანის მიხედვით)*

თეზისები: ის, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ შოთა რუსთაველის პოემა განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის სფეროში მსოფლიოს უდიდეს მიღწევად აღიარა, მნიშველოვანწილად, სხვადასხვა ენაზე შესრულებული თარგმანების დამსახურებაცაა. ამჯერად შევჩერდებით გასტონ ბუაჩიძის მიერ ფრანგულ ენაზე შესრულებულ თარგმანზე (1989 წ.). ჩვენთვის ეს თარგმანი საინტერესო იქნება ორი ძირითადი თვალსაზრისით:

1. დავუშვებთ ვარაუდებს, თუ რა მიზანი ამოძრავებდა მთარგმნელს „ვეფხისტყაოსნის“ შერჩევასა და როგორ აკავშირებს იგი, თარგმანის საშუალებით, ორ ეპოქას - ოქროს ხანასა და საბჭოეთის ეპოქას;

2. ვიმსჯელებთ, თუ რამდენად შეინარჩუნა „ვეფხისტყაოსნის“ მთარგმნელმა შოთა რუსთაველის სტილი, ლექსთწყობა, ტროპული და ფილოსოფიური აზროვნების ნიუანსები, რათა მათი ნაზავი ფრანგულენოვან მკითხველამდე მიეტანა.

შოთა რუსთაველის პოემა, თავისი სათაურით, შინაარსითა და ფორმით, სიმბოლურ-ალეგორიული ნაწარმოებია, რომელიც თავისუფლების სანუკვარ იდეას უკაშირდება. რუსთაველის მკვლევრის, ზვიად გამსახურდიას აზრით, ნაწარმოების იდეა, მთავარი გმირების არაბულ და სპარსულ სახელთა თარგმანების მეშვეობით, შეიძლება ასე ავხსნათ: „თუკი ადამიანი შეძლებს, საკუთარ პიროვნებაში თავი მოუყაროს რწმენას (ავთანდილი), იმედსა (ფრიდონი) და სიყვარულს (ტარიელი), იპოვის „იმას, რაც არსად არ არის“ – „საღმთო სიბრძნე და მადლი“, რომელიც ალეგორიულად შეიძლება გავიგოთ, როგორც თავისუფლება (ნესტან - დარეჯანი)“. სიმბოლურია, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ბუაჩიძესეული თარგმანი საბჭოეთის პერიოდში გამოვიდა, თითქოს გარკვეული წინასწარმეტყველება 1989 წლის 9 აპრილის შემდეგ განვითარებული მოვლენებისა და ქართველთა ეროვნული გამოფხიზლებისა. ჩვენი ყურადღება, ფრანგულენოვანი ტექსტის მაღალმხატვრულობასთან ერთად, მიიპყრო თავად მთარგმნელის მიერ წიგნზე წამმღვარებულმა წინასიტყვაობამ, სახელწოდებით - „მზიანი ღამე“. საინტერესოა, რას ამბობს მთარგმნელი, შეფარვით, ამ წინასიტყვაობის მეშვეობით? რუსთაველის პოემის ვერსიფიკაციის საკითხები კარგად არის შესწავლილი. ცნობილია, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ წარმოდგენილი „მაღალი“ და „დაბალი შაირი“ უცხო ენაზე თარგმნისას უდიდეს სირთულეებს ქმნის. ასევე, რთულად გადასაჭრელი ამოცანაა რუსთაველისეული რითმის გამეორება თარგმანში. ვიმსჯელებთ, თუ როგორ შეინარჩუნა გ. ბუაჩიძემ ორიგინალის მუსიკალურობა თარგმანში და, როგორ წაადგა ფრანგულენოვან ტექსტს ზოგიერთი სახის ცვლილება; ასევე, როგორ შეინარჩუნა მთარგმნელმა ორიგინალის მხატვრული სტილი. და ბოლოს, მაღალმხატვრული თარგმანის შესრულებისათვის მნიშვნელოვანია ორივე ქვეყნის კულტურისა და ისტორიის ზედმიწევნით ცოდნა. დედიტ ფრანგი და მამით ქართველი მეცნიერისა და შემოქმედისათვის „ვეფხისტყაოსნის“ გმირების ფრანგულ ენაზე ამეტყველება, სავარაუდოდ, სხვა მიზეზებთან ერთად, შინაგანი მოთხოვნილებაც უნდა ყოფილიყო.

საკვანძო სიტყვები: მზიანი ღამე, „მაღალი შაირი“, „ვეფხისტყაოსანი“

Abstract: “The Knight in the Panther’s Skin” has been translated since the beginning of the XIX century: partly, fully, in prose, in verse; it has been translated for different reasons... each of them requires thorough study and deserves special attention, but for now, we will focus on Gaston Buachidze’s French translation of the poem (1989).

We will suggest what made the translator choose “The Knight in the Panther’s Skin” and how he linked two epochs – The Golden Age and the Soviet epoch with the help of the translation;

We will discuss to what extent the translator preserved the author’s style, versification, the details of metaphorical and philosophical thinking, in order to introduce the work to the French-speaking readers and whether it is possible to consider the translator of the text to be Rustaveli’s co-author.

Shota Rustaveli’s poem is a symbolic-allegorical work according to its title, plot and form, it is connected with the cherished idea of freedom.

It is known that Rustaveli’s jubilee was first celebrated by Stalin’s order and the introduction of “The Knight in the Panther’s Skin” to the world is also connected with the Soviet period, with the repressions of 1937, but isn’t it interesting, how? Buachidze’s translation of “The Knight in the Panther’s Skin” was also published in the Soviet period, like a prediction of the events following April 9, 1989 and Georgian national awakening. What connection is there between these two historical events and G. Buachidze’s translation?

Apart from originality of the French text, our attention was also attracted by the author’s preface to the book entitled “The Sunny Night”. It is interesting what the translator says in his preface.

Versification issues of Rustaveli’s poem have been thoroughly studied. It is known that “high” and “low” verses presented in “The Knight in the Panther’s Skin”. Another problem is the repetition of Rustavelian rhythm in translation. We will discuss how G. Buachidze preserved the music of the original in his translation and how he made certain changes to the French text.

To succeed, the translator must have intuition to understand the essence of the text; preserve the humour, irony given in the original; possess the ability to use word games, aphorisms and proverbs, devices of morphological speech; preserve the original style of the author...

And, finally, the translator has to have a deep and thorough knowledge of the culture and history of both countries. For the great scientist and creator, who was half French and half Georgian, the translation of “The Knight in the Panther’s Skin” into French and its introduction to the French reader must have been his inner demand.

Keywords: Sunny Night, The Knight in the Panther’s Skin, Rustaveli, high verse, low verse

Alexis NUSELOVICI (NOUSS), Professeur, Aix-Marseille Université, France

Littératures nationales et traduction: la gloire ou la misère?

Résumé: Dans "Littérature nationale", le second terme mène la danse sémantique. En effet, c'est lui qui gère les paramètres permettant d'appréhender le syntagme puisqu'il est maître des vecteurs assurant l'expression (la langue) et la diffusion (le territoire) de la ladite littérature.

En revanche, la traduction vient attirer l'attention sur le premier terme, littérature, puisqu'elle défait les prétentions attachées à la langue ou au territoire.

Dès lors, faut-il craindre qu'un usage généralisé de la traduction exerce une menace sur la légitimité des littératures nationales ou espérer que sa pratique contribue à l'instauration d'une "République des Lettres" étendue à la planète?

En hommage au travail de Pascale Casanova, cette communication tentera de répondre à la question par le biais d'une reconsidération de la nature et de la fonction de la littérature comparée aujourd'hui.

Mots-clés: traduction, littérature comparée, langue, territoire, «République des Lettres»

Louis Martin ONGUENE ESSONO, Professeur, Université de Yaoundé1 Cameroun

Inculturation et foi en Afrique : fidélité des cultures juive et camerounaise dans quelques psaumes traduits en ewondo

Résumé: Le christianisme est entré au Cameroun en plusieurs étapes. D'abord la Baptist Missionary Society en 1841, puis le protestantisme en 1845, la Presbyterian Church en 1885 et, enfin, le 08 décembre 1890, le catholicisme avec les Pallottins allemands. L'évangélisation généralisée en 1901, l'ouverture des écoles catholiques, l'inauguration en 1927 du grand séminaire et l'ordination des premiers prêtres noirs le 8 décembre 1935, semblent consolider la foi implantée au Cameroun.

Pour l'expansion de cette foi, les nouveaux prêtres veulent semer l'évangile dans les langues camerounaises. L'abbé Amara, prêtre camerounais, a choisi le chant pour champ d'action en composant une centaine de chants traduits des psaumes.

L'opération cognitive s'origine de la connaissance de l'hébreu, du grec et du latin qu'il convertit en ewondo, langue officielle de l'église de Yaoundé. Cet exercice présuppose, outre l'appropriation de la culture d'Orient, mais aussi la capacité à procéder à la vulgarisation et à la transposition lexicale, sémantique, syntaxique et culturelle des réalités d'Israël à celles d'un pays d'Afrique centrale.

La présente communication examine l'expression des faits culturels des deux langues, sur la base de l'observation des manipulations linguistiques. Le corpus est extrait des quelques psaumes traduits et visant à amener les Africains à arrimer leurs cultures ancestrales aux méandres inconnues de la foi chrétienne.

Mots-clés: Évangile, catholique, foi, fidélité, inculturation traduction, culture, psaumes, chants

Tamar PAICHADZE, Professeur, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

სალომეა - მხატვრული ბინარი და მთარგმნელობითი რეტროსპექტივები

თეზისები: საზოგადოებრივ შემეცნებაში არსებობს ცნებები, რომელთაც გარკვეული საბაზო მნიშვნელობა გააჩნიათ და დროთა განმავლობაში სხვადასხვა ისტორიული რაკურსით, ინტერპრეტაციითა და ანალიტიკით

ყალიბდებიან თუ წარმოჩნდებიან. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ის გარკვეული სახეორივი ბინარები, რომლებიც მსოფლიო კულტუროლოგიური განვითარებისა და ცივილიზაციის შესაბამისად ე.წ. „საწყისის შემეცნებასთან“ არიან დაკავშირებული. ასეთ სხვადასხვა ანალოგებს შორის არის ბიბლიური ტექსტი და ბიბლიური პერსონაჟი, რომელიც სხვადასხვა ისტორიულ ეტაპზე არაერთგზის იქცა შემოქმედებითი პროცესის ინსპირაციად.

ამ მიმართულებით სხვა არაერთ ანალოგს შორის უნდა მოვიხსენიოთ სალომეა - „ძველი აღქმის“ ემპირიული პერსონაჟი, რომელიც არ არის მთავარი გმირი მაგრამ არის ფრიად სახეობრივი, დინამიური და წინააღმდეგობრივი პერსონაჟი.

სალომეას სახე არაერთგზის იქცა გამოწვევად მსოფლიო კულტურული პროცესისათვის, განსაკუთრებით სახვით ხელოვნებასა და ლიტერატურაში, თუმცა სალომეა, როგორც საბედისწერო ქალი და პაროლი ერთგვარი დუბლიკაციური აღქმისა, განსაკუთრებით გამოიკვეთა მოდერნისტულ მხატვრულ ტექსტებში.

ეს გამოწვევა ქართულ ლიტერატურაში მეოცე საუკუნის ოციან წლებში აირეკლა. ამ ინსპირაციის მიზეზი ოსკარ უაილდის „სალომეაში“ უნდა ვეძიოთ, რომელიც ერთიდაიმავე პერიოდში ორმა ცნობილმა ქართველმა მწერალმა, პაოლო იაშვილმა და გრიგოლ რობაქიძემ, თარგმნა. თავად ფაქტიც ცხადყოფს, რომ ავტორთა სახელიდან და იმიჯიდან გამომდინარე, საქმე გვაქვს ფრიად არაორდინალურ შემთხვევასთან.

ორივე თარგმანისათვის ბაზად მოიაზრება ორი „ბინარი“- ბიბლიური და უაილდისეული, რადგან როგორც ტექსტიდან იკვეთება, ორივე მათგანი გათვალისწინებულია. მიუხედავად ამ ორი ცნობილი მწერლის მსოფლმხედველობრივი და მხატვრული არჩევანის იდენტურობისა, ეს არის ორი განსხვავებული ტექსტი გამოხატული ინდივიდუალური ნიშნებით და ერთმანეთისაგან გამიჯნული შემოქმედებითი ფორმებით.

საკვანძო სიტყვები: ლიტერატურული ურთიერთობანი, თარგმანი, ბიბლიური პერსონაჟი, ტექსტის ანალიზი, მოდერნისტული ლიტერატურა

Abstract: In public cognition there are concepts having certain fundamental essence and at time passes they form and appear in different historic discourse, interpretation and analytics. In this sense essential are those certain image binaries, which are related to the so called “cognition of the origins” in accordance with world culturological development and civilization. Among such different analogues are the Biblical text and Biblical character, which has become an inspiration to creative processes at different historic stages many times.

Among many other analogies, in the given context we must mention Salomea – an empiric character of the Old Testament, who is not the main character, but is very expressive, dynamic and controversial character.

Salomea's image has many times become a challenge to the world cultural processes, especially in fine arts and literature, although, Salomea, as a fatal woman and the password of certain duplicative cognition especially outlined in modernist fiction texts.

The given challenge was reflected in Georgian literature in 1920s. The reason for such inspiration must be looked for in Oscar Wilde's Salomea, which was translated during the same period of time by two celebrated Georgian writers – Paolo Iashvili and Grigol Robakidze. The fact itself shows that considering the name and image of the authors, we are facing a very extraordinary case.

As the basis for both translations are considered the two “binaries” – Biblical and Wilde's, as, as the text shows, both of them are considered. Despite the identity of the worldview and creative choices of those two celebrated writers, those are two different texts with expressive individual marks and absolutely separate from each other creative forms.

Keywords: literary relationships, translation, Bible Character, Text Analysis, Modernist Literature

Roxana PATRAS, Professeur associé, Université „Alexandru Ioan Cuza” de Iasi, Roumanie

Hajduk Tales from Romanian to French and back: Panait Istrati's *Présentation des Haïdoucs* and *Domnitza de Snagov*

Abstract: The paper aims at presenting 2 collections of tales published by Panait Istrati in French (1925-1926) — *Présentation des Haïdoucs* and *Domnitza de Snagov*, then quickly translated into Romanian by Alexandru Talex. While both the author's option to write in a foreign language (French) and his text's remake in Romanian could serve an interesting case for translation studies, my analysis will rather focus on the dynamic of theme/ topic re-localization. First, I am discussing Istrati's option “to export” hajduk tales: 1. in the trail of other authors' strategies to brand the same kind of national hero/ story (Bucura Dumbrava, Dinu Cocea); 2. in the wider context of the Romanian literary history, which witnesses, between 1860 and 1940, the emergence and expansion of hajduk genre (hajduk fiction) in various forms such as novel, short story, libretto, street and theatre play, and movie script; 3. in the context of Balkan literary traditions that feature the same type of hero — the Bulgarian *haiduti/ haydud/ bujdoso*, the Serbian *hajduk*, the Greek *klepht*, the Albanian *kaçak*, the Ukrainian *cossack/ opryshky/ haidamak*, the Czech and Slovak *loupeznik*, the Croatian *uskok*, the Turkish *efe/ zeybeck* and so forth.

Keywords: hajduk fiction, re-localization, cultural translation, Balkan literature, national hero

Nino POPIASHVILI, Professeur invité, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

**ქართული პოეზიის ანთოლოგია გერმანულ ენაზე: შედგენილობა და
მეთოდოლოგია სამი ანთოლოგიის მაგალითზე**

თეზისები: ქართული პოეზიის პირველი თარგმანები ეკუთვნის ცნობილ გერმანელ საზოგადო მოღვაწეს, არტურ ლაისტს, რომელიც ილია ჭავჭავაძემ მოიწვია საქართველოში, გააცნო ქართული კულტურა, ლიტერატურა, პოეზია და სთხოვა, ქართული პოეზია გერმანულად ეთარგმნა. 1887 წელს ლაიპციგში დაიბეჭდა არტურ ლაისტის მიერ თარგმნილი პირველი გერმანულენოვანი ქართული პოეზიის ანთოლოგია „ქართველი პოეტები“.

1971 წელს გერმანიაში გამოიცა ქართული პოეზიის მეორე ანთოლოგია: „რვასაუკუნოვანი ქართული პოეზია“, რომელიც შადგინეს ადოლფ ენდლერმა და რაინერ კირშმა.

2015 წელს გერმანულად გამოიცა გერტ რობერტ გრიუნერტისა და ნინო პოპიაშვილის მიერ შედგენილი ქართული პოეზიის ანთოლოგია „გული მიმიწევს საქართველოსკენ“. ანთოლოგიას ერთვის კომპაქტ-დისკიც, რომელშიც ჩაწერილია 40 ქართველი ავტორის მიერ წაკითხული ლექსები.

ქართულ-გერმანულ ლიტერატურულ ურთიერთობებში დიდი კულტურული და ლიტერატურული მნიშვნელობა ენიჭება სამივე ანთოლოგიას.

მოხსენებაში ვისაუბრებთ დასახელებული ანთოლოგიების თარგმნის მეთოდოლოგიასა და შედგენილობაზე, ყურადღებას მივაქცევთ თარგმანმცოდნეობით და თარგმანის ისტორიის ასპექტებს.

საკვანძო სიტყვები: ქართული პოეზია, სამი ანთოლოგია, თარგმნის მეთოდოლოგია

Abstract: The first translations of Georgian poetry belong to the famous German public figure Arthur Leist, who was invited to Georgia by Ilya Chavchavadze; he got acquainted with the Georgian culture, literature, poetry and asked him to translate Georgian poetry into German. In 1887, the first German-language anthology of Georgian poetry, “Georgian Poets,” translated by Arthur Leist, was published in Leipzig.

In 1971, a second anthology of Georgian poetry was published in Germany: “Eight-Century Old Georgian Poetry”, which was compiled by Adolf Endler and Rainer Kirsch.

In 2015, an anthology of Georgian poetry was published in German, compiled by Gert Robert Grünert and Nino Popiashvili, “My Heart Goes Out to Georgia.” A CD is attached to the anthology, on which poems recited by 40 Georgian authors are recorded.

All three anthologies are given great cultural and literary significance in Georgian-German literary relations.

In the report we will talk about the methodology and composition of the translation of the named anthologies, we will pay attention to aspects of the translation studies and the history of translation.

Keywords: Georgian Poetry, three Anthology, Methodology of the Translation

Anda RĂDULESCU, Professeur, Université de Craiova, Roumanie

La retraduction des Liaisons dangereuses en roumain – une traduction sémantique ou une traduction communicative ?

Résumé: L'unique roman de Choderlos de Laclos, écrit en 1782, et qui l'a rendu célèbre par la série des lettres échangées entre ses personnages, prétend combattre le libertinage tout en l'incarnant par les fascinantes figures de la marquise de Merteuil et du vicomte de Valmont. L'élégance du style de l'auteur, la finesse dans l'analyse des comportements et des sentiments contradictoires des personnages, tout comme le dramatisme du final a éveillé l'intérêt de quelques traducteurs roumains, tous écrivains et essayistes, qui se sont évertués à le rendre en roumain. Les deux premiers, Radu Cioculescu (1943) et Alexandru Philippide (1966) se sont orientés vers une traduction linguistique, sémantique, favorisant le texte source (une traduction sourcière) et gardant, dans la mesure du possible, les structures syntaxiques et sémantiques du français. Leur fidélité par rapport à l'auteur et à son style est évidente. La dernière version, plus récente, celle de Cristina Jinga (2011), privilégie la traduction communicative, visant à obtenir un effet similaire sur le lecteur roumain, comparable à l'impact de l'original sur le lecteur francophone. Sans trahir Laclos ni sous l'aspect stylistique, ni comme essence, la traductrice cherche à restituer l'atmosphère du roman, les mœurs du temps, tout en mettant l'accent sur le manque de moralité de l'ancienne noblesse française, son hypocrisie et sa cruauté.

Notre analyse repose sur l'hypothèse que les deux premières traductions ont eu comme *skopos* de faire connaître Laclos aux lecteurs roumains, alors que la dernière a envisagé plutôt un rajeunissement du roman, compte tenu de la dynamique et de l'évolution du roumain, du changement du contexte culturel (traductions faites au XXe s /vs/ au XXIe s.) et du goût des lecteurs modernes.

Mots-clés : retraduction, traduction sémantique, traduction communicative, fidélité, concision

Abstract: Choderlos de Laclos's only novel, written in 1782, which made him famous due to the series of letters exchanged between the characters, claims to fight libertinage while also embodying it through the fascinating figures of the Marquise de Merteuil and the Vicomte de Valmont. The elegance of the author's style, the finesse of the analysis of the characters' contradictory behaviours and feelings, as well as the dramatic nature of the plot, aroused the interest of some Romanian translators, all having a writer's and essayist's background, who strove to render it into Romanian. The first two translators, Radu Cioculescu (1943) and Alexandru Philippide (1966)

focused on a linguistic translation, favouring the source text and keeping, as far as possible, close to the syntactic and semantic structures of the French language. Their fidelity to the author's style is obvious. Cristina Jinga's more recent translation (2011) favours a communicative translation, which aims at getting an effect on the Romanian reader similar to the impact of the original on the French reader. Without betraying Laclos either stylistically or in his essence, the translator seeks to restore the novel's atmosphere, the customs of Laclos's time, emphasizing the lack of morality, the hypocrisy and cruelty of the old French nobility. Our analysis is based on the assumption that the first two translations' *skopos* was to make Laclos known to Romanian readers, while the last one has rather considered a rejuvenation of the novel, taking into consideration the dynamics and the evolution of the Romanian language, the changes in the cultural context (20th century/ vs./ 21st century translation) and the taste of the modern readers.

Keywords: retranslation, semantic translation, communicative translation, fidelity, concision

Valentina RADULESCU, Enseignante chercheuse, Université de Craiova, Roumanie

Enjeux de la *traduction amont* : Ioana Pârvulescu – *La vie commence vendredi*

Résumé: La circulation des traductions d'œuvres écrites en langues mineures dans l'espace littéraire contemporain demeure restreinte, malgré les efforts conjugués des écrivains, des traducteurs, des éditeurs, etc., de rendre visibles les littératures nationales grâce à des langues véhiculaires plus prestigieuses que la langue-source.

Dans notre communication, nous proposons une analyse comparative de la version française du roman *La vie commence vendredi* (Prix de l'Union Européenne pour la littérature – 2013) de l'écrivaine roumaine Ioana Pârvulescu et de l'original. L'hypothèse que nous privilégions et que nous tenterons de démontrer, afin d'apporter quelques éléments de réponse à la question de Paul Bensimon : « le texte traduit fonctionne dans la culture-cible de la même façon que l'original dans la culture-source? », est la suivante : dans la mesure où la traduction « préserve l'information et la valeur globale de la source », où « les effets de chaque style sont exportables », la traduction peut avoir dans la culture-cible un fonctionnement analogue à celui de l'original dans la culture-source.

Afin de vérifier notre hypothèse, nous analyserons les techniques de la traduction *amont*, les particularités du texte traduit par rapport à l'original et nous tenterons d'identifier les éléments qui pourraient avoir un impact positif sur le public francophone et contribuer à une réception favorable.

Mots-clés: traduction *amont*, original, effets, analogue

Abstract: The circulation of translated works written in minor languages in the contemporary literary space remains limited, despite the combined efforts of writers,

translators, publishers, etc., to make national literature visible through more prestigious vehicle languages than the source language.

In our communication, we propose a comparative analysis of the french version of the novel *La vie commence vendredi* (European Union Prize for Literature - 2013) by the romanian writer Ioana Pârvulescu and the original. The hypothesis that we favor and will try to prove, in order to provide some answers to Paul Bensimon's question: "the translated text works in the target culture in the same way as the original in the source culture?" is the following: so far as the translation "preserves the information and the overall value of the source", as "the effects of each style are exportable", the translation may have in the target culture a functioning similar to that of the original in the source culture.

In order to verify our hypothesis, we will analyze the techniques of the *amont* translation, the specifics of the translated text compared to the original and try to identify the elements that could have a positive impact on the francophone public and contribute to a favorable reception.

Keywords: *amont* translation, original, effects, analog

Silvia ROTARU, doctorante, Université d'État de Moldova, République de Moldova

Reflective approach realization in translator's portfolio via socio-emotional descriptors

Résumé : L'objectif de cette communication est d'étudier les aspects socio-émotionnels d'un futur traducteur et les difficultés de la marginalisation socio-émotionnelle, qui peuvent conduire à des distorsions dans la traduction.

Depuis le 17ème siècle, Lock, Kant, Bratusi, Karpov et plusieurs autres ont postulé la dépendance entre le niveau de développement émotionnel et le niveau de la réflexion de la personnalité. Dans ce contexte, nous entreprenons une étude des théories actuelles sur le sujet de la réflexion.

Pour étudier la sphère émotionnelle, un test préliminaire a été réalisé en novembre 2019 auprès des étudiants de première année, des futurs traducteurs. Dans un premier temps, un questionnaire a permis d'identifier certains mécanismes de défense de l'ego, liés à la marginalisation socio-émotionnelle. Lors de la deuxième étape, les traductions des étudiants ont été analysées en termes de distorsion de la traduction due aux mécanismes de la défense de l'ego. A partir de l'analyse des résultats des tests, un algorithme d'un portfolio de traducteur a été élaboré. L'objectif du portfolio est de surmonter l'apparition de telles réactions comme le déni, le refus d'accepter la réalité telle qu'elle est, etc. Le choix des textes, des vidéos et des descripteurs socio-émotionnels du portfolio servent à la formation et au développement des compétences de réflexion, nécessaires pour qu'un futur traducteur réussisse à traduire d'une manière objective et correcte le texte source.

Ainsi, nous supposons, tout d'abord, que la composante socio-émotionnelle détermine la qualité du produit final en traduction, soit en déformant, soit en préservant les

émotions et les significations d'un texte source. Deuxièmement, le portfolio du traducteur permet de lutter contre les distorsions dans la traduction.

Mots-clés: descripteurs socio-émotionnels, marginalisation socio-émotionnelle, distorsions dans la traduction, portfolio du traducteur

Abstract: The purpose of this article is to study the socio-emotional sphere of a future translator and the problem of socio-emotional outsiderism, which may lead to distortions in translation material.

Since 17th century, Lock, Kant, Bratusi, Karpov and several other scientists have postulated the dependence of the level of emotional development on the level of reflecting of the personality. In this connection, a review of current theories on the subject of reflexion is carried out.

To study emotional sphere, a preliminary test was carried out in November , 2019 among the first year students, future translators. At the first stage of a study , a questionnaire helped identify certain mechanisms of ego defenses, related to socio-emotional outsiderism. At the second stage, the students products of translation were analyzed in terms of distortion in translation due to ego defenses mechanisms. On the basis of test results analysis, an algorithm of a translator's portfolio was elaborated. The portfolio's objective is to overcome such reaction formation, for instance denial, refusal to accept reality the way it is, etc. As portfolio textology, video-materials and socio-emotional descriptors serve the purpose of reflective skills formation and development , necessary for a future translator to become an objective container and an accurate translator of a source text.

Thus, we assume, firstly, that socio-emotional component determines the quality of the final product in translation either distorting or preserving emotions and meanings of a source text. Secondly, the translator's portfolio helps combat distortions in translation.

Keywords: socio-emotional descriptors, socio-emotional outsiderism, distortions in translation, translator's portfolio.

Rachida SADOUNI, Professeur, Université Blida 2, Algérie

La connaissance culturelle comme pierre angulaire dans la traduction en arabe du roman algérien d'expression française

Résumé: Ma communication s'inscrit dans l'axe 2, direction : Le traducteur comme co-auteur, lecteur et guide. Elle touche également la direction «Le transfert de l'identité ethnique, de genre et religieuse dans la traduction».

Partant du principe que toute traduction littéraire est une traduction de la culture, ma communication traite de l'importance, pour le traducteur littéraire, d'avoir une solide connaissance culturelle du texte source, et sans laquelle il ne peut assumer ainsi son rôle de co-auteur et de guide pour le lecteur de ce texte. Comme cas d'étude, j'ai analysé la traduction du français en arabe de *Le Fils du Pauvre* (1954), un roman de

l'écrivain algérien Mouloud Feraoun. Cette traduction a été réalisée par l'égyptienne Nesrine Choukri (2014), sous le titre ابن الفقير.

Dans ma communication, je défendrai l'idée que l'échec de traduire la culture source (noms propres, proverbes, culturèmes,...) conduit à une mauvaise traduction de l'œuvre littéraire. Le traducteur du roman de Feraoun devrait garder à l'esprit que ce texte écrit dans une langue étrangère (français), exprime la culture algérienne kabyle, et sans une connaissance approfondie de cette culture, le traducteur ne parviendra évidemment pas à rendre correctement la traduction du texte original avec toute sa charge culturelle.

Après analyse de cette traduction, j'ai conclu que Choukri a raté son rôle de co-auteur et de guide dans la traduction de l'œuvre feraounéenne à cause de sa méconnaissance totale de la culture kabyle algérienne. De même, elle a « massacré » l'identité ethnique kabyle contenue dans le texte source.

Mots-clés: Co-auteur, Culture, Feraoun, Le Fils du Pauvre, Traduction littéraire

Abstract: My paper falls under the 2nd area of the conference (translational problems), sub-area: The translator as co-author, reader and guide. It can also be included under the sub-area : The transfer of ethnic identity, gender and religion in translation. Starting from the principle that any literary translation is a translation of culture, my paper deals with the importance, for the literary translator, of having a solid cultural knowledge of the source text, and without which he cannot thus assume his role of co-author and guide for the reader of this text. As a case study, I analyzed the French to Arabic translation of Le Fils du Pauvre (1954), a novel by the Algerian writer Mouloud Feraoun. This translation was done by the Egyptian Nesrine Choukri (2014), under the title ابن الفقير. In this paper, I will defend the idea that the failure to translate the source culture (proper names, proverbs, culturemes, ...) leads to a bad translation of the literary work, in its whole. The translator of Feraoun's novel should keep in mind that this text, written in a foreign language (French), expresses Kabyle Algerian culture, and without a thorough knowledge of this culture, the translator will obviously not be able to render the translation of the original text correctly, and with all its cultural features. After analysis, I concluded that Choukri missed her role as co-author and guide in the translation of Feraoun's work because of her total ignorance of the Algerian Kabyle culture. Likewise, she "massacred" the Kabyle ethnic identity contained in the source text.

Keywords: Co-author, Culture, Feraoun, Le Fils du Pauvre, Literary translation

Tinatine SIKHARULIDZE, Doctorante, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie

*ბაირონის ქართულ ენაზე თარგმნის ტენდენციები XIX საუკუნის
60- 90 -იან წლებში*

თეზისები: ამა თუ იმ ერის კულტურული ცხოვრების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია თარგმნილი ლიტერატურა, რომელიც მედიატორის ფუნქციას ასრულებს ინტერკულტურულ ურთიერთობებში, ხელს უწყობს, როგორც სათარგმნი ლიტერატურის პოპულარიზაციას უცხოურ ენაზე, ისე ეროვნული ლიტერატურის გამდიდრება-განვითარებას. ამ თვალსაზრისით, ჩვენი ყურადღება მახვილდება ცნობილი ინგლისელი რომანტიკოსი პოეტის, ჯორჯ გორდონ ბაირონის ქართულ ენაზე თარგმანებზე XIX საუკუნეში. ეს პროცესი წარიმართა თავდაპირველად, ჯერ კიდევ ბაირონის სიცოცხლეშივე მისი პოპულარიზაციით საქართველოში და თარგმანებით შუალედური ენის (რუსული, ფრანგული) მეშვეობით (ს. ალექსი-მესხიშვილი, მ. თუმანიშვილი). რუსულ კულტურულ სივრცეში ბაირონის თარგმნა დაკავშირებულია 1822 წელთან. სხვადასხვა პრესის ორგანოებით («Вестник Европы», «Новости литературы», «Библиотека для чтения», и др.) და ნ. გერბელის ტომებით „ლორდი ბაირონის თხზულებანი რუსი პოეტების თარგმანებში“.

ამ პერიოდისათვის „თერგდალეულებმა“ დღის წესრიგში დააყენეს ორი საკითხი: **რა ვთარგმნოთ და როგორ ვთარგმნოთ?** ილია ჭავჭავაძე თავის კრიტიკულ წერილში „ორიოდე სიტყვა...“ აკრიტიკებს რა რუს პოეტს, ივანე კოზლოვს, აყენებს ისეთი თარგმანის აუცილებლობას, რომელიც უცხო ენაზეც ისე აჟღერდება, როგორც ორიგინალში. ილია ჭავჭავაძე თვითონ თარგმნის ბაირონის რამდენიმე ლექსს „ებრაული მელოდიებიდან“, რასაც მოჰყვება ასევე აკაკი წერეთლის თარგმანიც. შემდგომ, განსაკუთრებით XIX საუკუნის 60 - იანი წლებიდან ბაირონის შემოქმედება ითარგმნება და ქვეყნდება ქართულ ენაზე. (ი. ბაქრაძე, ა. ფურცელაძე, ნ. ლომოური და სხვ.). აღნიშნულ საკითხზე ბაირონის თარგმანების შეფასება განხილული აქვთ მკვლევართ მ. კუჭუხიძესა და გ. გაჩეჩილაძეს. ჩვენი ყურადღება კი ძირითადად მახვილდება ი. ბაქრაძის ღვაწლზე, რომლის მდიდარი და მრავალფეროვანი თარგმანები, რომლებიც პირველწყარო ტექსტიდან არ იყო შესრულებული და ნაკლები მხატვრობით გამოირჩეოდა, მაინც უზარმაზარი როლი ითამაშა XIX საუკუნის ბოლომდე ბაირონის შემოქმედების პოპულარიზაციის საქმეში საქართველოში.

საკვანძო სიტყვები: ბაირონი, ქართული თარგმანები, იოსებ ბაქრაძე

Abstract: Translated literature, which serves as a mediator in intercultural relations, is one of the integral parts of the cultural life of each nation, contributing to the popularization of translated literature in foreign languages as well as the enrichment and development of national literature. In this regard, our attention is drawn to the 19th-century translations of an English Romantic poet, Lord Byron. That process was commenced in even Byron's lifetime in Georgia through the Russian, French translations. (S. Aleksii-Meskhishvili, M. Tumanishvili). Byron's works' translation into Russian dates back to 1822 via some press of bodies ("Vestnik Evropy", "Novosti

Literatura”, etc.) and by Gerbel's volumes entitled “The works of Lord Byron in Translations of Russian poets”.

At that period, “Tergdaleulebi” placed high on the agenda two subjects: **What to translate** and **How to translate?** According to Ilia Chavchavadze’s critical letter, “A couple of words...”, where he criticized a Russian poet, Ivan Kozlov, who considered that the translated works would be sounded as the source text. Ilia translated some Byron’s poems from “Jewish Melodies”, followed by Akaki Tsereteli’s translation. Since the 1860s Byron's works had been translated and published in Georgian. (Bakradze.I, Purtseladze. A., Lomouri.N., etc). The evaluation of Byron's translations was discussed by the scholars, Kuchukhidze.M and Gachechiladze.G. Our attention is focused on Bakradze’s work, whose translations were not made from the source text and featured as less artistic. However, he played a huge role in promoting Byron's creativity in Georgia until the end of the 19th century.

Keywords: Byron, Georgian translations, Ioseb Bakradze

Marine STORIDZE, Professeur associé, **Sofiko GUDJABIDZE**, Doctorante, Université d’État Chota Roustavéli de Batoumie, Géorgie

*სივრცის სიმბოლური ასპექტები მარგერიტ დიურასის რომანში
„ვიცე-კონსული“ და თარგმანი*

თეზისები: „ვიცე-კონსული“ დიურასის შემოქმედების ყველაზე რთულ ნაწარმოებად ითვლება. ამის შესახებ მარგერიტ დიურასი არაერთ ინტერვიუსა და წერილში საუბრობდა. თუმცა, ეს სირთულე, როგორც მწერალი ამბობდა, შთაგონებისა და შექმნილობის ნაკლებობასთან არ იყო კავშირში. პირიქით, თემები რომანში ძალიან მრავალფეროვანია, შეიძლება ითქვას, ზედმეტადაც. ეს იყო წიგნი, რომელიც მთელი ცხოვრება იწერებოდა და რომელსაც უნდა გადმოეცა ტკივილი მთელი სისავსით, ისე რომ არასოდეს ეხსენებინა მიზეზი, არ ეჩვენებინა მოვლენები, რომლებმაც იგი გამოიწვია.

„ვიცე-კონსულის“ თხრობას განსხვავებულ სივრცეში შევყავართ. ინდოჩინეთის პეიზაჟები, ტბები და მდინარეები მთელი რომანის მანძილზე დომინირებს. ასეთი სივრცე ფაქტობრივად ხდება ცალკე პერსონაჟი, რომელიც სიტყვების გარეშე, ირიბად არსებობს. ინდოჩინეთი, ქალაქები, სიცხე.... თუმცა, ეს არ არის მხოლოდ ტერიტორიები, ეს არის ადგილები, სადაც ადამიანური ყოფა, სილატაკე და თვით არსებობა გაუსაძლისი ტკივილია. შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის უკიდურესი სილატაკის ამსახველი რომანი, საიდანაც მოდის ასევე უკიდურესი სევდის განცდაც, სევდის, რომელიც ასევე მოიცავს დამნაშავეობის შეგრძნებასაც. სწორედ ასეთ კონტექსტში მწერლის მიერ სივრცეზე შეჩერებული არჩევანი ძალიან ბევრ სიმბოლურ ასპექტს გვთავაზობს. ამ სივრცეებს შეუძლიათ სიმბოლურად გამოხატონ ჩაკეტილობა, კაემანი, ტანჯვა. ისინი გამოხატავენ გმირების სულიერ მდგომარეობას.

რაც შეეხება თარგმანს, მარგერიტ დიურასის „ვიცე-კონსული“ ქართულად თარგმნილი არ არის. ჩვენ ვთარგმნეთ რომანის გარკვეული ნაწილები,

ვინაიდან ჩვენი კვლევა მოითხოვს ქართულ თარგმანსაც. აქედან გამომდინარე, გადავწყვიტეთ მთლიანი რომანის თარგმნა, რაც დიდ დახმარებას გაუწევს არა მხოლოდ მარგერიტ დიურასის შემოქმედებით დაინტერესებულ მკითხველს, არამედ ფრანგული ენის არმცოდნე მკვლევრებსაც.

საკვანძო სიტყვები: სივრცე, სიმბოლო, პერსონაჟი, კონტექსტი, თარგმანი

Abstract: The Vice Consul is considered to be one of Duras's most complex works. Marguerite Duras has spoken about this in numerous interviews and letters. However, this difficulty, as the writer said, was not due to a lack of inspiration and creativity. On the contrary, the themes in the novel are very diverse, one might say too much. It was a book that had been written during whole life and was supposed to convey pain in its entirety, so that it never mentioned the reason, did not indicate the events that caused it.

The story of the "Vice-consul" is transferring us to another place. The novel is dominated by the landscapes of Indochina, lakes and rivers. Such a space actually becomes a separate character, indirectly existing without words. Indochina, cities, heat But these are not just areas, these are places where human life, poverty and self-existence are unbearable pain. We can say that this is a novel about extreme poverty, from which also comes a feeling of extreme sadness, sadness, which also includes sense of guilt. It is in this context that the writer's choice of space offers many symbolic aspects. These spaces can symbolize insularity, sadness, suffering. They express the spiritual state of the characters.

As for the translation, Marguerite Duras' "Vice-Consul" has not been translated into Georgian. We have translated some parts of the novel, as our research requires a Georgian translation as well. Therefore, we decided to translate the whole novel, which will be of great help not only to readers interested in the work of Marguerite Duras, but also to scholars unfamiliar with the French language.

Keywords: Space, Symbol, Character, Context, Translation

Natalia SURGULADZE, Professeur, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

თარგმანის როლი ფრანგული ენის სწავლების პროცესში

თეზისები: მოცემულ მოხსენებაში განვიხილავთ 3 ტიპის თარგმანს: 1. ინტრალინგვურ (შიდაენობრივ) თარგმანს, როცა თვით შესასწავლ ენაში სინონიმის, ანტონიმის, პერიფრაზირებისა და სხვა მეთოდებით ხორციელდება აზრის გადმოცემა. 2. ინტერლინგვური (ენათაშორისი) თარგმანი, როცა ერთი ენიდან მეორეში ან პირიქით, თარგმანი ხდება ექვივალენტების მოძიებით, ინტერსემიოტიკური თარგმანით ან ვერბალური თუ არავერბალური ინტერპრეტაციის მეშვეობით. 3. მესამე ტიპის თარგმანში

იგულისხმება თარგმანის ინდივიდუალური მეთოდი, კერძოდ, თუ როგორ აღიქვამს უცხო ენის პედაგოგი თავის აზროვნებაში, თავის გრძნობებში შესასწავლ ენას და როგორ აწვდის იგი ამა თუ იმ ტექსტის, გამონათქვამის თუ იდიომების შინაარსს და აზრს, რა ინდივიდუალურ მეთოდებს იყენებს იგი, ეს ხორციელდება მინიშნებებით, ქესტიკულაციით, ვერბალური ან არავერბალური, თუ სხვა საშუალებებით.

ჩემი მოხსენების მთავარი მიზანია, თუ როგორ ვიყენებთ თარგმანს ქართულენოვანი აუდიტორიის წინაშე ფრანგული ენის სწავლებისას, რა მნიშვნელობა ენიჭება მას და რა შედეგებს ვღებულობთ ამ მეთოდის გამოყენებით სწავლების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: თარგმანი, ფრანგული ენა, ინტერპრეტაცია, პერიფრაზი, ვერბალური, არავერბალური

Abstract: The given abstract discusses 3 types of translation: 1. Intralingual translation, an opinion is conveyed in the language of study through synonyms, antonyms, paraphrases and by other methods. 2. Interlingual translation, when translation from one language to another or vice versa is done by finding equivalents, intersemiotic translation, verbal or nonverbal interpretation. 3. The third type of translation involves the individual method of translation, in particular, how a foreign language teacher perceives in his/her thinking and feelings toward language of study and how s/he delivers this or that text, pronunciation, the content and meaning of idioms, what sort of individual methods s/he uses, this is done through implications, gestures, verbal or nonverbal or other means.

The main aim of my presentation is on how we use translation in the teaching of French to the Georgian audience, what is its significance, what results do we get from this method in the teaching process.

Keywords: translation, French language, interpretation, paraphrasing, verbal, nonverbal

Ketevan SVANIDZE, Professeur associé, Université d'État Chota Roustavéli de Batoumi, Géorgie

ენობრივი და კულტურული ბარიერები მთარგმნელობით ასპექტში

თეზისები: თანამედროვე სამყაროში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესებმა მთარგმნელობითი აქტივობის ერთგვარი „გამოცოცხლება“ განაპირობა. აღნიშნული პერიოდი და აღნიშნული საქმიანობა უკვე არსებულ (საბჭოთა პერიოდში განხორციელებულ) თარგმანთა ერთგვარ „რეაბილიტაციის“ პერიოდად გვევლინება, როდესაც როგორც ეროვნული ლიტერატურა, ისე მათი თარგმანები ცენზურის მარწმუნებებიდან გათავისუფლების „შვებას განიცდიან“.

გამარტივებული კულტურათაშორისი კომუნიკაციისა და ეროვნული ლიტერატურის თარგმნის სიუხვის პირობებში უფრო მკაფიოდ დგება იმ

ენობრივი (ლინგვისტური) და კულტურული სირთულეების, ე. წ. ბარიერების „აღმოჩენის“ და დაძლევის ხერხების მოძიება, რომლებიც მთარგმნელობითი საქმიანობის წარმატებულად განხორციელებას განაპირობებს. აღნიშნული ბარიერების წარმატებულად გამოვლენა/დაძლევა კი ეროვნული ლიტერატურის აღქმის განმაპირობებელი ფაქტორია.

ვსაუბრობთ რა ენობრივ და კულტურულ ბარიერებზე, კომუნიკაციის ვერბალური (ენობრივი) და არავერბალური (კულტურული) მახასიათებლების შესახებ გვიწევს მსჯელობა. თუმცა, ემპირიული მასალის ანალიზისას ვაწყდებით ვერბალური ნიშნებით შექმნილ სირთულეებს, რომლებიც არ ქმნიან ენობრივ სირთულეს და, შესაბამისად, ვერბალურ ბარიერს, არამედ იწვევენ კულტურათაშორის სირთულეებს, რაც კულტურულ ბარიერად შეიძლება მოიაზრებოდეს.

მოხსენებაში მიმოვიხილავთ თარგმნისას ენობრივი ბარიერის გამოვლენის გზებს, რომელთაც მთარგმნელი აწყდება ფონეტიკურ, ფონოლოგიურ, მორფემულ, ლექსიკურ და გრამატიკულ დონეებზე; განვიხილავთ ასევე კულტურული ბარიერის ენობრივი ხერხებით დაძლევის მექანიზმებს.

საკვანძო სიტყვები: ეროვნული ლიტერატურა, ბარიერები კომუნიკაციაში, ენობრივი ბარიერი, კულტურული ბარიერი

Abstract: The processes of globalization in the modern world have led to a "revival" of translation activities. This period and this activity are a kind of "rehabilitation" of already existing (Soviet) translations, when both the national literature itself, and their translations, as it were, are "freed" from the shackles of censorship.

As a result of simplified intercultural relations and the translation of works of national literature, the linguistic and cultural difficulties of translation are manifested with greater acuteness, with greater clarity. The methods of "discovering" and overcoming barriers, the overcoming of which ensures the success of translation activities, become more significant.

The successful identification/overcoming of these barriers is a key factor in the perception of national literature.

Speaking of linguistic and cultural barriers, we discuss verbal (linguistic) and non-verbal (cultural) features of communication. However, when analyzing empirical material, we encounter verbal characteristics that do not create linguistic difficulties and, therefore, a verbal barrier, but at the same time create intercultural difficulties that can be considered a cultural barrier.

The report discusses ways to identify the language barrier that translators face at the phonetic, phonological, morphological, lexical and grammatical levels; We will also discuss mechanisms to overcome the cultural barrier through language.

Keywords: national literature, barriers in communication, language barrier, cultural barrier

Giorgi TAVADZE, Traducteur, Professeur, Université géorgienne-américaine, Tbilissi, Géorgie

ფილოსოფიური ტექსტების თარგმნის იდეოლოგიური ასპექტები საბჭოთა პერიოდის საქართველოში

თეზისები: საბჭოთა ტოტალიტარული სისტემის მარწუხებში მოქცევის შემდეგ თავისუფალი ქართული ფილოსოფიური აზროვნების განვითარება უკიდურესად შეფერხდა. ფილოსოფიური ტექსტების თარგმანი მკაცრ სელექციასა და კონტროლს დაექვემდებარა. ბოლშევიკური პარტიის მმართველობის პირობებში მხოლოდ ისეთ ტექსტებს ენიჭებოდა მნიშვნელობა, რომლებიც, პარტიის მესვეურთა აზრით, ცალსახად განამტკიცებდნენ პროლეტარიატის დიქტატურას და „ბურჟუაზიულ“ მსოფლმხედველობას უპირისპირდებოდნენ. საბჭოთა პერიოდის საქართველოში ფილოსოფიური ტექსტების თარგმნის ჭრილში პირობითად რამდენიმე ფაზის გამოყოფა შეიძლება: პერიოდი სტალინური დიქტატურის დამყარებამდე (ამ პერიოდს ერთგვარი „იდეოლოგიური სიჭრელე“ ახასიათებს), თავად სტალინური დიქტატურის პერიოდი (რომლის დროსაც ცენზურა უკიდურესად აგრესიული და რეპრესიული იყო) და მომდევნო ეტაპი, რომლის პირობებშიც ფილოსოფიური ტექსტების თარგმნაზე უწინ არსებული მკაცრი შეზღუდვები მოიხსნა. აღნიშნული პერიოდების ანალიზი თვალნათლივ აჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება თარგმანი გამოყენებული იქნეს იდეოლოგიურ-პროპაგანდისტული მიზნით. ამრიგად, საბჭოთა პერიოდში ფილოსოფიური ტექსტების თარგმანების ანალიზს შეუძლია მიგვიყვანოს უფრო სიღრმისეულ პრობლემამდე, კერძოდ, მეცნიერებისა და იდეოლოგიის ურთიერთკავშირზე. ამ კონტექსტში ლეგიტიმურია კითხვის დასმა იმის შესახებ, თუ როგორი დისკურსული მოცემულობების პირობებში ხორციელდება დღეს ფილოსოფიური თარგმანები და აღნიშნული ვითარების ანალიზი ძალაუფლებრივი მიმართებების ჭრილში.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ფილოსოფიური აზროვნება, მეცნიერებისა და იდეოლოგიის ურთიერთკავშირი, ფილოსოფიური თარგმანები

Abstract: After establishment of a Soviet totalitarian rule, the free development of Georgian philosophical thought was greatly hampered. Translation of philosophical texts was subjected to strict selection and control from the ruling party. Under the Bolshevik party's rule only those philosophical texts were considered as important which unambiguously strengthened dictatorship of proletariat and were in stark opposition with 'bourgeois' worldview. With regard to translation of philosophical texts in Soviet Georgia three main phases can be outlined. The first phase (a period before the establishment of Stalin's dictatorship) was characterized by certain ideological heterogeneity. During the second phase (a period of Stalin's dictatorship) censorship was extremely aggressive and repressive in its operation. Finally, in the third phase, strict regulations on translation process were

lifted. The analysis of these periods clearly shows how translations can be used for ideological and propagandistic goals. Therefore, the analysis of translation of philosophical texts in Soviet Georgia can bring into the foreground another, more deep problem, namely, a relationship between scientific research and ideology. In this context it is legitimate to ask in what discursive settings are the translations of philosophical texts produced nowadays and to analyze existing constellation in the context of power relationships.

Keywords: Georgian Philosophical Thought, Relationship between Science and Ideology, Philosophical Translations

Eka TCHKOIDZE, Professeur, Université d'État Ilia, Tbilissi, Géorgie

შუა საუკუნეების ბერძნული საისტორიო მწერლობა და საქართველო

თეზისები: საისტორიო მწერლობა ბერძნული ლიტერატურის სწორედ ის დარგია, რომელმაც შუა საუკუნეებშიც განაგრძო განვითარება. შეიძლება ზოგიერთი ავტორი პროვიდენციალიზმის გავლენით მოვლენების სრულყოფილ ანალიზს ვერ გვთავაზობდეს, მაგრამ ამის მიუხედავად, ამ პერიოდის საისტორიო მწერლობა ნამდვილად არის მრავალფეროვანი და ძალიან ბევრი საყურადღებო ინფორმაციის შემცველი არამხოლოდ საკუთრივ ბერძნულ შუა საუკუნეობრივ სივრცეზე (ანუ ბიზანტიის იმპერიაზე), არამედ მის მეზობლებზეც. ამ პერიოდის საქართველოში აქცენტი ძირითადად სასულიერო მწერლობის ნიმუშების თარგმანზე გაკეთდა და საისტორიო მწერლობა ამ მხრივ შედარებით „დაიჩაგრა“.

მე-20 საუკუნეში სიმონ ყაუხჩიშვილმა შეკრიბა და თარგმნა ბიზანტიური მწერლობიდან ის მონაკვეთები, რომლებიც საქართველოზე გვაწვდიდნენ ინფორმაციას და რამდენიმე ტომად გამოსცა (სერია „გეორგიკა“). ამით მან დიდი დახმარება გაუწია ქართულ ისტორიოგრაფიას და იმ პერიოდისთვის ეს მართლაც წინგადადგმული ნაბიჯი იყო. იმის გათვალისწინებით, რომ აქ თავმოყრილია მხოლოდ საქართველოზე არსებული ინფორმაცია, ეს კრებული მკითხველს ვერანაირ შთაბეჭდილებას ვერ უქმნის შუა საუკუნეების ბერძენ ისტორიკოსებზე.

ექვგარეშეა, რომ თანამედროვე ქართველ მკვლევარსა და მკითხველს ესაჭიროება ზოგიერთი თხზულების მთლიანად თარგმნა. ამ მხრივ განსაკუთრებით უნდა გამოვყოთ მიქაელ ფსელოსის „ქრონოგრაფია“ (მე-11 ს.) და ანა კომნენას „ალექსიადა“ (მე-12 ს.). მათგან პირველი ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო პერსონაა ზოგადად ბერძნულ სამყაროში. მას საქართველოში საკმაოდ კარგად იცნობენ როგორც მოაზროვნესა და ფილოსოფოსს. ფსელოსის, როგორც ისტორიკოსის წარმოჩენა ბევრს შესძენდა ქართულ ჰუმანიტარულ კვლევებს. ამასთანავე, პერიოდი, რომელსაც ის აღწერს (976-1077 წწ.), ყველაზე აქტიურია ბიზანტიურ-ქართულ პოლიტიკური ურთიერთობების თვალსაზრისით.

ანა კომნენა თავისთავად გამორჩეული ფიგურაა, რადგან შუა საუკუნეებში ქალი მწერლების რიცხვი ერთობ მწირია. მან თავის მამას, იმპერატორ ალექსი პირველ კომნენოსს (1081-1118) უძღვნა ვრცელი ნაშრომი „ალექსიადა“. ამ მხრივაც განსაკუთრებულია, რადგან მმართველის ბიოგრაფია მისი ასულის მიერ აღწერილი, თავისთავად იშვიათი მოვლენაა. შესაბამისად, ანას ნაშრომი ბევრ ემოციურ და გულისამაჩუყებელ პასაჟს შეიცავს, რაც მას ისტორიულ მნიშვნელობასთან ერთად დიდ მხატვრულ ღირებულებასაც ანიჭებს.

საკვანძო სიტყვები: ბიზანტია, საისტორიო მწერლობა, შუა საუკუნეები, მიქაელ ფსელოსი, ქრონოგრაფია, ანა კომნენა, ალექსიადა

Abstract: Medieval Greek literature boasts a large number of historical writings. At the same period a special emphasis was given to ecclesiastical works to be translated into Georgian. A systematical research of byzantine historiography started only in the 20th century. Simon Kakhchishvili, a prominent Georgian scholar collected and translated passages concerning Georgia and published them in a few volumes entitled “Georgica”. For that period, it was a huge contribution in development of medieval historical research in Georgia. Although, those extracts are not enough to have a clear picture about Byzantine historical writings.

For modern Georgian scholar and reader it is an urgent need to translate whole works. We would highly recommend “Chronographia/ Chronography” by Michael Psellos (11th c.) and “Alexias” by Anna Comnena (12th c.). The first one is one of the most interesting and controversial personalities in the whole Hellenic history. He is well known among Georgian scholars as a thinker and philosopher and his “historical” dimension would be of great importance to be studied. Besides, the period he covers (976-1077) is a crucial in Byzantine-Georgian relationships.

Anna Comnena is a special case as a female writer of medieval period. She dedicated a bulky work “Alexias” to her father Alexios I Comnenos (1081-1118). We do not have other examples when ruler’s biography was written by his daughter. So it will be interesting from not only historical point of view but also as a literary composition with many emotional and touching aspects.

Keywords: Byzantium, historical writings, medieval period, Michael Psellos, Chronographia, Anna Comnena, Alexias

Elene TSKHVARIASHVILI, PhD, Université technique de Géorgie, Tbilissi, Géorgie
მთარგმნელის სოციალური და დისკურსული იდენტობის გავლენა თარგმანის ხარისხზე

თეზისები: დღეისათვის არა ერთი ნაშრომი ეძღვნება იმ კითხვაზე პასუხის გაცემას, შესაძლებელია თუ არა მწერლობის ისეთ ტიპებად დაყოფა, როგორებიცაა „ქალური მწერლობა/მამაკაცური მწერლობა“. ამ საკითხის ირგვლივ, როგორც ლიტერატურის კრიტიკოსებს, ასევე თავად მწერლებს განსხვავებული შეხედულება აქვთ.

რაც შეეხება ქართველ მწერლებს, ვფიქრობ, მათი უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მწერლობის ასეთი კლასიფიკაცია შესაძლებელია. აღსანიშნავია, რომ ასეთ დიქოტომიას - ქალური თარგმანი/მამაკაცური თარგმანი - თარგმანის შეფასების დროსაც ვხვდებით. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ნაირა გელაშვილის რომანი „პირველი ორი წრე და ყველა სხვა“, რომლის პერსონაჟები სხვადასხვა ენებიდან ქართულად ნათარგმნ ტექსტებს ორიგინალს ადარებენ. ერთ-ერთი მათგანი, შარლ ბოდლერის ერთი და იგივე ლექსის ორი სხვადასხვა მთარგმნელის მიერ განხორციელებული თარგმანის შედარების დროს, დაასკვნის, რომ მაშინვე იგრძნო, ამ ორი მთარგმნელიდან რომელი იყო კაცი და რომელი ქალი.

ჩვენს მოხსენებაში ერთმანეთს შევადარებთ შარლ ბოდლერის რამდენიმე ლექსის სხვადასხვა დროს მამაკაცი და ქალი მთარგმნელების მიერ განხორციელებულ თარგმანებს, რომ დავადგინოთ, რამდენად განაპირობებს მთარგმნელის ბიოლოგიური სქესი, მისი მსოფლხედვა (საგნების აღქმა, რომელიც მატერიალიზდება სტილში, ფორმაში, მეტაფორებში, ტონში და ქმნის ხმას, ტექსტის ხმას), მისი სოციალური და დისკურსული იდენტობა თარგმანის ხარისხს და შეგვიძლია თუ არა, ვისუბროთ ქალურ თარგმანსა და მამაკაცურ თარგმანზე. რა კრიტერიუმებით შეიძლება ასეთი განსხვავების დადგენა.

საკვანძო სიტყვები: მთარგმნელი, სოციალური იდენტობა, დისკურსული იდენტობა, ქალური თარგმანი, მამაკაცური თარგმანი

Abstract: To date, no work has been devoted to answering the question of whether it is possible to classify writing as "feminine / masculine". Both literary critics and writers themselves have a different view on this issue.

As for Georgian writers, I think most of them think that such a classification of writings is possible. It is noteworthy that we also encounter such dichotomy - feminine translation / masculine translation - when evaluating translation.

Naira Gelashvili's novel "The First Two Circles and Everything Else" is interesting in this respect, whose characters compare texts from different languages to the original Georgian. One of them, in comparing the translations of two different translators of the same poem by Charles Boder, concludes that he immediately felt which of the two translators was male and female.

In our report we compare translations of male and female translators of several poems by Charles Boder to determine the extent to which the translator's biological sex, his outlook (perceptions of material that materialize in style, form, metaphors, tone and sound, text sound), her social and discursive identity is the quality of translation, and can we talk about feminine and masculine translation. By what criteria can such a distinction be made.

Keywords: translator, social identity, discursive identity, feminine translation, masculine translation

Giorgi UGULAVA, Chercheur, Université d'État Iv. Javakhishvili de Tbilissi, Géorgie
*პოლიტიკური ტერმინოლოგია ანტიკური ეპოქის მხატვრულ ლიტერატურაში
და მისი თარგმანი*

რეზიუმე: ჩემი მოხსენება პოლიტიკური და სახელმწიფოს მოწყობის საკითხებთან დაკავშირებული ტერმინოლოგიის ანტიკურ მხატვრულ ლიტერატურაში ასახვისა და მისი თარგმანის საკითხს ეხმიანება. ანტიკური ლიტერატურა მაღალი ხარისხით პოლიტიკურია და უმეტეს შემთხვევაში მიმართებებს ავლენს თავისი ეპოქის პოლიტიკურ და ისტორიულ რეალობასთან.

შესაბამისად, პოლიტიკური ტერმინოლოგია მნიშვნელოვან გზავნილებს გადმოსცემს. ამ გზავნილების და, ზოგადად, ტექსტის სრულყოფილად თარგმანისთვის რამდენიმე მნიშვნელოვანი გამოწვევაა: 1. ეპოქის ისტორიული კონტექსტის ცოდნა. 2. არსებული სახელმწიფოს მოწყობის ფორმების სრულყოფილი ცოდნა 3. თარგმანის დროს პოლიტიკური ტერმინოლოგიისთვის ადეკვატური შესატყვისების მოძებნა.

ჩემი მოხსენება წარმოადგენს ანტიკური ეპოქის მხატვრულ ლიტერატურაში პოლიტიკური ტერმინოლოგიის განვითარების დინამიკას (აქცენტი კეთდება რამდენიმე ძირითად პრობლემაზე: ტირანული ერთმმართველობა, ინდივიდის და სისტემის დაპირისპირება, რესპუბლიკური ტერმინოლოგიის პრინციპატის ფორმებისთვის მორგება ა.შ.) და მათი თარგმანის დროს კონტექსტის სრულყოფილად გადმოცემისთვის აუცილებელ გზებს და მეთოდოლოგიას.

საკვანძო სიტყვები: ანტიკური ლიტერატურა, პოლიტიკური ტერმინოლოგია, სახელმწიფოს მოწყობის ფორმები

Abstract: My paper is related to the political and state arrangement terminology in the Ancient Literature (Fiction) and the issues, how it should be translated. Ancient literature is highly, politically motivated and in the most cases is connected to the political and historical reality of its own age.

Ancient literature is immensely diverse and very often presents totally different and alternative opinions on the political issues.

Consequently, political terminology represents important messages. To understand and translate these messages we face some important challenges: a. Knowledge of historical reality of this era. b. Knowing the political and state arrangement forms. c. Finding adequate matching for political terminology during translation.

My paper presents the variety of political terminology in the Ancient Literature (Fiction) (Key points: Tyranny, individual vs. system, republic terminology in the early Roman Principate etc.) and necessary ways and methodology to translate it.

Keywords: Ancient literature, Political terminology, State arrangement forms.

Astghik VARDANYAN, Chercheuse indépendante, Erevan, Arménie

La place et l'importance de la traduction dans le monde contemporain

Résumé: De nos jours, on lit ou bien on jette un coup d'œil sur la traduction de plusieurs œuvres littéraires, réalisée non seulement par des gens qui sont spécialistes du domaine, mais aussi par des gens qui ne connaissent même pas les bases du processus de traduction. Ce qui fait qu'au fil des années, nous observons la diminution considérable de la qualité de la traduction des textes littéraires.

Pour révéler les causes de ces problèmes-là, il faut bien analyser le processus de traduction et de droit de publication actuel et ancien. Est-ce que la cause en est la "libéralisation" du droit de publier la traduction des textes qui pourrait causer une approche non-sérieuse à la traduction ?

L'absence de l'éthique aboutit à une perte des valeurs culturelles, nationales, etc., vu le fait que la littérature sert à découvrir les valeurs culturelles de tel ou tel pays. Cela nous montre qu'il faut prendre des mesures pour se battre contre ce phénomène négatif en sensibilisant des spécialistes, en mettant en place un certain contrôle, etc.

En guise de conclusion, il faut se souvenir des mots de José Saramago qui dit : «Les écrivains font la littérature nationale et les traducteurs font la littérature universelle».

Mots-clés: traduction, le monde contemporain, des problèmes, des solutions, les valeurs culturelles, la littérature universelle

Abstract: Nowadays, we read many literary works done by people who are specialists of the field and the people who even do not know the basic skills that are needed for the translation.

Firstly, it can cause many problems and the number of these errors increased during last few years and the quality considerably decreased. To reveal the causes of these problems, it is needed to analyse the process of the translation and the law that gives open access to publicize every kind of translation. Maybe the problems are caused by the "liberalization" of the publication of translated works. Or maybe this is due the education level? I can mention hundreds of factors that could influence this non-serious attitude towards translation.

In reality, our goal is not to just criticize the problems that are present in this field, but to put some efforts into the solution of these problems. I think that many people discover this or that country via its literature and its language. The lack of the code of ethics lead to the loss of some cultural and national values. This shows us that we have to take steps to prevent the development of this negative phenomenon by raising awareness of the specialists, to establish a certain control in this field etc.

To conclude, let just take a look at Jose Saragamo's quote: "Writers make national literature while translators make universal literature.

Keywords: translation, contemporary world, problems, solutions, cultural values, universal literature

Françoise WUILMART, Professeur émérite, Directrice du *Centre Européen de Traduction littéraire* (C.E.T.L.), Bruxelles, Belgique

Traduction et prise de sens... *Effi Briest* aux mains de trois générations

Résumé: Le texte original ne vieillit pas, dit-on, alors que les traductions vieillissent, et doivent sans cesse être remises sur le métier. Pourquoi ?

La première page du roman de Théodor Fontane, *Effi Briest*, est une page d'anthologie.

Trois traductions françaises de ce texte se sont succédé à un intervalle de 40 années. Je tenterai de démontrer que seule l'une d'elle n'est pas susceptible de « vieillir » tandis que les deux autres sont bien imprégnées de l'esprit et des goûts de leur époque.

J'évoquerai aussi la nécessaire retraduction de textes de Stefan Zweig réduits à une simple histoire et sans respect aucun du style ou du ton.

Est-il possible de fournir une traduction intemporelle ? J'en suis persuadée. J'énumérerai les critères qui me semblent pertinents pour valider une telle prouesse.

Mots-clés: traduction intemporelle, retraduction, prise de sens, «vieillir», respect du style et du ton

Lali ZAKARADZE, Professeur, BSU, Université de la nouvelle Géorgie, Archive scientifique et de recherche de la Philosophie caucasienne et de la Théologie, Tbilissi, Géorgie

ფილოსოფიური თარგმანი პოსტ-ტოტალიტარულ საქართველოში

თეზისები: მოხსენებაში გაანალიზებული იქნება საბჭოთა ჰუმანიტარული მეცნიერებისთვის დამახასიათებელი ის ტენდენციები, რამაც ხელი შეუშალა ჰუმანიტარული, სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერების განვითარებას და ღიაობას. ეს ტენდენციები, უპირველეს ყოვლისა, ფილოსოფიური თარგმანების სპეციფიკაზე აისახა და ქართული საბჭოთა ფილოსოფიური მეცნიერების პერსპექტივების იზოლირებას შეუწყო ხელი.

ამ კონტექსტში უდავოდ საჭიროებს ანალიზსა და კლასიფიკაციას პოსტსაბჭოთა პერიოდში ფილოსოფიის, ეთიკის, პოლიტიკური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის კლასიკური ტექსტების თარგმანები ქართულ ენაზე, ფრანკფურტის სკოლის პროგრამული ტექსტების თარგმნა და მათი მნიშვნელობის გააზრება ქართული ფილოსოფიის სამეცნიერო-კვლევითი პერსპექტივების გამრავალფეროვნების საკითხში. მოხსენებაში გავაანალიზებთ ქართული ფილოსოფიის სამეცნიერო კვლევების თარგმანებს ინგლისურ, გერმანულ, პოლონურ, იტალიურ და სხვა ენებზე, ამ კვლევების თემატიკასა და აქტუალობას.

განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა შუა საუკუნეების დიდი ქართველი მოაზროვნის, ფილოსოფოსისა და თეოლოგის, იოანე პეტრიწის „პროკლეს

კომენტარის“ ძველი ქართული ტექსტის თარგმანებს დასავლურ ენებზე, რამაც ხელი შეუწყო პეტრიწის რეციპირების ხარისხის ამაღლებას დასავლურ ფილოსოფიაში, პეტრიწით და ზოგადად ქართული ფილოსოფიით დაინტერესებას, ქართული ფილოსოფიის კვლევის ახალი მეთოდოლოგიების დამუშავებას, ქართული ფილოსოფიის მიღწევების გააზრებას ევროპული ფილოსოფიის ჭრილში.

საკვანძო სიტყვები: ფილოსოფიური თარგმანების სპეციფიკა, ძველი ქართული ტექსტი, ქართული ფილოსოფიის კვლევის მეთოდოლოგია

Abstract: In my lecture I will analyze tendencies peculiar to Soviet humanities which hindered the development not only of humanities scholarship but also of social and political sciences in Georgia. These tendencies were particularly expressed in the translations of philosophical texts and they greatly contributed to the isolation of Georgian philosophical thought in the Soviet era.

In this context it is of due importance to analyze and classify translations of key philosophical and theological texts in Georgian (with particular emphasis on the translations of programmatic texts of Frankfurt School) and assess their significance in broadening the research perspectives in Georgian philosophy. Translations of Georgian philosophical works in English, German, Polish, Italian, and other European languages, topics of these works and their relevance will also be analyzed.

I want to pay particular attention to the translations of Ioane Petritsi's Commentary on Proclus' *Elements of Theology* in western languages. Petritsi was a great Georgian medieval thinker, philosopher and theologian. Translations of this old Georgian text into European languages have increased the reception of Petritsi in western philosophy, contributed to the rise of interest in Georgian philosophy, fostered the development of new research methodologies in Georgian philosophy and increased the understanding of the developments in Georgian philosophy in the wider context of European philosophy.

Keywords: Specifics of Philosophical Translations, Old Georgian Text, Research Methodology of Georgian Philosophy

Ludmila ZBANT, Professeur, **Nina ROSCOVAN**, PhD, enseignante, Université d'État de Moldova, République de Moldova

L'apport du textuel et de l'intertextuel dans la production du sens en traduction littéraire

Résumé : La traduction littéraire existe depuis bien longtemps et la qualité qu'elle faisait surgir lors de la lecture et ensuite de l'analyse des équivalents de tout niveau suscitaient plutôt des critiques (souvent très raisonnables) que des appréciations. Ces critiques constituaient en même temps un déclencheur de nouvelles visions théoriques ciblées au début sur des approches linguistiques, puis textuelles et

pragmatiques du processus de traduction. Sans aucun doute, on attend des traducteurs un haut niveau de créativité, mais aussi de responsabilité. Avec ça, nous pouvons constater, suite à la lecture des écrits traductologiques plus récents, qu'il existe une tendance visible d'aller au-delà du texte littéraire, mettant en avant le rôle de la personnalité du traducteur et donc, les exigences concernant ses compétences linguistiques, encyclopédiques et civilisationnelles, tout en privilégiant l'idée qu'il n'existe pas de limites de la créativité du sujet traduisant quand il opère avec les éléments de la dimension intertextuelle lors de l'opération de traduction littéraire. Ainsi, notre communication sera une possibilité d'ajouter des propos sur le co-fonctionnement des informations véhiculées par le texte ou venant de son intertexte, en vue de l'interprétation adéquate de l'information sémantique encodée dans l'original, pour ensuite enchaîner sur la construction de la sémantique textuelle dans la langue de traduction, sans oublier de prendre en compte le destinataire qui la parle. Les hypothèses théoriques trouveront un appui dans les exemples venant des textes en roumain, français et russe à travers lesquels on essaiera d'apprécier les interactions texte-intertextualité et les effets pragmasémantiques qui en résultent.

Mots-clés : traduction littéraire, intertextualité, créativité, stratégies de traduction, sens

Abstract: The literary translation has got a long tradition and, therefore, the quality it produced when reading and then analysing the equivalents of all levels has aroused more criticism (often quite reasonable) than appreciation. These criticisms acted as a trigger for new theoretical visions, initially targeted on linguistic approaches, followed by the textual and pragmatic approaches to the translation process. Undoubtedly, the translators are expected to have a high level of creativity, as well as, responsibility. Therefore, on the basis of the most recent writings in the field of translation, we can see that, there is a visible tendency to go beyond the literary text, bringing to the fore the role of the translator's personality and, thus, the requirements concerning his linguistic, encyclopaedic and civilizational competencies, while promoting the idea that there are no limits to the translator's creativity when he/she operates with the elements of the intertextual dimension during the literary translation process. Therefore, our paper shall be regarded as a possibility to come up with some additional comments on the co-functioning of the information conveyed by the text or the intertext, with a view to adequately interpret the semantic information, encoded in the source text, to further chain it in building the textual semantics in the target language, taking into account the addressee who speaks it. The theoretical hypotheses shall be supported by examples from texts in Romanian,

French and Russian, by which we will try to assess the text – intertextuality interactions, as well as, the resulting pragmasemantic effects.

Keywords: literary translation, intertextuality, creativity, translation strategies, meaning

ელენე ლელი აბაშიძე, პროფესორი, დომნა კარანაძე, ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს უნივერსიტეტი

თარგმნითი ტრანსფორმაციები გამონათქვამის ლექსიკურ კომპონენტთა დონეზე ვაჟა-ფშაველას „შვლის ნუკრის ნაამბობის“ ინგლისურ თარგმანებში.

თეზისები: მოხსენებაში განხილულია ელისაბედ ორბელიანისა (პირველი ინგლისურენოვანი გაზეთი „The Georgian Massager“ - თბილისი, 1919) და მერი ჩაილდისა და აიდა ლომინაძის (გამომცემლობა „ბაკმი“, თბილისი, 2009) მიერ ვაჟა-ფშაველას „შვლის ნუკრის ნაამბობის“ თარგმანების შედარებითი ანალიზი.

ვაჟა-ფშაველას ენა ფილოსოფიური სიღრმის ის შრეა, რომელიც განსაზღვრავს ერის ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობას, მის დამოკიდებულებას სამყაროსადმი, სიკვდილ-სიცოცხლისადმი.

ვაჟას-ფშაველას ენის ერთი მხრივ სირთულისა და მეორეს მხრივ, საოცარი ხატოვანების გამო, მთარგმნელებს მთელი რიგი სიძნელეების გადალახვა მოუხდათ. მთავარ გამოწვევად კი დარჩა აზრობრივი ინვარიანტის შენარჩუნება, რასაც ქმნის არა ცალკეულ ლექსიკურ კომპონენტთა მნიშვნელობათა ჯამი, არამედ ის აზრი, რომელსაც ეს ერთეულები ქმნიან კონკრეტულ სამეტყველო წარმონაქმნში.

„შვლის ნუკრის ნაამბობის“ სრულიად განსხვავებულ ეპოქაში შესრულებული თარგმანების ორიგინალთან ცალკეული კომპონენტების დონეზე შედარებისას შეპირისპირებულ ენათა სემანტიკური ველების სტრუქტურათა განსხვავება გამოიკვეთა.

მთარგმნელები ცდილობენ მეტნაკლები სიზუსტით მიყვნიენ ტექსტს, სამაგიეროდ ცდილობენ მოძებნონ ინგლისურ ენაში დედნის საოცარი ექსპრესიულობის შესაბამისი ადექვატური გამოთქმები და შეძლებისდაგვარად შეინარჩუნონ თხრობის დინამიკა.

ორი თარგმანისა და ორიგინალის, სამი სტატიკური ობიექტის შედარებამ წარმოაჩინა, რომ ექვივალენტურობა მიღწევადია არა მხოლოდ სტრუქტურულ-გრამატიკულ ფორმათა ექვივალენტურობით, არამედ განსხვავებულ ენობრივ ფორმათა კომბინაციებით.

ვაჟა-ფშაველას „შვლის ნუკრის ნაამბობის“ თარგმანი, როგორც ელ. ორბელიანის, ისევე მერი ჩაილდისა და აიდა ლომინაძის მიერ შესრულებული,

მნიშვნელოვანი მოვლენაა ინგლისურენივანი სამყაროს მიერ ქართული ლიტერატურის შემეცნების თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: „შვლის ნუკრის ნაამბობი“, თხრობის დინამიკა, აზრობრივი ინვარიანტის შენარჩუნების პრობლემა

ნანა ტონია, პროფესორი, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

მხატვრული ლიტერატურა და კულტურული მემკვიდრეობა

თეზისები: თანამედროვე სამყაროში საკმაოდ მწვავედ დგას გარდასულ საუკუნეთა მხატვრული გამოცდილების ღრმა გადააზრების პრობლემა, აგრეთვე იმ კანონზომიერებათა გამოვლენისა და დადგენის საკითხი, რომლებიც განსაზღვრავენ მემკვიდრეობითობისა და ნოვატორობის საზღვრებს. ეს საკმაოდ ვრცელი თემაა. მე შევეხები ამ თემის მხოლოდ ერთ სფეროს: 1. რა არის ის ფუნდამენტური თვისება ხელოვნებისა, რომელიც ტრადიციისადმი მიმართვისა და მისი მხატვრული გადააზრების საშუალებას იძლევა; 2. რომელი ეპოქის მემკვიდრეობის ნოვატორული განვითარება გამოდგა უფრო მნიშვნელოვანი; 3. აუცილებელი არის თუ არა ამ მემკვიდრეობას სრულყოფილად იცნობდნენ და, უფრო მეტიც, ფლობდნენ სხვადასხვა გეოგრაფიულ გარემოში არსებული კულტურები. აქედან გამომდინარე, მოხსენებაში ვისაუბრებ იმ ფუნდამენტურ თვისებაზე, რაც გააჩნია ანტიკური ხანის მხატვრულ ლიტერატურას და რა განაპირობებს ამ ლიტერატურის თარგმნის აუცილებლობას სხვადასხვა ეროვნულ კულტურებში.

საკვანძო სიტყვები: თანამედროვეობა, ტრადიციულობა, ნოვატორობა, ფუნდამენტური, ანტიკურობა